14993

Athenaeum
olvasótára

PRÉVOST

LEA

OSZK

II.

XI. 2.

N. M.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

AZ ATHENAEUM OLVASÓTÁRA.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

# LEA.

IRTA

## MARCEL PRÉVOST.

FRANCZIÁBÓL FORDITOTTA

ELEK ARTÚR.

MÁSODIK KÖTET.

BUDAPEST.
AZ ATHENAEUM IROD. ÉS NYOMDAI R.-T. KIADÁSA.

A.M.N.MÚZEUM KÖNYV-TÁRA

OSZK

R 2

M.993/111/5
25.526.

M. N. MUZEUM KÖNYVTÁRA
I. Nyom. Növedéknapló
1901. év 276. sz.

R 1965

Az Athenaeum r.-t. könyvnyomdája.

# MÁSODIK KÖTET.

## I.

Pirnitz Romaine a Sainte-Parade palota elé érkezve, megrántotta a vasmarkolatu lánczot a kapu bal felén. Lea ott állt mellette és nézte a nehézkes párkányzatot, a melyet pala födött s a kopott, zöld szinü kettős ajtót, a mely csak nem akart megnyilni.

Ilyen tájt szokás Párisban a reggelivel elkészülni.

Heves keleti szél, mely az iménti vihar nyomán támadt, söpörte végig a csaknem puszta Grenelle-utczát és üditette föl a juniusi délután levegőjét.

A hogy a két nő kalapja szélét fogta, a szélben szoknyájuk rátapadt lábukra. Valami ujság-maradék körül, mely a küszöb szögletébe menekült, nagyban dühöngött a szél.

Pirnitz ujra becsöngetett.

— Tudom, mire gondol, — mondotta társának.

— Igen, — felelte Lea — nincsen még három éve! . . . De mennyire megvénültnek érzem magamat azóta a nap óta!

Az ajtó megmozdult végre s feltárult; a két nő, kit a fekete kabátos, pap képü portás

üdvözölt, átsietett a mohos, nagy kövekkel kirakott udvaron, a melyen oszloptalpak és korinthusi oszlopfejek hevertek.

Fölsiettek a tornácz-lépcsőn, mely a jobb oldalt való sarokban helyezkedett el vászonernyő alatt. Nem beszéltek egymással. Mind a ketten átélték ujra azt az áprilisi vasárnapot, a melyen, három évvel azelőtt, Sainte-Parade kisasszonyhoz vitte Pirnitz a kiváncsiságukban és izgalmukban remegő Fridát és Leát, hogy bemutassa őket a feminista szövetségnek.

Akkoriban terv volt még csak a mü, afféle rögeszme. Lea is, Frida is egész lelkükkel vágyódtak akkortájt a tanitói és apostolkodó életre.

Immár megvan az iskola és virágzik. A körülmények csodálatos összejátszása segitette, hogy megépithessék, fölállitsák aránylag kis idő alatt. Lea kivette most részét a nő felszabaditására törő csodás erőfeszitésből.

A két társ még sem váltott egymással diadalmas tekintetet, miközben fölfelé tartottak a perron lépcsőin, azután pedig az előcsarnokon át, a hol páduai Szent Antalnak állott szobra; a gyékényszőnyeggel diszitett falépcsőn egy megtermett gascognei szolgáló vezette őket.

A szeles napnak bágyadt szomorusága és az előjelek melankóliája leverte a két nőt. Pirnitz biztatta Leát:

— Bátorság, drágám! Ne legyen magába zárkózott most, a mikor leghagyobb a szükségünk önre.

Lea elértette, hogy Pirnitz Duyveckere gondol, az első elpártolásra, mely a papnők szent csapatát érte. Duyvecke elhagyta az intézetet egy mindennapi házasság kedveért, de zászlóhagyása olyan szép és szelid volt, hogy senki sem tudott haragudni reá!

Mária, a termetes gascognei szolgáló ezenközben egy előszoba-számba menő szalónfélében helyezte el a két vendéget; a szoba ajtaja szélesre-tárva nyilott az első emelet lépcsőkanyarulatára. A szoba butorzata pamlag, meg négy, sárga bársonyos empire-karosszék volt. A támla gazdag diszü; delfin-testeket ábrázoltak a székek karjai. Egy márványlapu kerek asztal foglalta el a terem közepét.

Mária, a természetétől fogva fecsegő gascognei asszony, az egyszer szokatlanul hallgató kedvében volt. Kurtán beszélt, fejhangon, a melylyel komoly perczekben szokott élni; különben nagyhangu és bőbeszédü teremtés volt:

— Tessék leülni, a mig a kisasszony elvégzi dolgát Michel urral.

Hogy azonban ezzel elkészült, nem gondolt még arra, hogy távozzék; nyilván azt kivánta, hogy kérdésekkel faggassák.

— Michel itt van? — kérdezte Pirnitz és leült a pamlagra, Lea pedig mellette foglalt helyet.

— Hogy itt van-e, Romaine kisasszony?! — kiáltozta a gascognei asszony, a kinek hangjába visszatért a csengés, nyelve pedig fölengedett. — Hiszen tetszik tudni, hogy a szegény ember ki nem mozdul innen . . . De még jókor reggel is, mikor a kisasszony ágyban van...

Hát még a tőzsde, oda is utána mentem... Meg este, vacsora után hányszor hivatja el a nagyságos kisasszony, hogy, a mint mondja, megbizást adjon nékie . . . Óh, óh! Ugyan gyakran botlik az ember a lépcsőn a kis Michelbe!

— Hát a kisasszony? Hogy van a kisasszony? — tudakolta Lea.

— Elmondom azt is! — felelte Mari és nem sokat teketóriázva, rákönyökölt a kerekasztalra. — A kisasszony elég jól volna, hiszen csakugy eszik, meg iszik, osztán majd ugy mozgatja karját a lelkem, mint annakelőtte! Vagy a lábát! . . . Hja, majd husz esztendeje, hogy odalett a kettő . . . En csak azért busulok, hogy nem olyan elégedett és jókedvü már, a minő volt . . . 'szen Romaine kisasszony ismerte jól. Majd halálra kinozta Odile testvért, meg engemet. Egyetlen egy perczben százra támadt kedve. »Mari, adjon borlevest . . . Mari, ma félórával korábban ebédelünk . . . Mari, szaladjon le, hozzon valamerről gyöngytyukot, azt akarok estére vacsorálni! . . . Mari fiam, hagyja pokolnak a konyhát, beszélgessünk egy kicsit paraszt módra!« . . . Szegényke!

— Hát még Odile testvér!... Óránkint tizszer kicseréltette a könyvet, a miből olvasott neki! . . . Dejszen most . . . most ugyan jól van minden... jól van minden,.. soha nem zsörtölődik már a szegény kisasszony . . . »Jól van, Mari lelkem, jól. (És a vaskos lélek vékonyra mérsékelte hangját). Jól van, testvérem . . . . legyen ugy, a hogyan akarja . . .« Bizvást odakaphat már a sültem, vagy akár hagymát is tehetek a mártásba . . . Észre sem veszi a szegény . . .

Csak akkor áll belé élet, ha a kisasszonyok házáról beszél... Meg ha evvel a Michellel van együtt. Oh, a kis Michel szakasztott olyan, mint azelőtt. Adok, veszek és az árjegyzés, meg a londoni piacz, meg az átvitel, aztán az árak . . . Az ebadtát! Ugy beszélnek ketten, a hogyan a zsidók szoktak! . . . De igaz ám, Michel sok pénzt szerez a kisasszonynak! — toldotta a szót elgondolkozva Mari. — Az én pénzemért is papirost akart vásárolni! . . . Mult héten mondta: »No, Mari, ötvenezer frankja volna mostan«.

Lea és Pirnitz mosolyogva hallgatták a szóáradatot. Marinak a nagy beszéd közben lélekzésre is alig jutott ideje.

— A kisasszony ügyei jól állanak, ugy-e, Mari? — kérdezte Pirnitz.

— Nem tudom biz én! — felelte a termetes szakácsné. — Ugy gondolnám, nem nagyon jól! . . . No, ihol ne . . . már megint harangoznak.

Hirtelen odahagyta hallgatóságát és futott a lépcsőkanyarulat másik felére, a honnan Sainte-Parade kisasszony szobájába nyilott ajtó. Arrafelől »harangoztak« tudniillik; Marinak ilyen fogalma volt a »harangozásról«, mert villamos csengővel nem volt még fölszerelve a ház; a nagy csengő rezgett még a mennyezet egyik sarkában.

Lea és Pirnitz várakoztak egy darabig, hogy majd szólitják őket.

Látták az egyházfi-képü, soványés meggörbedt kis Michelt távozni. Észrevette őket s megállt egy pillanatra; ugy látszik, az a

terv fordult meg fejében, hogy beszédbe elegyedik velök. De beérte a puszta üdvözléssel, hirtelen sarkon fordult s mint valami kis menyét sietett a lépcső felé.

Perczek multak el megint, a miket egy toronyóra kettyegése szakitott félbe; az óra a felső emeleten volt elhelyezve s a csendességben ugy vert, mintha a ház szive volna.

Lea, szemét az empire-stilusu szalón fakultas, rózsaszin kárpitján feledve, ijedve érte magát azon, hogy ő valójában itt is kakukfi, közömbös valaki, csak ugy, mint az iskolában; hiában igyekezett azon, hogy komolyan vegye Sainte-Parade kisasszony anyagi zavarát, vagy egészségét. . . Szólni nem mert, kerülte Pirnitz tekintetét, azét a Pirnitzét, a kit még mindig szeretett, de időnkint óhajtotta: bár ne szeretné, hogy egészen fel tudjon szabadulni, mint Tinka regényének Nórája, mint Hespel Duyvecke.

Pirnitz rászegezte mágneses, szép szemét.

— Szegény gyermekem! — mondotta.

Lea szempillái megnedvesedtek a könnyektől.

De ekkor feltárult a lépcsőkanyarulat tulsó része felől az ajtó; megjelent Sainte-Parade kisasszony, gördülő széken, előtte Odile testvér járt, mögötte pedig Mari tolta a széket.

A furcsa menet megállapodott az empire-szalónban.

Lea és Pirnitz fölálltak és a vén kisasszony elé járultak, a ki egészen összezsugorodottnak tetszett a fekete fodrok között kámzsájában, szabálytalan arczával, a melyből élénken csillogott ki két apró szürke szem.

— Oda! — mondotta, a mikor betolták karosszékét. — Ugyan kérem, Odile, tegyen párnát a lábam alá . . . Köszönöm . . . Bizony nem jól vagyok, kedves Pirnitz, nem jól vagyok... No, Mari, már most mehetsz... Fárasztasz; nagyon sokat fecsegsz . . . Odile, üljön le oda, hátra, kedves testvér . . . Ugy sem érdekli önt, a miről beszélünk majd . . . Ön, Pirnitz, kerüljön közelebb, egészen közel . . . és beszéljen hangosan. Örökké zug a fülem, szaliczilt szedtem a reggel.

Pirnitz odatolta széket a karosszék elé.

— Jőjjön közelebb ön is, kis Leám, jőjjön közelebb! . . . Adja kezét, hadd nézek kicsit a szemébe . . . Szép magácska, mint a hajnal! Minő szomoru az arcza! . . . Nem szeretem a szomoru embereket, pedig jó ideje nincsen szerencsém . . . Mindannyian olyan arczot vágnak, mintha temetésre készülnének!

Azzal elbocsátotta Lea kezét, a ki könnyeit elfojtva, leült megint.

— No, Pirnitz, lássuk, mi mondani valója van?

— Hiszen — jegyezte meg Pirnitz nyugodt hangján — ön küldött értünk kisasszony.

— Ahá! igaz . . . látni kivántam önt, önt . . . az a Heurteau kétségbe ejt . . . Ha az ő nyomán indulna az ember, minden el volna veszve rögtön. Szerinte egyebet se tegyünk: szedjük a sátorfánkat és telepitsük a magunk helyére Anquetint, Durambertyt, Quignonnet-t, Minot abbét és a közoktatásügyi mi-

niszteriumot . . . Egy ujságczikk miatt sirt a fülembe.

— A *Saint-Charlesi Hét* czikke? Olvasta?

— Dehogy! Nem is olvasom . . . Mit bizonyit az, ha az olyan zuglap rágalmaz bennünket? Kufárok azok az urak; látják, hogy jövő évre nagyszerü eredménynyel jár majd a beirásunk . . . De miért nem szól egyikük sem?... Hiszen ugy ülnek székükön, mint a határkő. Igen vagy nem, lesz-e jó beiratásunk vagy nem? . . . Heurteau megmutatta a névsort . . . Husznál több a fizető növendék!

— Ugy van! — felelte Lea gépiesen — A beiratás eredménye igen szépnek igérkezik.

— No lám! — kiáltotta az öreg kisasszony. — Nem megmondtam?... Hát csak hadd kiabáljanak akkor a sekrestyebeliek. Ha kedvünk támad majd a válaszolásra, meg fogunk felelni neki egyéb lapokban, ennyi az egész. Heurteau majd megir nekünk egy czikket, ha jónak látjuk . . . Ugy-e, ön is igy gondolja, Pirnitz? — kérdezte és aggódva nézett az apostolra; szeméből kiolvashatta az ember a gyermekes óhajtást, hogy bár volna Pirnitz válasza bátoritó.

— Istenem! — felelte emez — úgy gondolom én is, hogy veszedelem nincsen . . . De még is okos dolog volna tán valami hivatalos lépéssel elejét vétetni az ellenségeskedés kitörésének . . . Maguk a növendékek is a kivül ellesett beszélgetések révén tudják, hogy Minot abbé le nem szerel . . . Ujsága legközelebb Duyvecke elpártolását fogja majd kommentálni . . .

Elképzelhető, minő támadáshoz jutnak ellenségeink, ha a valóságot kiforgatják mivoltából és rossz akaratúan magyarázzák.

— De hisz akkor az abbé szörnyeteg! Ha meggondolom, hogy még ez az istentelen ember volt a gyóntatóm . . . hogy hányszor juttattam alamizsnát grenellei kórháza számára! . . . Elmegyek hozzá, magam megyek el Minot abbéhoz és majd meglátjuk . . . Megmondom neki.

Hamarjában nem jutott eszébe, mit is mondana, csak karjával hadonászott és fejét rázta.

Pirnitz Romaine gyöngéden folytatta:

— Nagyon jó lesz, kisasszony . . . Azt hiszem, jó volna, ha lakásában látogatná meg Minot abbét, vagy pedig elhivatná ide . . . Könnyü volna megnyerni.

— Igazán? . . . azt hiszi? — kérdezte Sainte-Parade kisasszony, a kinek hangulata egy-kettőre meg tudott fordulni. — Ha bizonyos volnék benne! . . . De hogy azt a gazembert nálam! . . . Ej hát . . . gondolkozom majd rajta . . . Még ma irok neki . . . most rögtön . . . Nagyon jóban voltunk annak előtte . . . Nem látszott akkoriban rossz embernek. A mi pedig magánéletét illeti . . . szent ember! . . . erre nézve nincsen kétség . . . Minot abbé szent ember.

Hirtelen tudatára jutott, minő ellentmondásba keveredett s hallgatói meglepődött arczának láttára elhallgatott. Szokásos mozdulatával hátravetette köpenye csipkéit, azután egyszerre másra téritvén a szót, komoly hangon mondta:

— Hát Duyvecke? ... Ki hitte volna, Pirnitz! ... Négy esztendeje élt közöttünk az a leány! ... A lelkemet is rábiztam volna ... Mennyire biztam benne ... Oh, higyjék el, szivemen ért ez a csapás ... Föl sem tudok ocsúdni alóla. Igy van az ... igy van ... Ő is elkészült hagyni bennünket, hogy férfi után fusson ... No, gyermekem, mi baja? ... Nem kell azért sirnia ... No, no, kicsikém! Tudom én azt nagyon jól, hogy magácska igazi kis csoda, valóságos apostol ... No, ha kérem ... ne sirjon, ne sirjon.

Esetlen, béna kezével simogatta Lea térdét.

— Se baj, kisasszony ... Higyje el semmi bajom ... Bocsásson meg, kissé ideges vagyok ...

— Nagyon szerette Duyvecket — szólt közbe Pirnitz, mintegy igazolásául Leának.

— Ki az az izé, — tudakolta Sainte-Parade kisasszony, — a kihez Duyvecke feleségül megy? ... Ahá! igen, Rémineau, az, a ki olyan sokszor járt itt két év előtt, hogy megvizsgálja a vállalkozók számláját ... Szóval iparos ember ... Hát bizony csinos ember a Duyvecke jövendőbelije! ... Jó izlése van a leánynak! ... Bünös egy teremtés az a Duyvecke, akármilyen ártatlan is a képe.

— Oh kisasszony! — rimánkodott Lea.

— Mi! — maga tán még védi, kicsikém?

— Bizonyos vagyok benne, kisasszony, — felelte Lea melegen — hogy Duyveckenek halál volt az elválás tőlünk ... Imádta Rémineau kis fiát; a gyermek most beteg, el nem mozdulhatott mellőle ... Nincsen abban az érzelemben, a mely vezette, semmi önzés, tiszta anyai érzés volt az.

— Azt hiszi? — kérdezte Sainte-Parade kisasszony.

Néhány pillanatra csend támadt.

Az anyai kötelességnek, ennek az örökletes homályos kötelességnek súlyos problémája, a mely kézzel fogható alakban nem nyilvánul, kúsza rémületbe kergeti a rajongó feministákat, szinte ingerli őket.

Se Lea, se Pirnitz, se Sainte-Parade kisasszony, sőt még Odile testvér sem hallhatták a szót, hogy szivük el ne szorult volna tőle. Az »anyaság« szó legfinomabb idegszálaiba markol a nőnek!

Mikor Lea ezt a szót kiejtette, hármuk közül egyik sem merte mondani, hogy »Duyvecke hibázott«.

*

A rendkivüli csöndességben, melyet az óra ingájának másodperczenkinti ketyegése zavart csak meg, egy kis, egészen közönséges esemény történt, de melyet a négy együtt való ember baj előjelének érzett tüstént, egyszerüen azért, mivel senki sem várta és mert a bizonytalan nyugtalanságban, mely a házat megülte, minden, a mi váratlan volt, fenyegetőnek látszott.

A nélkül, hogy a gascognei divat szerint puha talpu czipő a legcsekélyebb zajjal is elárulta volna a lépcső szőnyegén, megjelent a küszöbön a csomóra kötött selyemkendő, a fekete hajfonatok mögül előtetsző fénylő arcz, az egész Mari, a maga termetes és gömbölyü idomu mivoltában.

A három alapitó felé tartott egyenest és vékonyabbik hangján, a mely ezúttal őszinte izgalomtól remegett, azt mondta:

— Kisasszony . . .

— Mi baj, fiam?

— Michel ur . . .

Hogy lélekzete elállott s megállt egy perczre, Sainte-Parade kisasszony közbeszólt:

— Michel? Michel visszajött? . . . Beszélni kiván velem?

— Nem, kisasszony . . . El sem ment még.

Hangja végképpen cserben hagyta Marit.

— De hát mi bajod? Nézze meg az ember! . . . — kiáltotta a beteg hirtelen felfortyanva. Kinyitod már végre a szádat, te hülye!

— Michel ur — szólalt meg Mari — nem akar feljönni. Lenn maradt a pitarban, odalenn, a Saint-Antoine templom mellett. Romaine kisasszonynyal akar beszélni.

Azzal Pirnitzre mutatott.

— Velem? — kérdezte Pirnitz elámultan. — Hiszen alig ismerem . . .

— Az imént látta volt Pirnitz kisasszonyt, a mikor elment . . . Vele akar beszélni, csak is vele. Azt mondja, hogy vele.

Pirnitz Sainte-Parade kisasszonyhoz fordult:

— Mit jelentsen ez?

Az öreg kisasszony lengő fodrai között még összezsugorodottabbnak tetszett, a hogy hátradőlt karosszéke támlájának.

Arcza, a mely olyan halovány volt rendszerint, szineket játszott, — homlokát, arczát pirosság lepte el.

Odile testvér egy zöld üvegcsét vett ki zsebéből, kidugaszolta, letérdelt és a beteg orra alá tartotta. Egyben pedig elfojtott hangon szólt oda a vendégeknek az ő elszászias kiejtésével.

— 'szt, kisasszony, 'szt!... nincsen baj... semmi baj... Nem szükséges nyugtalankodnia... 'szt! 'szt!

Ránczos kezét szaggatottan, gépiesen mozgatva csipkéi alatt, dünnyögte Sainte-Parade kisasszoy, a sót szagolva:

— Menjen... Pirnitz... Nézze meg, mi baj... Mondja neki, jöjjön fel... Látni... látni akarom... Elég!... elég!... Odile testvér!

A testvér eltávolitotta az üvegcsét, gondosan bedugaszolta, azután zsebébe rejtette s igy szólt:

— Most visszamegyünk majd a szobájába, ugy-e, kisasszony? Meglátja, ugy jobb lesz... Ön lefekszik, Pirnitz kisasszony pedig majd eljön hozzánk. Ugy-e, jobb lesz igy?

A beteg fejével biczczentett, ugy jelezte, hogy jobb.

— Mari... segitsen! — mondta a testvér.

Mari, meg az apácza bevitték azután a gördülő karosszéket. Mikor Mari az empireszalón küszöbére ért, megfordult s még egyszer figyelmeztette Pirnitzet:

— Michel ur odalenn van, a pitarban.

— Várjon meg, — mondta Pirnitz Leának... Megnézem, mi baj. Igazán, egy szót sem értek az egészből.

És hogy Lea fejével intette, hogy beléegyezik, az apostol halk szóval mondotta :

— Szegény gyermekem . . . Attól tartok, kezdődnek a nagy megpróbáltatások.

*

»A nagy megpróbáltatások... A nagy megpróbáltatások...«

Ez a három szó járt keresztül-kasul Lea agyán; visszhangképpen csendültek meg fülében, a mi közben egyenletes lépéssel rótta a kis szalónt és neszelt a vén palota zavaros hangjaira.

A szél kimozditotta nyugvó helyéből az egyik ajtót és a vas szabályos időközökben megmegnyikorgott.

Az inga egyre ketyegte tik-takjait . . . Hangok zaja hallatszott föl, Pirnitz hangja és Michelé, a mely hangosabbá lett, nekitüzesedett, hol suttogóvá halkult!

— A nagy megpróbáltatások.

Lea nem sirt már, egyszerre vége szakadt egész melankóliájának. Csak a kiváncsiság kinozta. »Kezdődnek a nagy megpróbáltatások.« Olyan hangulat szállta meg, mint a rabot, a kinek hirül adják, hogy láng nyaldossa börtöne falait. Azon érte magát, hogy csupa reménykedés a lelke.

— Milyen undoritó vagyok! — dörmögte magában. — Minő aljas a lelkem!

Aggódást, fájdalmat erőszakolt magára.

— Mi történik ode lenn, én istenem?

Valamint Pirnitz, sőt még mint Mari is, ő is megérezte ebben a jelentéktelen esemény-

ben a romlás veszedelmét. Annyi néma jel jelezte jó idő óta a közeledését!

Leült az egyik delfin-fejes karosszékbe.

Mint majd mindig, valahányszor egyedül volt és nem foglalta le agyát semmivel, a multba tévedt gondolata, az angliai emlékekhez tért meg . . . A boldogsághoz, a mely rávilágitott életének arra a boldog korszakára. Hampstead—Heath—Richmond — a valónál is élesebben váltak ki szeme előtt; és összevegyültek Tinka regényének képeivel, a melyet számtalanszor olvasott el lázban égve azóta, hogy meghozta a posta . . . Egy magastermetü, nagyon lefogyott, tengerzöld szemü, kissé lekonyult, szőke bajuszu férfit látott Lea örökké . . . Széken ült megöregedetten, lecsuklott fejjel, haldokolt.

— György! — sóhajtotta Lea ajaka — Oh! Irok, irni fogok Tinkának!

Minduntalan föl-fölmerült benne ez a terv. Hogy megtudakolja, igazán szenved-e György s haldoklik-e ő is, mint a regénybeli William, távol a szeretett nőtől.

Pirnitz megjelenésére, mint az álomból riadt, ugy ijedt föl; de önző gondolatait elüzte rögtön a felindulás.

Olyat látott Lea, a milyet addig soha: könnyeket pillantott meg az apostol szemében.

Pirnitz sötét árnyékképe, a mint ott állott a szalon küszöbén, meg. nem mocczant. Karja szomorun csüggött le fekete szoknyájára és átszellemült rút arczán lassan pergedeztek a könnyek.

Lea feléje rohant, megölelte a drága fejet és megcsókolta; a hogy rászoritotta ajkát az

ostyaszinü sápadt arczra, megérezte a könnyek keserü izét.

— Romaine! drágám! . . . barátném! . . . Mi baja? Mondja, mi baja? . . . mondja!

Pirnitz gyöngéden kibontakozott Lea öleléséből és álszégyen nélkül törülte le könnyeit.

— Bizony, kedvesem, itt a megpróbáltatás, a kemény megpróbáltatás. Az iskola oda van... Sainte-Parade kisasszony játszott a tőzsdén és veszitett.

— Mindent elveszitett?

— Senki sem tudja még; de lögfeljebb, ha meg tud majd élni abból a kevés pénzből, a mi megmarad neki . . . Szegény kicsikéim!

Nem sirt már. Csak állt ott könnybeborult szemmel; hangja szintelen volt s annyira elváltozott, hogy nincs az emberi fájdalomnak az a hangos nyilvánulása, a mely meghatóbb lett volna.

Lea egész lelkében megrendült és hogy annyira kétségbeesettnek látta azt, a ki életének legszilárdabb támasza volt, félelem fogta el.

— Romaine, — suttogta — könyörgök, ne sirjon . . . ne essék kétségbe . . . Ha ön is elveszti reménységét, mivé legyek akkor én?

Az apostol elmosolyodott a meginditó feljajdulásra.

— Igaz, — mondá azután — nem vagyok egymagam . . . Küzdeni fogunk.

Ebben a perczben Mari rontott be hirtelen urnője szobájából; nesztelenül ott termett a két nő előtt.

— A kisasszony roszszul van . . . tessék gyorsan jönni . . . hivja a kisasszonyokat . . .

A rémületnek szélforgatagában, melyet a vagyoni katasztrófák zuditanak az emberekre, rohant Pirnitz és Lea Mari után, felvilágositást sem kérve tőle; benyitottak nyomában Sainte-Parade kisasszony hálószobájába.

Ez a szoba Louis XVI. korabeli butorral volt bebutorozva, tollbokrétás, indiánus-csoportokat, kalyibákat, folyókat, rajtuk pedig facsónakokat ábrázoló, piros rojtu, régi perzsa szövetek hevertek szana-szét. A fehér lakkos fából való ágy régi, nagy karikáin állott. Belső táblázatát feszület diszitette.

Az ágyon Sainte-Parade kisasszony feküdt kiterülten fekete csipkéi között: ajka duzzadt volt a feltoluló vértől, lélekzete pedig nehezen járt.

Odile testvér érzéketlenül fogta a beteg kezét és azon igyekezett, hogy megnyugtassa, biztatván egyre:

— Bátorság, bátorság, kisasszony!

Hogy megpillantotta Pirnitzet, izgatottá lett a vén kisasszony:

— No? no? . . . Michel? . . . Lát . . , lá . . . látta?

Pirnitz intett neki, hogy látta. Majd, tudva, hogy az aggódó beteg választ vár s fölérvén észszel, hogy ha őszinte volna a válasz, tönkre tenné vele, azt felelte csupán:

— Beszélünk majd róla később . . . Nem sürgetős a dolog.

A beteg szeme rettentő lett . . . Nyilvánvaló volt, hogy kitalálta, a mit rejtegettek előle . . . Fölemelkedett. Keze kicsúszott Odile testvér kezéből és a levegőbe kapott.

Száját olyan fájdalmas, olyan tragikus erőlködés torzitotta el, hogy a jelenlevők elborzadtak rajta. Csak egyetlen tagolatlan szót ismételt ajka; alig lehetett kivenni, hogy azt mondja: »pénz . . . pénz . . .«; a rettenetes szót, kulcsát mindennek ezen a földön: pénz . . . Azután viszszaroskadt mereven ágyára, mint valami bábu . . . a szeme nyitva volt, jómaga tehetetlen.

Mari feljajdult és bőséges szóáradat indult belőle, a melyben egybekeveredett a tájszólás a franczia szóval; térdre roskadt s ajkát rányomta urnője csipkéire.

— Oh! *jaou istenkém!* . . . Mi baja a lelkemnek? Oda van szegény lelkem, kisasszony . . . beteg! . . . még meg talál halni . . . . Szent Isten! meg talál halni . . . Az atya, a fiu és a szentlélek nevében.

Odile testvér elnémitotta:

— 'szt! Mari . . . Az orvosért, gyorsan: rajta . . . rajta!

— Megyek, megyek, testvér! — felelte Mari, a kire mindig nagyon hatott az elszászi nő nyugodt, egykedvü hangja és megrendithetetlen nyugalma. Megyek már . . . *Jaou Istenkém!* . . . Szegény kisasszony . . .

Azzal elsietett, kigurult, mint valami kipárnázott golyó, jajgatva és imádkozva közben.

Pirnitz Odile testvérhez fordult:

— Segitségére lehetünk valamiben, testvér?

Odile testvér nyugodtan ammóniát öntött vizbe és végigsimitotta vele a beteg homlokát. A beteg ajka és szeme mozogni kezdett a dermedt arczba élet állott.

— Köszönöm, nem. Az orvos előre megmondta, — felelte a testvér halk hangon. — A kisasszony némi idő óta nagyon rosszul volt... A pénzügyek nagyon sokat izgatták.

— Ön tehát el volt készülve erre?... — tudakolta Pirnitz.

— El... most már a paralizis következik... Óh, a kisasszony nem hal még tán meg... évekig elélhet.

Pirnitz és Romaine a rettenetes összeroskadáson való borzalmukban, mely az azt imént még beszélő és mozgó emberi lényt érte, meg feledkeztek az intézet balsorsáról és szivük elfacsarodott szánalmában.

Szegény Sainte-Parade kisasszony! A mikor legegészségesebb volt, se volt világos, tisztafejü teremtés; alig értette meg a münek, a melynek odaadta magát, czélját és rendeltetését. De jó szive, jótékonyságra való hajlandósága pótolta szelleme fogyatékosságát, a melyet leplezett különben gascogne-ias élénksége.

Jóságos Sainte-Parade, a ki éppen jószive miatt hal meg, mert nagyon, nagyon gazdagnak kivánkozott, hogy annál kiméletlenebbül foszsza ki magát.

Lea az ágy lábához térdelt s elméjében keresztyén könyörgések tiszteletreméltó formulái forogtak. Romaine, a ki ott állt mellette, ugy látszott, mintha szintén imádkoznék.

Odile testvér ezenközben a megáztatott szivacscsal végigment a beteg halántékán, szájaszélén s megdörzsölte orra czimpáját is. Lea meg nem tudta állani, hogy el ne csodálkozzék

a bő ibolyaszinü ruhába bujt nőn, a ki tevékeny és érzéketlen tudott lenni azonegy időben.

»Micsoda lelkük van hát ezeknek a leányoknak?«

Pirnitz szava, hogy: »erős szüzek«, föltolakodott benne . . . Az apácza is ilyen volt; és minő biztosságot ad a zárda a vallás erejének és hajadonságának!

Mint mindig, ha a bizonytalanul hányódó lélek határozottal kerül szembe, Lea hirtelen kizökkenvén szánalmából, irigyelte Odile testvért. Ibolyaszinü köntösben látta magát is, fehér szárnyak nőttek vállából, keblén pedig kereszt csüngött.

»Lám, ez boldog . . . Lelkének nincsenek kinjai . . . még csak arról sem tud, a mi kisértetbe szokta vinni a nő szivét . . . Ha, a mi lehetetlen, kisértetbe találna esni, az ima menedéke volna . . . Én, én tulságosan biztam eszemben. Hol az az idő, a mikor imádkozni tudtam?«

Pirnitz, a kinek átható szeme egyre figyelte Leát, eltalálta, minő gondolatok forognak benne. Miközben Odile testvér, letevén üvegét, vigyázatosan dörzsölte a beteg arczát, Pirnitz odaszólt halkan társának:

— Igen . . . szép czél ez is és szép élet . . . de a mienk még szebb, Lea! Odile testvér, hogy ugy mondjam, a fényesség nélkül való erény, — önző erény . . . Azután meg ez az erény alkalmazkodik a nő lealjasitásához: vagy legalább föltételezi és ajánlja azt... Örüljünk, hogy fölszenteltek vagyunk, mint ő, szüziesek, mint ő és szabadok, a minek ő nem

mondható. Legyünk büszkék reá, hogy életünk minden pillanatában elmondhatjuk fogadalmunkat és hogy örökké magunk urának, a magunk győzelmes urának érezhetjük magunkat.

*

Odile testvér, a ki a beteg ágya fejénél állott, valószinüleg hiábavalónak vélt ezután minden igyekezést, mert leült és szót sem szólva, egészen nyugodtan kezdette morzsolni olvasóját.

Lea és Pirnitz tapintatosan visszavonultak az ablakfülkéig s ott helyezték el székűket egymás mellé. Az ablak a palota belső udvarára nyilt; a szél fölkavarta az udvaron a port, a papiroshulladékokat és a megkopaszodott fák leveleit forgatta.

A kapu alatt a vastag Mari volt nagy beszédben a kapus feleségével: mind a ketten az orvos érkezését lesték, a kiért a kapus ment el volt.

A szobában a nyári délután tiszta világossága csillogva tört meg a butorokon és az indiánus alakokkal tarka piros perzsa szöveteken.

Lea és Pirnitz elől a Louis XVI. korabeli ágy eleje elfödte Sainte-Parade kisasszony mozdulatlan testét . . . Semmi egyéb zaj nem hallatszott, mint a szél siránkozó hangja a folyosókon, a vén ház padlásán és az apácza sziszegő suttogása, a mint az *Avét* és a *Gloriát* mormolta el.

A két nő eleinte a szegény elnöknő állapotán való szomoruságát és részvétét öntötte ki

egymásnak. Majd azonban az intézet sorsának gondja ragadta meg parancsoló erővel Pirnitzet és ekkor elmondá Michellel való beszélgetését.

— Furcsa egy ember. Ugy látszott, hogy őszintén töredelmes, mellét verte, ugy mondotta: »Nagy bünös vagyok . . . de hát a szegény kisasszonynak örökké pénzre van szüksége! . . . A Lake-Copper-re koczkáztattam meg egy coup-t, a mely háromszorosan milliomossá tette volna szegény kisasszonyt . . . Megcsaltak, tudom is, hogy ki . . . meg is adja az árát . . . De bizalmatlankodott volna-e ön, kisasszony, bizalmatlankodott volna-e Quignonnetben . . .«

— Quignonnet-ben? A saint-charlesi alpolgármestert érti?

— Azt; ugy látszik, összeköttetésbe lépett Michellel és kedvezőtlen vásárba ugratta alattomosan.

— De hát mi bajuk a saint-charles-iaknak velünk?

— Az, hogy ők férfiak, a kiket ingerel a mi függetlenségünk; ennyi az egész. . . A mi Michelt illeti, bár olyan gyanus egyházfi-képe van, azt hiszem, mégis őszinte ember . . . Meginditó, hogy noha két nap óta tudott a romlásról, nem mert hirt adni róla Sainte-Parade kisasszonynak. »Napról-napra eljöttem, — ugymond — hogy megmondjam neki . . . de a hogy ott voltam előtte, cserben hagyott a bátorság . . . Mesével ámitottam: hogy rengeteg mennyiségü font sterlinget nyert, hogy a réz ára fölment . . . És mindannyiszor ugy mentem el, hogy nem szóltam neki. De most, hogy meg-

láttam önt . . . azt gondoltam, elmondok önnek mindent.«

— *Pater noster* . . . — mondotta szinte fenhangon Odile testvér.

Az olvasó szemei megcsörrentek.

— Minden oda van? — tudakolta Lea.

— Michel azt mondja, ha a palotát eladják, marad körülbelül száznegyvenezer frank. Sainte-Parade kisasszony egészen jól megélhet belőle valami zárdában; de a Mű oda van.

— Nos és most?

Pirnitz bizonytalanul intett kezével.

Benyitott az orvos, hatalmas, magas termetü, gesztenyeszin, szétterülő szakállu férfi volt. Mögötte, az ajtónyilásban Mária, meg a kapus családja szoronkodott.

Az orvos üdvözölte Odile testvért, azzal az ágynak tartott, próbálgatta a beteg kezét, tapogatta lábát, hallgatta lélekzését s figyelmesen vizsgálta szeme bogarát.

Azután ahhoz az ablakhoz vonta az apáczát, melynél Pirnitz és Lea a vizsgálat eredményét várta:

— No lám, testvér, — ugymond — ime a válság, a melyet egy hónapja előre láttam... Féloldalu szélhüdés . . . egész jobb oldala megbénult.

— Végképpen? — tudakolta Pirnitz.

— Oh, hát egy kicsit javul majd az állapotja . . . De tartok tőle, hogy nincsen még vége, legalább, a mi a fejet illeti . . . Az élet, az állati egészség különben soká megmaradhat még benne.

Odile testvér Pirnitz felé fordult és nyugodt hangon mondta neki:

— Látja? Ugyanezt gondoltam én is.

A szoba lassan kiürült.

Az orvos megirta rendelvényét, azzal távozott; követte a kapus felesége, azután a termetes Mari, a ki egészen vörös volt a sirástól.

Odile testvér rendbe szedte a takarót s a csipkéket, helyükre rakta a székeket s az ágy fejéhez ülve, olvasóját morzsolta. Romaine és Lea letérdeltek az ágy tulsó felén.

Leának ugy tetszett, hogy az elnöknőt az ébredés nélkül való álom dermesztette már meg: arcza, mely a testvér felé volt fordulva, nem látszott; a csipkehalmazból kis, ránczos és összezsugorodott kéz nyult ki; a beteg keze-feje fehér volt egészen.

A szoba csendességében a levegő hullámzása hallatszott csak. Mintha hármas tömjénfüstoszlop lett volna, ugy ment a szomoru ágy mellől három ima, három határozott, vagy bizonytalan hangu, az imádkozók lelki állapotához alkalmazkodó imádság, az Élet és Halál titokzatos Intézője felé.

## II.

— Tehát nem mondanak le a dologról? Sőt tervük is volna?

Gunyos mosolyra huzódott Duramberty Jude szája, a hogy fölvetetette a kérdést; karosszékének támaszkodva, nézte fürkészve hallgatója arczát.

Heurteau kisasszony fekete ruhájában, rózsaszin csuklyás fejkötőjében, a mely valósággal örö-

kös és változatlan egyenruha számba mehetett, szemközt ült vele, ugyanazon a helyen, a hol két évvel ezelőtt Sûrier Frida hallgatta elhülve, majd pedig méltatlankodva, mint ajánlja neki Duramberty, — akár csak valami üzleti ügyről, vagy társas szerződésről volna szó — hogy legyen a kedvese.

A volt tanitónő értelmes arczán látszott, hogy gondolkozik néhány másodperczig; azután igy szólt:

— Nem az én tervem ... voltaképpen nem az enyém ... Azaz, hogy semmi részem sincsen benne. Csak hogy éppen résztvettem én is a tanácskozásokon, a melyeket jótevőnk vagyoni romlása és betegsége következtében tartottunk. A bizottság minden tagja elmondotta nézetét. Sûrier Frida kisasszonyé tetszett leginkább.

— Csakugyan? Tehát Surier kisasszony küldi önt ide?

— Nem kellene talán megmondanom, — felelte a fiatal nő mosolyogva — de azt hiszem, legjobb, ha őszinte vagyok önnel szemben.

— Persze, persze. Nem bánja meg őszinteségét.

— Nos, hát pontosan beszámolok róla, mint történtek a dolgok ... A hir, hogy Sainte-Parade kisasszony tönkrejutott, hogy gyógyulásra nincsen reménység, eleinte rémületbe ejtett mindenkit.

— Nagyon természetes.

— Egyikünk-másikunk, a legidegesebbek, mint például Sûrier Lea, Craggs Daisy, a kis Soubize Geneviève.

— Soubize Geneviève? . . . Az a kis sovány, vörös leány, ugy-e? — szakitotta félbe a gyáros.

— Az . . . szép vöröshaju, zöldes, nagyszemü leány, a kinek csupa kellem a járása és minden mozdulata . . . de végtelenül izgékony . . . csupa vonaglás, rögeszme, mintha szülei alkoholisták, idegbajosak lettek volna . . . Azt hiszem, hogy időnkint sulyos természetü rohamai lehetnek, csak Daisy titkolja.

— Csinos leány! — jelentette ki Duramberty. — Nos? . . — kérdezte azután.

— Nos hát a mi idegeseink elvesztették fejüket. Sikerült azonban néhányunknak szövetséggé alakulnunk: Pirnitznek, Fridának és nekem. Tanácskoztunk rajta, hogyan akadályozhatnók meg az összeomlást?

— Kiváncsi vagyok, ugyan micsoda módot találhattak.

— Ismétlem, az eszme nem az enyém, hanem Fridáé.

— Akkor hát nyilván jó és czélszerü ötlet lesz.

— Frida mindenekelőtt feltárta az iskola anyagi helyzetét . . . A katasztrófa előtt igen kedvező volt még a helyzet . . . Költségünk jóval csekélyebb, semmint gondolná az ember. Házbért nem fizetünk s ezért önnek tartozunk hálával. Adóterhünk eléggé sulyos, de mivel, az ön jóakara tának hála, gépei csekély bérért hajtják dinamóinkat, világitásunk kevésbe kerül: ezerhatszáz frankba. A szolgaszemélyzet számát a minimumra szállitottuk le: növendékeink, mint a kaszárnyában szokás, maguk végez-

nek el mindent, a tulságosan nehéz munka kivételével. A személyzetnek évbére háromezer frankot sem tesz ki. Legnagyobb terhet a nemfizető növendékek élelmezése és ruházása ró reánk. Évenkint huszonöt-huszonhatezer frankra tehetjük ezt a költséget ... Tavaly még csak három fizető növendékünk volt, a kik fejenkint ötszáz frankot fizettek. A különbözetet Sainte-Parade kisasszony pótolta s ő adta a tanitónők fizetését is. Mint tudja, ezerkétszáz frankot kapunk fejenkint. Ha hozzáveszszük ehhez az iskolai szerek költségét, Sainte-Parade kisasszonynak körülbelül ötvenezer frankjába került az iskola.

— Igazán nagyon kevés! — szakitotta félbe Duramberty. — Fogadni mertem volna, hogy legalább nyolczvanezer... Tudom különben, hogy ön kitünően vezeti az intézetet... Szíveskedjék azonban folytatni.

Hátradőlt karosszékében és most már igazán érdeklődve hallgatta Heurteau kisasszonyt.

— Hát ez az ötvenezer frankunk nem lesz meg ezután.

— A miből az következik, hogy egyebet nem tehetnek, mint hogy megszerkesztik a mérleget, aztán bucsuznak.

— Fridának nem ez a nézete... Ő takarékossággal akar segiteni a bajon. Mindenekelőtt felfüggesztené a tanitónők fizetését a jövő évben: beleegyeztünk. A megtakaritás ezen a réven nyolczezernégyszáz frank. Kimutatta azután, hogy az általános költségeken, a mely független a növendékek számától, körülbelül tizenegyezer frankot takarithatunk meg. De

nem szabad, elfelednünk, hogy jövő esztendőre harmincz, egyenkint ötszáz frankot fizető nevendékre számithatunk. Ha az évi dijat nyolczszáz frankra emeljük föl, növendékenkint kö rülbelül háromszáz frankot nyerünk. Ha a jelentkezőknek csak fele belemegy ebbe a dijemelésbe, már ötezer frank a fölöslegünk. Ezzel a deficzit huszonötezer frankra csökken. Azokból a kivülről érkezett adományokból, a melyeket Sante-Parade kisasszony jószivére való féltékenységében nem engedett felhasználni, vagy tizenháromezer frankra menő alapot gyüjtöttünk: legszegényebb növendékeink számára akartunk belőle kis segitő-pénztárt alapitani, majd ha elhagyják az iskolát. Most ezt is a költségvetéshez csapjuk.

— Még igy is tizenkétezer frank a hiány.

— Ha személyünkre nézve nagyon takarékosok vagyunk, félretehetünk ezen a réven is ötezer frankot. Ezzel azután vége segitőforrásainknak . . . De ha össze-vissza hat, vagy hétezer frankra hiányzik már csak a födözet költségvetésünkben, megengedi ugy-e, nem kell éppen, hogy bolondok legyünk, ha megkezdjük az esztendőt. Legalább Fridának ez a véleménye.

Duramberty elmosolyodott:

— Igaza van Fridának; az egyszer kimenekülnek a csávából, ha a számvetésük mindjárt rózsás is . . . De hát azután? Hiszen egész tartalékukat fölemésztik . . . Pedig jövő esztendőre ugyanekkorák lesznek a terhek, holott a jövedelem viszont vagy huszezer frankkal kevesebb.

— Frida azt hiszi, hogy a jövő évet is kihuzzuk. Sorra veszszük a feminista köröket: mindenikünk elvállal magára egyet-egyet. De különben is egy segitőre bizonyosan számithatunk.

— Mifélére?

— Van Londonban egy leánykollégium, nagyon virágzó intézet, a mely ugyanazoknak az elveknek alapján épült, mint a mienk, csak hogy előkelőbb osztály gyermekei számára. A vezetője Sanz Herminie asszony, Pirnitz barátnője ... Szükség esetén Sanznéhoz fordulunk és ő bizonyára nem tagadja meg támogatását.

Néhány pillanatra csend támadt.

Duramberty elgondolkozott s szórakozottságában szabályos sorokba rakta iróasztalán a czeruzákat és tollszárakat.

Heurteau kisasszony egykedvüen tartotta szemmel gunyos tekintetével.

— Helyesli ön Sûrier kisasszony megoldását? — kérdezte végre Duramberty.

— Nézetem szerint vakmerő is, észszerü is. Jó magam más inditványnyal állottam elő, a mely, ugy hiszem, egyszerübb volna és véglegesebb eredménynyel járna.

— Nem tudhatnám meg?

— Dehogy nem . . . Csak arra kérem, ha netán értekezni talál a bizottság valamelyik tagjával, ne tegyen róla emlitést. Az én inditványom az volt, hogy — természetesen az ön beleegyezésével — ráterelјük a város és az állam figyelmét iskolánkra; a nélkül azonban, hogy bármi változtatást is megtürnénk, vagy ha igen,

hát legföljebb a tanitási módunk és elvünk jelentéktelen részleteit volna szabad annak érintenie. Csinálhatnánk olyan szakiskolát, a minő például a Boule-iskola.

— Kitünő! — szakitotta félbe a gyáros. — Lássa, ez a jó gondolat!... Kitünő gondolat!

— Pedig ennek a gondolatnak én voltam az egyedüli védelmezője, — felelte Heurteau kisasszony, szeliden mosolyogva.

— De miért?

— Mert az államtól és a várostól ugy félnek nálunk, akár a tüztől... Az állam, a város közbelépése annyit jelelent, mint hogy elveszik tőlünk, nőktől annak igazgatását, a mit mi alkottunk és mi akarunk igazgatni. Az iskola »feminista« jellege megszünik ezzel. Olyan leányiskola leszünk mi is, mint a többi.

— Hát bizony — felelte Duramberty — tudom én azt nagyon, mennyire féltékenyek Pirnitz kisasszony és az ön társai mind függetlenségükre... Nevetségesen tulságba is hajtották ezt a gyöngéjüket, a mikor elutasitották a községtanács ajánlatát, hogy a jutalomdijakat ő adhassa, vagy nem türték, hogy munkavezetőim tanfolyamokat rendezhessenek iskolájukban, holott én dijtalanul ajánlottam fel ezt, — azután pedig tanuság reá az a mód is, a hogyan a tanfelügyelót fogadták. Minot abbé is azt panaszolja, hogy kiméletlenül bántak el vele. Mi az ön véleménye minderről, mi az ön véleménye, kisasszony, hiszen kegyed higgadt nő?

— Azt gondolom, hogy nagyon megrágalmaztak bennünket; és mégis hibáztatom a haszontalan tulzásokat. Hiszen kétségtelen, ideális

valami volna a teljes függetlenség. De a tanitásban szerzett tapasztalataim meggyőztek róla, hogy az ilyesmi lehetetlen, legalább Franciaországban lehetetlenség. Másrészt pedig azt tartom, hogy jobb dolog városi iskolaként élni, mint magániskolaként meghalni . . . De hát nincs annak jelentősége, a mit mondtam, mert az én véleményem ugy sem nyomott a latban.

Ebben a perczben kopogtatás hallatszott az ajtón és benyitott rajta egy alkalmazott; mindenféle nyomtatványt terjesztett főnöke elé aláirás végett.

Duramberty aláirván valamennyit, folytatta :

— De hát ha mindent összevéve, még is a jelen állapot mellett van ön, minek köszönjem a szerencsét?

— Oh, hát a sulyos ok . . . Persze ön nem is tud még mindent, hogy micsoda zavarban... Vagy talán sejti?

Duramberty átadta az irásokat a hivatalnoknak, a ki köszönt és távozott.

— Mindenesetre hadd halljuk! — mondotta azután.

— Nos . . . A mikor ön átengedte nekünk a területet, melyen iskolánk fölépült, nagylelküen elengedte a bért. Megkivánta azonban, hogy háromszázezer frankot tegyünk letétbe. A kamatokat Sainte-Parade kisasszony húzta. Sajnos, hiába beszélt lelkére Frida, a ki régóta félt már a katasztró fától, a szegény kisasszony hallani sem akart arról, hogy a biztositék megtámadhatatlanságáról gondoskodjék. És a hitelezők azt követelik most, hogy a három-

százezer franknyi tőkebefektetés a vagyonhoz csatoltassék.

— Nem olyan bizonyos, hogy joguk van erre a követelésre. Magam is hitelezője vagyok a kisasszonynak. Nem hinném, hogy el tudják vitatni tőlem a biztositékot.

— Ez a bökkenő esetleg pörre vihet ön és a hitelezők között . . . Bizonyos csak annyi, hogy a letétet meg fogják támadni. Ha a biztositékot elvitatnák öntől, nem fordul akkor ellenünk?

Duramberty Jude nem felelt.

Fölkelt, végigsétált szobáján széltében, majd az ablakhoz ment, a honnan belátott az ember az iskola udvarába, azután visszajött.

Heurteau kisasszony mozdulatlanul ült helyén, ugy várta.

— Meg kell gondolnom a dolgot — szólalt meg végre Duramberty, rátámaszkodván egyik kezével dolgozóasztalára. — Köszönöm, hogy olyan bizalommal volt hozzám; el nem felejtem. Oh, ha minden társa ilyen lett volna vélem szemben.

Heurteau kisasszony felállott,

— Tehát nem vihetek haza határozott választ, hogy melyek a szándékai arra az esetre, ha a biztositékot elpörölnék?

— Nem . . . Végig kell gondolnom előbb a dolgokon . . . beszélnem kell Sainte-Parade kisasszony hitelezőinek megbizottjával s tanácskoznom ügyvédemmel. Ha az ügy kedvezően alakul, talán védelmére kelek . . . és akkor Sainte-Parade kisasszony letétje . . .

Habozott, hogy folytassa-e.

Heurteau kisasszony nem felelt, csak megindult az ajtó felé. A gyáros tartóztatta:

— Lássuk csak! — kezdte ujra, kissé zavartan. — Minthogy Sûrier Frida kisasszony az, a ki fölvetette az inditványokat, melyeket az önök bizottsága elfogadott . . . nem volna szükséges, hogy találkozzam vele? . . . Óh, nem itt . . . nem itt . . . hanem . . . az iskolában . . . önöknél . . . Nem fogadhatna? . . . Önök, remélem, semmi rendkivülit sem látnak a dologban?

A volt tanitónő arczán éppenséggel nem látszott meglepődés.

— Egyáltalán semmit, — felelte egyszerüen.

— Szeretném még azt is, — ötölt-hatolt a gyáros, bár rajta volt, hogy elrejtse zavarát — szeretném, hogy tanuk nélkül beszélhessek vele. Tanu jelenléte sértene . . . restelleném.

— Elmondhatom kivánságát Fridának, a mikor tetszik.

— Szmitok önre; hiszem, meg tudja majd értetni Sûrier kisasszonynyal . . . az intézet érdeke . . . ugy-e, meg? . . . Legyen rajta, kisasszony, hogy sikerüljön a dolog.

— Megteszek mindent, a mi tőlem telik.

— Milyen időtájt lesz a legalkalmasabb?

— Holnap, délután fél háromtól kezdve . . . Fridának azontul nincsen órája.

— Ugy-e lesz olyan szives, megmondja neki, hogy holnap délután négy óra tájt, ha csak ellenkező elhatározásáról nem értesit, bátor leszek . . .

— Megmondom.

Heurteau kisasszony és Duramberty egy pillanatig ott állottak egymással szemben, szemük ugy szólva belemerült egymásba.

Duramberty nyilvánvalóan szeretett volna még mondani valamit, előkésziteni a megegyezést, igéret fejében igéretet venni.

De biztosságát megingatta Heurteau kisasszony egykedvüsége.

Végtére is a nő volt az, a ki bucsuzkodott.

— Viszontlátásig, Duramberty ur!

— Viszontlátásra, kisasszony!

És miközben Heurteau kisasszony lefelé tartott a lépcsőn s visszatért az iskolába, Duramberty Jude rányomta homlokát az ablakra: a vér mind belé nyomult volt attól az erő- és vágy-okozta lüktetéstől, a melyet jól ismernek az ötvenesztendős vérmes férfiak.

*

Frida nem ámult el valami tulságosan, a mikor megtudta, hogy volt gazdája beszélni kiván vele.

Az események közepette, a melyek néhány hét óta támadóan tornyosultak az iskola körül, előre látta ennek a találkozásnak szükséges voltát. Miután a férfinem jó ideig ügyet sem vetett az iskolára, most kitört ellene a férfiak a türelmetlen ellenségeskedése; és mindazok férfiak között, a kiknek okuk volt gyülölettel viseltetniök ellene, ugy tetszett neki, Duramberty a legértelmesebb és a leghatalmasabb. Nem volt valószinü, hogy, bár három esz-

tendeje is mult, elfeledte volna Frida visszautasitását.

Nem feledte el, de, valamint Fridában, talán benne is enyhitette az idő, a mi keserü és bántó volt ebben az emlékben . . . Mert Frida, hogy szenvedvén a szive, jobban megismerte a világot; hogy megtudta, mi az, a mikor szeret az ember valakit, a ki viszont nem szeret bennünket, nem itélte meg már most olyan zord kérlelhetetlenséggel Duramberty cselekedetét.

Most már értette azt, a mit Pirnitz akkoriban mondott:

— Olyan férfi az is, mint a többi, a megszokott előitéletek közepett növekedett ő is és megkivánja önt . . . A világ ezt a parancsoló erejü önzést szerelemnek hivja s a legtöbb nő büszke, ha fel tudja szitani egy-egy férfiben.

»Ugy van, — gondolta Frida — Pirnitznek igaza volt. Durambertynek önző vágya támadt reám, önző, de őszinte: szeretett a maga módja szerint. Rajta volt, hogy meggyőzzön róla azokkal a nyomorult eszközökkel, a melyeket erre a czélra használni szoktak; eleinte kedvemben járt, nagylelküséget szinlelt, azután léha tekintetekkel, kézszoritásokkal . . . Egyáltalán nem értettem a játékot. Ő azt hitte, hogy hajlom és attól fogva, minthogy közeledését szivesen láttam, magától értetődőnek gondolta, hogy megkináljon vele: legyek a kedvese . . .«

Most pedig találkozást kér megint.

Ám legyen! Frida bizonyos volt benne, hogy Duramberty meg nem kezdi ujra a régi kisérletezést.

»Értelmesebb és magára tartóbb ember annál.«

De hát mit jelentsen akkor ez a közeledés? A fiatal leány már-már hajlott arra a föltevésre, hogy a gyáros egyszerüen jóvá akarja tenni azt az incidenst, a mely magát Fridát is bántotta, mert akármi történt is, megmaradt benne némi bámulat volt gazdája férfias munkája és tevékeny szelleme iránt.

Majd felvilágositják egymást kölcsönösen, megszoritják egymás kezét s Frida azután a tisztelet fejében, a melyet Duramberty iránt tanusitott, arra fogja kérni a gyárost, hogy az iskola iránt ne viselkedjék ellenség módjára. Talán sikerül is majd rávennie, hogy segitségükre legyen s latba vesse befolyását az intézet megvédelmezése okáért.

Ebben a reménykedésében Heurteau kisasszony is megerősitette.

— Duramberty — ugymond — korrektül viselkedett; nekem ugy tetszett, hogy nem ellenségünk. Ha van olyan, a ki rá tudja venni, hogy viselkedése határozottan kedvezőre váljék, ugy érzem, Frida az. És kell, kell, kell, hogy Duramberty pártunkon legyen.

Pirnitz, a mikor tanácsát kérték, nem hibáztatta a találkozást, de eredményre sem mert számitani.

— Vagy megegyezés, vagy szakitás lesz a vége, — ugymond. — Legvalószinübb, hogy szakitás . . . Mindig jobb a nyilt ellenség, mint a meg nem bizható szövetséges.

Csupán csak Lea ellenkezett, de egész erejével ellenkezett.

Minthogy képzelete élénkebb, egész mivolta érzékenyebb és idegesebb volt és mivel természetének ezeket a gyöngeségeit még fokozták a legutóbbi izgalmak, megint fölujult lelkében az a jelenet a gyárban, a mikor két év előtt Frida elhülve a főnök vakmerőségén, huga karjába menekült.

A veszedelem közeledtére a szerető gyengédség legyőzte lelkében a féltékenységet és az idegenkedést.

— Könyörgök, Fédi, könyörgök, ne állj szóba azzal a nyomorulttal! . . . Egy perczig se maradj vele egyedül!

Soubize Geneviève, a kinek tulzó természete, mióta a férfi érdekek nyiltan harczsorba álltak a feminista iskola ellen, a végsőig elkeseredett, igazat adott Leának és villogó szemmel, vonagló ajakkal jelentette ki:

— Leának igaza van, Fédi! Ne álljon szóba azzal az emberrel . . . Engedje meg, hogy én fogadhassam. Majd beszélek én vele . . . Arczába kergetem a szégyent, hogy tudom, elfogja a restelkedés önző aljasságai, ocsmány számitásai láttára . . . De maga ne . . . könyörgök, ne!

Frida azonban megmaradt elhatározásánál: beszélni fog Durambertyvel. Számot vetett vele, hogy nem koczkáztat semmit; meg akarta kisérelni, hátha meg tudná szerezni az iskolának azt a férfit, a kin, ugy gondolta, van még valamelyes hatalma.

*

A megállapitott időben el is fogadta a gyáros látogatását, a nagy felolvasó teremben: ugyanott, a hol a felavatás napján Pirnitz, Lea,

sőt Frida szemeláttára is, megjelent Ortsen György.

Mikor Duramberty belépett, ünnepiesen, aggódva azon igyekezve, hogy kellemes hatást keltsen, zavar nélkül nyujtotta neki kezét.

A gyáros azonban őszinte zavarral, mely a fiatal leányt fölöntes helyzetbe juttatta, dünnyögte:

— Köszönöm, hogy elfogadta látogatásomat, Frida kisasszony. Köszönöm . . . őszintén köszönöm.

Frida székkel kinálta meg.

— Én pedig — felelte — örülök, hogy barátságos szándékkal jött . . . Heurteau kisasszony mondotta, hogy érdeklődve, jóakaróan hallgatta meg.

Már első szavaival igyekezett a gyárost leköteleznì, hasznot huzni az előnyből, melyet a mult biztositott neki ezzel az emberrel szemben.

Kimérten és határozott mondatokban festette le neki az iskola helyzetét, a mely éppenséggel nem kétségbeejtő, sőt kedvező is lesz a közel jövőben, ha az alapitók iparkodását nem ellensulyozzák majd a hitelezők erőszakos követelései.

— Föltétlen meggyőződésem, hogy mához négy, öt évre a Női ipariskola kitünő vállalat lesz, még anyagi tekintetben is . . . A jövő esztendőre tehát lesz miből élnünk: ennek az esztendőnek folytán bizonyára sikerül majd szert tennünk a szükséges összegekre, hogy pótolhassuk azokat, a melyek elusztak. Egyetlenegy dolog csupán a sürgetős: a biztositék

dolga. Nagyon kérjük, ne fokozza a nehézségeket. Akármennyire megcsipdesik is a hitelezők a biztositékot, ne kényszeritsen bennünket arra, hogy kiegészitsük és ne akaszszon pört a nyakunkba. Hiszen mit koczkáztat vele? ... Sem a telkében, sem épületeinkben nem esik kár.

Duramberty, a ki tisztelettudó figyelemmel hallgatta meg Fridát, csendes hangon szólalt meg most:

— Elolvastam ujra szerződésünk pontjait... Tudja kisasszony, ugy-e, hogy a mint megcsökken a biztositott összeg, szabad vagyok.

— Tudom; — felelte Frida — de nem akarom elhinni, hogy az utolsó csapást, a halálosat épen ön mérje az iskolára... Tegyük föl, a biztositékot csakugyan elpörölik a hitelezők, hogy de ha mi hajlandók vagyunk ujra letenni azt, például egy esztendő leforgása alatt.

— Dehogy teszem ki önöket; ebben a dologban ragaszkodom megállapodásunkhoz.

— Nem csalódtam, a mikor nagylelküségére számitottam! — mondotta Frida.

Azzal ujra kezét nyujtá a gyárosnak. Emez megszoritotta könnyedén.

Frida ránézett a gyárosra. A két esztendő óta megöregedett, pedig haja nem lett szürkébbé, a minthogy redői sem mélyedtek ki ránczokká. Csak arcza szine vált kissé sárgábbra; szeme nézése sem volt már olyan élénk. A bánatnak és gondnak kifejezése vonult végig vonásain.

Frida hiába idézte föl azt a borzasztó jelenetet, a mikor ennek az embernek kéjvágya

ugy perzselte arczát, akár a tüz; nem ismert reá az arczon arra a merész, arra a sértő kifejezésre — csak ugy, mint a hogy a maga szivében sem volt már nyoma a félelemnek és haragnak.

Nehány másodperczig hallgattak.

Duramberty közelebb tolta székét, a melynek nyikorgása a viaszkos padlón hosszan hangzott vissza a hatalmas üres teremben.

Akadozva kezdte azután:

— Hiszen tudja, mennyire tisztelem önt.

Frida tudta, hogy most a multra tér majd vissza.

De nem látott benne veszedelmet, sőt óhajtotta: legalább tisztul a helyzet.

— Nem neheztelek önre! — mondotta a gyárosnak.

— Igazán nem?

— Igazán . . . Bizonyos vagyok benne, hogy sajnálja, a mért megsértett akkor . . . Bizonyos vagyok abban is, hogy nem terjesztette hirét annak, a mit elkövetett. Azóta feledni igyek szem. Tegye, hogy adósom maradjon; és törleszsze tartozását annak a münek javára, a melyet szeretek: ennyi mindaz, a mit kérek.

Duramberty nem mondotta: »Jól van«, mint a hogyan Frida várta.

Ugy látszott, alig értette; egy gondolatnak volt rabja, az gyötörte szakadatlanul.

— Szeretnék kérdezni valamit... — szólalt meg végre. — Megengedi?

Frida fejével intette, hogy meg.

— Nagyon gyakran gondolkoztam el azon az eseten, melyre ön az imént czélzott éppen,

Szigoru birám voltam. Bizonyos: esetlenül és durván viselkedtem: egyedül való mentségem, ha úgyan van olyan, akkori meggyőződésem, hogy a feminizmus és a szabad szerelem egyazon két tanitás... Azóta, hogy az az eset fölébresztett, tanultam, olvastam s közelről láttam mindent. Beláttam tévedésemet. És természetesen, igyekeztem elképzelni, hogyan kellett volna viselkednem, miket kellett volna mondanom... hogy meg ne bántsam, hogy el ne távolitsam magamtól.

Lassan beszélt, nyomatékosan.

Frida inkább érdeklődve hallgatta, semmint zavartan.

Duramberty folytatá:

— Megengedem, hogy bámulatomnak esetlen módja idegenkedést keltett önben. De magában ebben a bámulatban, nézetem szerint, mi sértő sem volt. Azért csak nem haragudhatott reám, a miért kivánatosnak éreztem, hogy életemet az önéhez kössem... Vagy ha igen, ha megharagudott e vágy miatt, engedje kijelentenem: nem volt akkor igaza. Az önök férfigyülölő elméletei ki-kinek magándolga... Azt csak nem kivánhatják, hogy vaktában elfogadjuk mi is... holott nem ismerjük őket, sőt soha hirüket sem hallottuk.

— Igaza van! — mondta Frida. — Meglehet, hogy kissé tulságosan megközelithetetlen voltam akkor. De ne feledje, hogy nagyon fiatal voltam.

— Oh! — vágott közbe mosolyogva Duramberty — egy csöppet sem lett idősebb azóta.

— Jobban megismertem az életet.

Ujra csöndesség támadt.

Duramberty, Frida utolsó mondatára, csodálkozva vette szemügyre a leányt s kérdő tekintettel nézte.

De Frida hallgatott. Végre is a gyáros kezdte megint:

— Tehát igazat ad abban, hogy jogom volt bámulnom önt . . . életem társának kivánnom . . . Nem lett volna jogom arra, hogy megmondjam ezt önnek? . . . Hát, igaz, ügyetlenül mondtam meg . . . jól van . . . Tudja, mi gyötör? . . . Az a gondolat, hogy: »Ha ajánlatom nem volna olyan brutális, ha illő hangon állok elő vele, ha megfelel a társadalmi illendőségnek, vajjon sértőnek tünik-e föl akkor is? Vajjon visszautasitják-e ugy is? . . .« Gyötrelem az, a mikor erre gondolok . . . Ért most már engemet? — kérdezte azután halkabban.

Frida csakugyan érteni kezdte most már.

És hogy érteni kezdte, némi elfogultság lepte meg. Jóllehet a multról van szó, hogyan feleljen meg őszintén, mondja az igazat, hogy meg ne bántsa ezt az embert, a kire szüksége van az intézetnek és a ki, mindent összevéve, őszintének és tisztelettudónak mutatkozott ezuttal?

Lassan felelt, időközöket hagyva mondatai után:

— Sem én, sem hugom nem szándékozunk férjhez menni . . . Ugy gondolom, erre czélzott ön?

— Erre, — felelte a gyáros, a ki örült, hogy nem neki kell a »férjhez menni« szót kimondania.

— Már ifju korunkban . . . sőt szinte gyermekkorukban föltétlenül elhatároztuk, hogy férjhez nem megyünk . . . És a mikor . . . mikor az az eset fordult elő közöttünk, elhatározásunk szilárdabb lett, mint volt valaha: Pirnitz Romainehez és Sainte-Parade kisasszonyhoz fogunk csatlakozni, beállunk annak a münek munkásai közé, a mely egész mivoltunkat lefoglalja.

— Ha tehát házassággal kináltam volna meg?

— Visszautasitottam volna.

— És sértésnek vette volna ajánlatomat?

— Azt nem, semmi esetre sem . . . Bár akkor nem ismertem még annyira az életet, mint ma, még sem kivánhattam volna, mint ön mondja, hogy az ön felfogása az enyémhez alkalmazkodjék . . . De különben az eredmény akkor is ugyanaz lett volna. Oda kellett volna hagynom a gyárat és Lea akkor velem jött volna . . . Tehát ne sajnálkozzunk . . . Töröljük ki emlékünkből a multat és bocsássuk meg a rosszat, a mit önkéntelenül követtünk el egymás ellen.

Mig Frida beszélt, Duramberty arcza mindinkább elsötétült.

— Még egy kérdést; — szólalt meg azután; — az imént mondta ön: »Pirnitz Romaine vállalkozása egész erőnket lefoglalta és ez volt az; a mi megpecsételte hajadonsági fogadalmunkat...« Szabad-e arra következtetnem ebből, hogy az iskola sorsának ma is befolyása van erre az elhatározásra?

Frida erre az elégé homályos kérdésre megérezte, hogy ismét komolyra fordul a dolog kö-

zötte és a gyáros között. De ezuttal az iskola jövője forgott koczkán.

El volt határozva, hogy a lehető legnagyobb zárkózottságot tanusitja és ellenségének éppen annyit mond csak, a mennyit okvetetlenül kénytelen lesz.

Duramberty bátoritásnak véve Frida egy önkéntelen mozdulatát, halkabb hangon, nekimelegedve folytatta; nyilvánvalóan látszott rajta az igyekezés, hogy el ne vaditsa a fiatal leányt; hátrább is tolta kissé székét, mintha értésére akarná adni vele, hogy nincsen tartani valója:

— Tudom nagyon, hogy kérdésem tapintatlan; higyje el, csak az az érdeklődés sugallotta, a melylyel ön iránt viseltetem. Én, a ki nem tudok Pirnitz Romaine müvében hinni, mint ön, ugy érzem, rettenetes az, hogy leőrli ifjuságát egy vállalkozás szolgálatában, a mely bizonyára nemes czélu, de valószinü, hogy jövője nincsen . . . Igen, nincsen jövője, — ne ámitsa magát. Egyetlenegyszer mentheti meg csupán; megmondom rögtön, mi. Ne gondolja, hogy az eddigi eredmények alapján lehetséges lesz a jövőt is eligazitani . . . Hiába telik ki az önök szövetsége kivételesen értelmes nőkből, nem is sejtik, milyen ellenséges érzés dolgozik önök ellen, iskolájuk falán tul . . . Én, én látom ezt az ellenséges hangulatot, hallom és érzem mindenfelé . . . Megvallhatom, hogy mindeddig magam is igyekeztem leszerelésén... A plébánia vak gyülölettel dolgozik s szemükre veti, hogy önök valójában szabadgondolkozók, mert nem akarják, hogy iskolájuk függésbe kerüljön az

egyházzal. Csupa gyülölet az állami és községi tanitóknak kis csoportja is, mert nekik az önök észszerübb rendszere valósággal élő, örökös birálat . . . A városháza is elégedetlen: tulságosan kevésbe veszik önök a tekintélyét és jótéteményeit. Nagyszerü helyzet az, ha senkire sincsen az embernek szüksége, de sok pénz kell ahhoz, hogy az ilyen helyzet megszilárduljon. Pedig önökre ez nem mondható. Tudja mindenki. Hire jár, hogy az iskola önökre jutott. Az ügynökök ólálkodnak is már zsákmányuk körül. Az eleddig féken tartott nyelvek feloldódnak. A klerikálisok azt hangoztatják, hogy az önök tanitása erkölcstelen és anarchista elvekkel telitett. »Sem istenük, sem erkölcsük«, ime az önök programmja, a hogyan a *Saint-Charlesi Hét* foglalja össze . . . A tanitók, meg egyéb foglalkozásu egyének terjesztik hirét: a növendékek annyira tudatlanok, hogy Lecointe-Dupré, a tanfelügyelő, megbotránkozott rajta és kénytelen volt jelentést küldeni róla az elemi oktatás főigazgatóságának . . . A mi pedig iskolájuk erkölcsi állapotát illeti, a rágalom ezen a téren irgalmatlan és vad munkát mivelt. Azt mondják, hogy van intézetüknek egy bába alkalmazottja, a kinek első sorban az a feladata, hogy czinikus szemérmetlenségü leczkéket tartson növendékeiknek; azután pedig, hogy . . . bocsásson meg, hogy elismételem ezeket a gyalázatosságokat, de jó, ha tud róluk . . . azután, hogy segitségükre legyen a tanitónőknek ballépéseik következéseinek elháritásában.

— Óh! — kiáltott fel Frida — Minő gyalázatosság!

— Gyalázat, bizony az! . . . Csakhogy tényeket idéznek . . . Egyik társuk megvált az intézettől, hogy egy szobrásziparossal lépjen közös háztartásra.

— Nem igaz! — tiltakozott Frida. — Hespel Duyvecke a legtisztességesebb leány! . . . Bámulatos önfeláldozás az, a hogy elment ápolni annak az embernek gyermekét . . . Es kétségtelen, felesége is lesz; de a mig házasságra nem kerül a sor, bizonyos vagyok benne, hogy . . .

— Elhiszem! Elhiszem! Csakhogy bárki más dajkamesének venné ezt a magyarázatot . . . Végre pedig azzal vádolják önöket, — és talán ez a legsulyosabb vád, a melynek legnagyobb a hatása a népre — azzal vádolják önöket, hogy kozmopoliták, hazátlanok, jött mentek, zagyva keverékei angolnak, zsidónak, németnek, lengyelnek . . . Ilyet és ehhez hasonlókat terjesztenek önökről azok, a kik vesztüket akarják, a kiknek az a tervük, hogy ledöntsék önöket s azután maguk foglalják el a helyüket. Tengődtek volna a hogy akármiféle kis apácza-iskola, békén élhetnének most.

— De önök boldogulni merészelnek! Az összes érdekek rögtön szövetségbe állnak önök ellen . . . Minthogy pedig feminista társadalom, a melynek szervezéséről ábrándoznak s a mely, tudom, például az Egyesült-Allamokban meg is van, Francziaországban nincsen, nem

akad önök számára semmiféle támasz. Mindenki ellenük lesz . . . Tiszta sor . . . És el fognak bukni . . . Várják meg csak a legközelebbi beirást.

— Már eddig is harmincznál több fizető növendék jelentkezett! — vetette ellene Frida.

— Ma! . . . De hagyják csak, hadd folytatódjék a rágalmazási hadjárat, majd meglátják, a szünidő után valójában mennyi lesz a jelentkező . . . Minő mélységesen nagy a tévedésük! Azt képzelni, hogy férfi, még pedig erélyes férfi segitsége nélkül, boldogulhat az olyan vállalkozás, mint az önöké, ellenállhat a férfiak támadásának!

Elhallgatott egy pillanatra, azután igy folytatta:

— Megvalljam?... Ha nem vagyok, a támadás régen megkezdődött volna már, jóval előbb, mint Sainte-Parade kisasszony anyagi bukása... Nem akarok a jövendőbe látó gondviselő érdemeivel ékeskedni, kissé sok is volna az . . . De hire kelt, — miképpen, nem tudom — hogy érdeklődöm huga és ön iránt, hogy egy szóval pártfogolom önöket. Nos, hát ez a hir megtette a magáét: elég volt arra, hogy az emberek támogató férfi-erőt sejditsenek meg vállalkozásuk mögött, hogy tizennyolcz hónapnál hosszabb ideig nyugtalanitani ne merjék önöket! A mi vén társadalmunkban, a mely évszázadok óta épült az ember tekintélyén és munkáján.

— Ugy lehet, igaza van, — mondotta Frida. — A férfi mindenható és föl van fegyverezve ellenünk. Még sem baj!... Azért mi küz-

deni fogunk. Ha elbukunk, mások állnak helyünkre és ujra kezdik. Semmi ujitás sem jár pénz- és emberáldozat nélkül.

— Csakhogy az ujitók csökkenthetik az áldozatok mennyiségét, némi óvatosság és diplomatikusság árán . . . Ki gátolta benne önöket, hogy, a helyett, hogy az oktatás hagyományait támadták volna, valami előkelőséget nyerjenek meg ügyüknek, egy politikust, vagy akadémikust? . . . Vagy nem jó lett volna itt, ebben a külön kis társadalomban, a melynek Faubourg Saint-Charles a neve, megnyerni a befolyásos helyi áramlatok valamelyikét s azután rögtön pártot alakitani védelmükre? Nézzen csak körül. Csupa apácza-iskolát, apácza kórházat lát s megannyi virágzó feminista intézmény; nem egyszer érte őket támadás s mindannyiszor ellentállottak. Miért? Mert egy hatalmas csoportra támaszkodtak: a papságra...

Frida fejét rázta:

— Kihez fordulnánk? Ki venné komolyan elveinket?

— Én ismerek olyant, legalább egy olyant! — felelte a gyáros — Igen . . . . itt vagyok én . . . Szivesen támogattam volna önöket nem csupán jóakaró semlegességgel, a mely különben arra mindenesetre elégséges lett volna, hogy födözze önöket mind e mai napig, hanem valósággal, még pedig szabadelvü irányban azzal, hogy pártjukat fogom. Megkisérlettem értésükre adni ezt; ezért alapitottam ösztöndijat iskolájukban és ezért ajánlottam föl müvezetőim ingyenes müködését. Önök azonban nem akartak

megérteni. Gőgösen járták a maguk utját; értésemre adták, hogy semmi szükségük reám . . . Ennek a szobának ablakából — s rámutatott szemben levő házára — hányszor követte szemem az ön magas, fekete silhouettejét, a mint az ákáczfás udvaron járt-kelt növendékeivel; hányszor tapadt szemem arczára, a melynek vonásait inkább sejtettem csak, semmint tisztán láttam. Egyetlenegyszer nem nézett erre a házra, — az én házamra — a melyben pedig annyi esztendőt olyan szeretet és baráti érzés közepett töltött el . . . a melyből, megengedem, sajnos esemény következtében távozott, bár azt is tudom, senki más nő nem itélte volna meg olyan szigoruan, mint ön . . .

Őszinte meghatottság melegitette meg Duramberty Jude hangját, de azért olyan tartózkodó volt igy is ez a hang, hogy Fridának eszébe sem jutott a nyugtalankodás, vagy a megbotránkozás.

Sőt maga is elcsodálkozott nyugalmán, s azt gondolta:

— Mennyire megváltozott a szivem! Most már értem, mit mondott ez az ember... Szánom is egy kissé . . . mert hiszen magam is szenvedtem . . . Tudom én is, milyen lehetetlen elnyomnunk szivünket!

Duramberty folytatta:

— Képzelje el, minő életet éltem én két esztendőn által. Nem akarok frázisokkal dobálódzni . . . nem akarok . . . hiszen magam is mennyit gunyolódtam rajta, hogy olyan kevéssé vagyok ura magamnak. De hát logikusan nyil-

vánvaló valami ez, a melylyel szemben tehetetlenek vagyunk: van egy nő, a ki különb minden nőnél és boldogságunk ezzel a nővel való viszonyunktól, ennek a nőnek jelenvoltától függ. Nem akartam hinni s most látom, hogy úgy van mégis. Negyvennyolczéves férfi létemre kezdem megutálni munkámat, terveimet és azokat a nőket is, a kik szerelmükkel mindenki szolgálatára állanak. Nincsen ebben regényes hajlandóság, nem is betegesség ... tudom, bizonyos vagyok benne, hogy nyugalomra csak ön mellett találok ... Óh, meg ne riadjon. Hiszen érti, tudja, hogy nem akarom megismételni a két év előtti kisérletet. De megmondhatom önnek, minden előbbi hajlandóságom ellenére, azzal a vágygyal jöttem, hogy középpontot teremtsek életemnek... Ne mondjon semmit! Ne mondja, hogy nem ... Fölajánlom a münek, melyet ön szeret, melynek ön feláldozta ifjuságát, befolyásomat, a mely mindenható ebben a negyedben ... és viszonzásul semmiféle ellenőrzési jogot sem kérek ... Elébe teszem befolyásomat és elébe nevemet is.

Egyetlen mozdulatával megakadályozta benne Fridát, hogy félbeszakitsa:

— Az imént mondotta, — folytatta izgatottan — hogy az ilyen ajánlatot nem tekintené sértőnek. Fogadja el nevemet, könyörgök, fogadja el ... Csak önnel akarok élni, ön nélkül nem élet ez az élet ... Ha nem lehet az enyém, tünjék el inkább iskolája: legalább nem kell elszenvednem azt a gyötrelmet, hogy napról-napra lássam, de ne beszélhessek önnel, ne közeledhessem önhöz ... El ne utasitson ... Hiszen

a maga ura. Miért ne élne azzal a joggal, a melyről elismeri, hogy például Hespel Duyvecket is megilleti? . . . Vesse le bilincseit . . . hiszen ha szabaddá lesz, megmenti vele iskoláját is. Különben sem teszek semmit ellenére . . . De ha ugy kell elmennem, hogy szikrányi reményem nem marad, tartózkodni fogok . . . Türni fogom. nézője leszek annak, mint teszi tönkre önöket az elkerülhetetlen erő. Nem játszom az érzelgő hős szerepét . . . Csak annyit mondjon, hogy nem veti el föltétlenül ajánlatomat... Hát olyan elfogadhatatlan volna az? . . . Nem szeret? . . . Jól van! . . . De tudom, becsüli, munkásságomat . . . Megértjük egymást kölcsönösen és gondolkozásunk módja kiegészíti egymást; vajjon nem ez-é a legfontosabb a mi korunkban mind a kettőnkre nézve? Bizza rám, engedje, hogy megnyerhessem. Ön anya lesz . . . gyermekei megszerettetik majd önnel férjét . . . Rajta! ne zárja el ridegen eszét és szivét . . . Szánja egy kicsit azt az embert, a ki elsőnek részesitette önt abban az örömben, hogy módot nyujt, alakitsa életét kedvére és a ki nélkül a nagy mű, a melyre annyi fáradságot pazarolt, meg sem indulhatott volna. Higyje el, az igaz utat mutatom . . . Hiszen annyira tisztelem!... Annyira csodálom! . . . Lehetetlen, hogy boldogtalan volna velem.

Olyan melegséggel mondta mindezt, hogy lehetetlen volt nevetségre okot találni ebben a váratlan szerelmi vallomásban.

Frida nagyon józanul hallgatta végig.

Azt gondolta magában:

— Ime, ha mindjárt a társadalomba befogadott és korrekt alakjában is: a kikerülhetetlen alku. »Add testedet s én adok érte pénzt, pártfogást . . .« Hát ez a házasság! És ennek az embernek megvan legalább a mentsége, hogy szenvedett és hogy önzetlen ember . . . Minthogy tapasztalata van, most már kifogástalanul fogalmazza meg mondanivalóját, hogy föl ne lázitsa vele az embert. Nos hát, mindent összevéve, többet ért még az első mód, a mely annyira föllázitott nemrégiben . . . Az alkuval nyiltabban állt elő akkor, nem bujt képmutató módon tisztelettudó ábrázatu külsőségek mögé.

Mikor a gyáros a gyermekekről, a kettesben, szellemi egyensulyban való életről beszélt, Frida elpirult.

Valami legyőzhetetlen erő felidézte emlékében Ortsen Györgyöt, testvéri frigyüket Londonban és feltámadtak sorra a kábitó álmok, a melyeket elüzött volt, de a melyek parancsolón törekedtek föl benne.

Volt része neki is abban a gyötrelemben, mikor olyan lény közelében él az ember, a ki nem lehet és nem akar az övé lenni. A hogy Duramberty Jude könyörgő hangon mondotta: »Szánjon meg egy kissé« — tulajdon szivének visszhangját hallotta meg benne . . . És ez volt oka, hogy enyhébbé lett ez iránt az ember iránt; és noha gyülölte a törvényesitett alkut, melylyel a gyáros megkinálta, nem utasitotta el indulattal s a megvető mozdulattól is tartózkodott. Még csak arcza sem, nemes vonásu arcza sem változott el; szemében, a hogy hallgatójára szegeződött, nem volt harag.

Hallgatott, mert nem tudta, mit feleljen.

Hogy kiaknázza Duramberty zavarát, hogy megcsalja, vagy határozatlan igéretekkel odázza el a dolgot, eszébe sem jutott. De megijedt, mikor arra gondolt, hogy a mit mondani készül, döntő hatása lesz annak az iskola sorsára. Mert Duramberty nyiltan beszélt és Frida sokkal értelmesebb nő volt, hogysem föl ne érte volna észszel, hogy csupán Duramberty befolyása képes lefegyverezni a mindenfelől megindúló fenyegető támadásokat.

Mig azon gondolkodott, hogyan tudná meghajlitani ezt a férfiszivet, hogyan tudná felszítani benne azt, a mit a gyáros érzelgő hősiességnek nevezett gunyosan, — mi módon volna képes erre, a nélkül, hogy hazudnia, vagy akármi részben is meg kellene kötnie magát, Duramberty beleegyezésnek fogta föl hallgatását.

Ujra kezdette védő beszédét:

— Nem kivánom én, hogy rögtön határozzon. Csak annyit mondjon, hogy nem hajthatatlan... hogy meggondolkozik majd... hogy a dolog lehetséges... Világért se fogom sürgetni. Csak annyit engedjen meg, hogy láthassam... naponkint néhány pillanatra csupán, hogy megkisérthessem, hátha meg tudom győzni... hogy feltárom kissé a lelkemet.., hogy másnak mutatkozom, mint a főnök szokott alkalmazottjának... mert hiszen, ha mindent összeveszünk, érintkezésünk sohasem szoritkozott egyébre... Legyen könyörületes... ne foszszon meg a reménységtől... Szánakozzék szomoru életemen: mindig egymagam voltam... mindig egymagam...

Hangja úgy elgyengült végre, hogy utolsó szavait szaggatottan suttogva mondta már.

Az erős férfi, a ki oda jutott, hogy sorsát egy nő válaszára tette föl, remegett, el volt érzékenyülve, szempillái könnyben usztak.

Frida lelkiösmerete fellázadt arra a gondolatra, hogy csalfa játékot üzzön ebből az emberből. Hirtelen elhatározással felelte:

— Látni kiván? A mikor tetszik; semmi akadálya annak; hiszen tudja, hogy örülök neki!... Jól megértettük egymást hajdanán . . .

— Oh! — sóhajtotta Duramberty nagyon megilletődve. — Tehát remélhetek.

— Nem . . . Nem akarom, hogy félreértés legyen közöttünk!... Én soha férjhez nem megyek . . . De ismétlem, önnek semmi része elhatározásomban . . . . Magammal állapodtam volt meg. Hiszen tudja. Mire való volt visszautasitó válaszra kényszeriteni, holott azt ön előre látta? Senki sem lesz férjem, senki! Meggyülöl azért, hogy gyermekkorom fogadalmához ragaszkodom?

Duramberty mozdulatlanul hallgatta.

Nem szólt semmit, várta, hogy a leány folytassa. Hogy azonban Frida hallgatott s óriási ijedtség lepte meg, a gyáros elváltozott, szinte fakó hangon kérdezte:

— Tehát. . . afféle fogadalom? ... vallásos fogadalom . . . tehát . . .

— Nem . . . a logika utján jutottam erre az elhatározásra, hogy szabadabb lehessek, hogy annál nagyobb buzgalommal dolgozhassam a nő felszabaditásán . . . Ne keressen egyéb okot: ez az egyedüli ok. Hitemre mondom, ez az egyedüli.

Megint csöndesség támadt.

De azután Duramberty szilárd hangon, a mely ismét parancsoló erővel csengett, kérdezte:

— De... ha a házasság éppen annak az ügynek válnék hasznára, a mely drága önnek, a feminizmus ügyének?... Pedig igy van a dolog. Nem mérhetne mostanában sulyosabb csapást müvére, mintha ragaszkodik hajadoni fogadalmához.

A pár ember, a ki az imént még titkos rokonérzelemmel volt egymáshoz, ujra harczba kezdett; még álczázottan bár, de már hevesen.

— Meglehet, — felelte Frida — ebben a pillanatban nem válik javára müvemnek, a mit cselekszem, hogy nem fogadom el azt, a mivel ön megkinál. De holnap, holnapután, az élet folyamán... Ki tudja?... Szabadságom egyedüli bizonyos jószágom, a mit a nőemanczipáczió ügyének áldozhatok. A mint férjhez mennék, elárulnám az ügyet.

— Tehát... ugy-e, nem... határozottan?

— Elmondjam még egyszer, hogy ebben az elhatározásban önnek semmi része?... Legyen nagylelkü, ne nehezteljen reám régi fogadalmam miatt és főképpen... főképp... ne zuditsa másokra, ártatlanokra a gyülöletet, a melyet talán irántam érez.

— Megmondtam, hogy nem fogom siettetni vállalatuk romlását... Egyszerüen szemlélője leszek és ez sem gyülöletből, hanem mert kinos volna, ha akár közelről, akár távolról közöm volna ennek az épületnek dolgaihoz... Igérem, nem leszek ellensége.

— Köszönöm! — mondotta Frida.

Érezte, a békés kijelentés ellenére is, hogyan gyülekezik a visszautasitáson való harag Duramberty homloka mögött.

— Engedje, hogy még egyet kérdezzek, egyetlenegyet . . . azután megyek . . .

Frida beleegyezést intett fejével.

— Ön hivatásról beszél . . . parancsoló kötelességről, a mely megtiltja a férjhezmenést . . . Visszautasitásában — mondja ön — nincsen semmi olyas, a mi személyemet érintené . . . Mondja, mondja hát, kisasszony, soha senki fiával sem gondolt ön az együttélésre?

Frida elgondolkozott egy pillanatig.

— Soha sem gondoltam és soha sem fogok a házasságra gondolni.

— Senkivel?

— Senkivel.

— Nagyon kérem . . . — mondotta Duramberty halk bangon. — Esztelen kérdés ez . . . de kénytelen vagyok vele . . . mondja . . . és soha, semmiképpen nem fogok haragot tartani ön ellen — és le fogok mondani . . . Nem szeretett ön soha semmi férfit? Nem szeret semmi férfit?

Frida jó ideig nem felelt.

De hogy a csöndesség türhetetlenné vált, egyszerüen ennyit mondott:

— Nem megyek férjhez soha.

Duramberty nem szólt egyet sem. Köszönt és távozott.

Frida kikisérte a terem ajtajáig, a hol a gyáros ujra köszöntötte.

*

Néhány pillanattal utóbb gondolataiba merülve egymagában volt már Frida a hatalmas teremben.

Miért, hogy zsarnok lelkiismerete lepecsételte ajakát, megakasztotta benne a szót, a melyet annyira várt Duramberty, hogy: »Nem... sohasem szerettem, nem szeretek semmi férfit!...«

Hallgatása miatt, a mely csak olyan beszédes volt, akár valami vallomás, ellenség módjára távozott most a gyáros.

Pirnitz és Lea, a kik meglesték, mikor távozik a gyáros, benyitottak most Fridához.

— Oh, drágám! — kiáltotta Lea és nénje felé futott. — Csakhogy elment. Már nyugtalan voltam!

— Mi történt? — tudakolta az apostol.

Frida fejét rázta.

— Az a mit legkevésbé vártam, a legképtelenebb dolog. Megkérte kezemet.

— És ön?

— Én . . . természetesen, elutasitottam s azt hiszem, meglehetős elégedetlenül távozott.

— Még kárunkra tör! — jegyezte meg Lea.

Elhallgattak egy pillanatra s összébbvonultak, mint a sirályok, ha megérzik a vihar szelét.

— Eh! — kiáltott fel Pirnitz olyan keserüen, a hogy különben sohasem szokott. — Minden férfi egyforma és változatlan a régi törvény is, a melyet ráerőszakolnak a nőre. Ura . . . vagy ellensége!

## III.

Hogy Sainte-Parade kisasszony anyagi romlása, bénasága és a Női Szakiskola ellen szövetkezett gyülölködés köztudomásuvá lett Saint-Charles-ban, a kis növendékek, a kik elől szintén lehetetlen volt eltitkolni a dolgot, egy izgalomban éltek.

Az ifju női idegek, a melyeket tulon-tul felizgatott a közel való vihar, megfeszültek, az gyermeki képzelőerő lázasan dolgozott.

A növendékeknek természetesen eszükbe sem jutott, hogy elpártoljanak az iskola ügyétől; mindeniküknek kigondolt egy-egy megoldást, a melylyel meg tudnák menteni és megboszulni az iskolát. Hol abban állapodtak meg, hogy egyenesen a köztársaság elnöke elé járul mind a kis feminista, a harmincz pirosöves leányka ellepi a komor palotát, az elnök lába elé vetik magukat, ugy kérik támogatását. Vagy pedig a képviselőházhoz fordulnak folyamodással, az ujságok révén pedig felhivást bocsátanak a közönséghez, az igazságszerető emberekhez.

A fiatalság, hogy im nagy, uj eszmék körül csoportosulhatott megint, beszélni akart, ellenszegülni, győzni.

A tanitónők osztoztak a növendékek lázában.

Pirnitz és Fridán fölül, a kik közül az előbbi szenvedélyes, az utóbbi hideg elhatározást érlelt, Heurteau kisasszony, a kinek reménykedése eléggé titokzatos volt és Lea mellett, a ki titkon hallani vélte már a fenye-

gető veszedelem közepett a közeli szabadulás diadalmi zenéjét, Craggs Daisy és Soubize Geneviève látszott leghevesebbnek; fellázitotta őket a férfiak méltánytalansága és kész voltak akár rögtönösen is szakitani a társadalommal, a mely zsarnokoskodni akart az iskolán.

Daisyben, a hogy napról-napra várta az üldözés megkezdését, fölébredt fokonkint forradalmi heve. A mi pedig Geneviève-et illeti, ő sohasem tagadta, hogy a tudományos neo-anarchizmus felé huz.

Daisy elbeszélései ringatták el gyermekkorában; Daisy elmesélte neki, hogyan zavarták ki házukból a zselléreket s beszélt neki az féniek összeesküvéseiről, az agrárius-gyilkosságokról.

Az anarchia filozófusainak, főként Gravenak és Krapotkin-nak olvasása közben ismerkedett meg az anarchista tanitással.

Utóbb, a mikor már elkészült egyetemi tanulmányaival, hogy némi pénzt keressen, felolvasójává lett valami lady Mary Jackson-nek, egy ir baronet özvegyének.

Hat hónapot töltött, naponkint több óra hosszat, ennek a száraz, értelmes és bőbeszédü nőnek szolgálatában, a ki sorra olvastatta vele a legszörnyüségesebb könyveket, melyeket a tekintély valaha sugallott s tollba mondotta tulajdon gondolatait, melyek még a könyveknél is gonoszabbak voltak.

Utóbb a lady egyik barátja, sir James Bartlett, Sligo grófság landlordja, a ki, miután nagy ügygyel-bajjal tudott menekülni a parasztok boszujától, Párisban telepedett meg, lett

otthonossá a lady házában; a nagyuri önzésnek más, megdöbbentő tipusa tünt fel a lorddal, a ki megvetette a szegények szabadságát és életét s öröme telt mások nyomoruságában, mintha személyes jóléte gyarapodott volna meg tőle.

Lady Marynál azután tulságba hajtotta Geneviève emanczipálási dühét, a társadalmi elégtételbe vetett reménységét. Fiatal ujonczokat toborozni az osztályharczra! — ez volt nevelőösztöne; ezen a réven ő is apostol volt, szinte egyenlő értékű Fridával és Pirnitz-czel. Ezek mérsékletre kényszeritették, mivel féltek az iskola anarchista hirétől.

Mióta azonban a müvet veszedelem fenyegette, az általános fejvesztettségben Geneviève szabadabban beszélt megint. Nem restelkedett már annyira, ha arra került a sor, hogy a bourgeois-k képmutatását, az ellenséges tőke elnyomásait, a társadalmi zsarnokságnak minden olyan törekvés iránt való ellenségeskedését vádolja, mely a nép fölszabaditását czélozza.

Lázadásának tüze lángra szitotta hovatova Craggs Daisyben is hamut, mert Craggs Daisy volt társai közül az egyetlen, a kiben Geneviève teljesen megbizott.

Az irlandi nőnek és fogadott leányának kölcsönös szeretete nem hogy megcsökkent volna, de sőt uj táplálékot nyert azóta, hogy odahagyván Ségur avenue-beli lakásukat, az iskolában laktak, »abban a zárdában, vagy miben«, a hogyan Rémineau mondotta.

A szokásoknak ilyen megváltozását egyik sem tudta volna a másik nélkül elviselni. Valamint Daisy, Geneviève sem volt alkalmas a ka-

szárnyai életmódra, a közösben való életre, a melyet változatosság nélkül való törvény szabályozott. A téres épületekben, a melyekben akkora a tisztaság, a melyekben minden órának meg van szabva a maga rendeltetése, a hol az előadási órák, az étkezések s az alvás szabályos rendje egyformává tette a napokat és heteket, óh, mennyire hiját érezték ők a jókedvü rendetlenségnek s a teljes tervtelenségnek, rendszertelenségnek, sőt azon biztosság hijának is, mely a bohéme-otthonban, melynek egy pupos, vén félig hülye szolgáló volt a gondviselője, olyan érdekessé, festőivé, különleges zamatuvá tette az életet!

Az intézetben tartózkodásuk első napjaiban nem merték megvallani egymásnak kétségbeesésüket, hazátlanságukat.

Két egymásba nyiló, szomszédos szobát jelöltek ki számukra; gyermekiesen bohóskodva tisztelegtek egymásnál, kölcsönösen üdvözölték egymást, hogy sikerült végre rendezniök életmódjukat s igy azután kényelmesen dolgozhatnak majd.

Nemsokára belévegyült beszélgetésükbe a honvágy. Megvallották egymásnak, hogy sajnálják a Ségur avenue-beli házat, a találomraélést, a szabadságot, a mely im véget ért.

Mert minden, a mi fegyelem, minden, a mi rendszer, sulyosan nehezedett reájok; minden fenyegető rendszabály föllázitotta volna őket. Csakhogy a saint-charlesi iskolában semmiféle rendszabály sem fenyegette szabadságukat; de mert rabjai voltak a kötelességérzetnek, maguk kényszeritették magukat igába. Az önkéntes iga-

vonásnak természetes következése az lett, hogy fölélesztette Daisyben a régi ösztönöket, a melyek elzsibbadtak benne azonközben, hogy hosszu ideig függetlenül élt egy szabad és egyenlőségen alapuló országban; Geneviève-ben viszont felforralta a lázadás ösztönét, a mely gyermekkora óta forrongott benne és a melyet csak élesztettek anarchistákkal való beszélgetések és gyujtó olvasmányok.

Mikor az iskola ellen kedvezőtlenre forduló hangulat első jelei mutatkozni kezdettek, Daisy maga is elijedt Geneviève növekedő rajongásán.

Geneviève türelmetlenül nézte az alapitók nyugalmát, melylyel a rágalom ellenében megállottak. Támadni kellene őket, — ugymond — nem beadni a derekat és hallgatni!

— Csak biznának meg engem, majd megfelelnék én nekik a szoczialista lapokban Minot polgártárs idétlenségeire! Tudom, majd rendbeszedném a plébániáját és elintézném dolgát a tanfelügyelőnek, meg gyermekrontó iskoláinak is. Óh, Romaine, kérem nagyon szépen, engedje meg, hogy irhassak a lapokba.

Pirnitz Romaine mosolygott.

— Majd, majd, kicsikém! Nincs itt még annak az ideje.

A helyzet ezenközben komolyabbra fordult.

Sainte-Parade kisasszony végképpen megbénult; a hitelezők, bejelentvén követelésüket Quignonnetnek, Saint-Parade vagyonának felszámolását követelték.

Néhány nappal azután, hogy Fridának beszélgetése volt Durambertyvel, megérkezett ennek levele; egészen hideg, üzleti nyelven értesi-

tette az iskolát, hogy Quignonnet ügynök megtámadta a biztositékat; hogy maga Duramberty is ugy véli, haszontalan dolog volna ellenkezni a teljesen jogos követeléssel szemben; három hónapi időt ad az összeg kiegészitésére, de a felét már egy hónap mulva be kell fizetni.

Épp az nap, mikor ezt a levelet Heurteau kisasszonynak kézbesitették, megint czikk jelent meg a *Saint-Charlesi Hétben*, a mely hirül adta az iskola pénzügyi válságát s ezzel jóelőre tönkre tette hitelét a városnegyedben.

A *Matin* gunyos kommentár kiséretében közölte le ezt a czikket s czélzásainak éle a nők gazdálkodási képessége ellen irányult.

Frida, Pirnitz, Heurteau kisasszony ekkor különféle személyiségeknél próbálkoztak, egyikmásik növendék rokonainál, vagy pártfogóinál, a kik nemrégiben jóindulattal viseltettek az iskola iránt. De hideg fogadásban volt részük; bizalmatlankodva tudakolták tőlük, mi igaz a keringő hirekből; és sötétre gyúlt arczczal tudták meg ekkor, hogy gazdálkodásuknak becsületessége került gyanuba.

Saint-Charles lakossága, nyilvánvaló volt, az ellenséghez pártolt.

Az egész községtanács, az egész katolikus párt, az összes nyilvános iskolák szövetségbe állottak a kis »feministák« ellen. Magában Saint-Carlesban sem akadt immár egyéb védelmezője az iskolának, mint a radikális szoczialista párt, a mely ellensége volt a hirhedett »paktum«-nak; csakhogy ennek a pártnak nem volt feje, nem volt befolyása s tá-

mogatása valójában csak kompromittálta a pártfogoltakat.

Mikor egyszer este azt orditották egy népgyülésen a tüntetők, hogy:

— Éljenek a kis feministák! Le a papokkal! Éljen a szoczializmus! — Minot abbé rögtön élt az alkalommal és czikket irt lapjában, a melyben rámutatott, minő veszedelem kerekedik abból, ha megtürik a községben az olyan iskolát, a mely nyiltan hirdeti anarchista elveit!

Durambertynek igaza volt s belátta ezt Frida is: ha a münek nem akad támogatója a negyed külső hatalmasai között, akkor elbukik.

Heurteau kisasszony azonban több izben is beszámolt róla, hogy iparkodása, melylyel a közoktatás bizonyos előkelőségeit az intézetnek megnyerni igyekezett, czéltalanok voltak . . . Geneviève pedig, a ki meglátogatta volt mesterét, Bouchardon tanárt, a ki akkoriban épp a Baudelocque-kórház klinikájának volt vezetője, magából kikelten került haza:

— Nem tréfálkozni merészelt a vén nyomorult? Ugy kezdte, hogy: »Áh, kis Soubize, hát benneülne magácska is nyakig a modern tanitásokban . . . a feminizmus!« — Látniok kellett volna, milyen gunyosan, micsoda pártfogói ábrázattal huzogatta szakállát, a mikor azt mondotta: »feminizmus«, olyan nyomatékkal, a hogy Baron, a szinész mondaná! . . . »A fe-mi-nizmus! . . . És hát maguk iskolát nyitottak?... No lám, lám. Most jut eszembe, hogy hiszen tudok is róla . . . A *Matin*-ban olvastam . . . A saint-charlesi feminista-iskola.« Utálatosan hahotázni kezdett... »Ugy látszik, rosz fát tettünk a

tüzre, he? . . . nem is csodálom! Soha nő nem értett még a gazdálkodáshoz...« Megveregette arczomat és végső következtetése az volt, hogy: »Különben, lelkem, az olyan iskola, melynek tanitónői nem apáczák és férjhez sem mennek, képtelen valami, az olyannak nincsen is létjoga... És éppen magácska az, maga kis hunczut, az én legjobb tanitványom, a ki befonatja magát azzal a malthusista társasággal? . . .« Akart még egyebet is mondani, de én belevágtam szavába és kereken azt mondtam neki: »Hagyjuk ezt, uram: Ha tanitványa nem lettem volna, tudom, másképpen válaszolnék . . .« Azzal mentem is s otthagytam a faképnél; kimeresztett szemmel, remegő ajakkal állt ott s hiába erőlködött visszanyerni biztosságát.

*

Fridának ekkor egy gondolata támadt, a melynek kivitele sulyos áldozattal ért volna föl. de melyet a kötelesség parancsoló szavára mégis valóra váltott volna.

Volt Párisban egy férfi, előkelő ur, szenátor, a kinek ő csak arczképét látta a képes ujságokban, de a kiről biztosan tudta, hogy támogatni fogja. Bizonyos volt benne, gyermeki ösztöne sugta meg neki.

Bizonyos volt benne, mert az az ember közvetitők utján két izben is tudtára adatta tapintatos módon, hogy tudja, merre él és hogy jó hajlandósággal van hozzá.

Pirnitz volt az egyedül való, a kinek a fiatal leány elmondotta még határozatlan tervét. Pirnitz ezt felelte:

— Nem . . . most nem. Mít mondana? Azt, hogy bajunk alapjában véve pénzbeli zavar . . . Már pedig sohasem szabad olyan szinben feltünnie, mintha pénzt kérne tőle . . .

— Köszönöm! — kiáltott fel Frida. — Csakhogy megnyugtatta lelkiismeretemet! Szembe kerülni azzal az emberrel és rimánkodni hozzá, keserü pohár volna.

*

Craggs Daisy nem kisérlett meg, nem inditványozott semmit.

Egy az, hogy a derék ir leánynak a világ hatalmasai között nem volt egyetlen barátja sem. Azután meg borzasztóbb gond gyötörte éppen, mint az iskoláért való aggódás: Geneviève egészsége.

A többi tanitónő csupán azt látta, hogy Geneviève rajongó és ideges. De testvéries együttlétük óráiban Daisy ugy látta, mintha az őrülés kerülgetné szegényt: megmámorosodik tulajdon elkeseredésétől, mignem ismét zsákmánya lesz azoknak a rettenetes rohamoknak, csak ugy, mint régentén.

A rohamok, melyek még nemrégiben is, a fejlődés idejében, sürün rázták meg Genevièvet, hovatovább megszüntek az erkölcsös derültségben, az enyhe, gyöngéd levegőben, a melylyel Daisy körülvette.

Néhány hónappal azután, hogy bevonultak az iskolába, megujultak ismét a rohamok; de gyérebben jelentkeztek és könnyebb természetüek voltak már; Daisy sem tulajdonitott nekik nagy fontosságot.

Az iskola viszontagságai, a méltatlan rágalom azután megint fokozta a rohamok hevességét. Jó szerencse, hogy sohasem tanitói működése közben támadták meg Geneviève-et; azt hitte volna az ember, hogy a szellemi munkásság, a mindennapi munka elvégzése óvja meg tőle. De az ebédre következő óra veszedelmes volt, legveszedelmesebb volt azonban, ha éjféltájt riadt föl, a mikor néma csöndesség terült el a házon.

Daisy ilyenkor figyelmesen, örökké éberül, egyedül ápolta kedves leányát. Szobájuk elreteszelt ajtaja mögött eczettel dörzsölte Geneviève halántékát, melyről a rémes küdelem közben a a veres hajfonatokra omlott a verejték, anyai kezében ringatta a leány fejét, mely a vad lüktetésekre ide-oda hányódott és hol az ágy deszkájának, hol a vasalásnak ütődött; majd a leány lágyékát tapogatta, mert ugy tetszett neki, onnan tör ki a titokzatos, őrületes roham, — azután keblére szoritva Geneviève-t, ugy fojtotta el hosszu sóhajtásait.

A rohamok sürü egymásutánján és erején utóbb annyira elrémült, hogy a Salpêtrière egyik szakorvosától kért tanácsot.

Az orvos felelete ez volt:

— Férjhez kell adni a kicsikét . . . A rohamok, mint ön mondja, megszüntek a fejlődési korszakon tul; ha most ujra kezdődnek, annak bizonysága az, hogy a betegnek rendszeres házas-életre van szüksége.

Daisy nem mondta el az orvos véleményét a fiatal leánynak, a minthogy a Salpêtrière-ben járásáról sem szólt neki.

De még az orvosi tanácsot követő éjjelen akkora erejü rohama volt Genevièvenek, hogy az ír leány attól tartott, rettenetes kiáltozására berohan majd valamelyik tanitónő. Éjfélutánig tartott ez a roham. Akkor remegő testtel és fel-feljajgatva közben, mély álomba merült Geneviève. Daisy odaült ágya fejéhez s fölidézte emlékezetében az orvos tanácsait.

— Férjhez menni, férjhez menni! — dünnyögte halkan, de le nem vette azért szemét az elszenderült Geneviève-ről. — Egyéb orvosságot sem tudnak a férfiak. Tessék férjhez menni! ez a csodaorvosság . . . Ha roszszul van egy fiatal leány: iziben, férjhez vele, majd rendbe kerül minden. Óh, a hitványak! . . . Ez is azok közül az eszközeik közül való, a melyekkel rabságban tartanak bennünket: azt mondják, hogy nélkülözhetetlenek egészségünk okáért . . . Mi?! Hát szükségem van nekem férfire? Nem egész életemben egyedül aludtam takaróm alatt s azért még sem voltam rosszabbul?

Hosszu sóhajtás szakitotta félbe; olyan mély és olyan fájdalmas volt a sóhajtás, mintha valami elkinzott, bebörtönzött, illanni készülő lélekből szakadt jajkiáltás lett volna.

Daisy az ágy fölé tartotta a lámpát.

A fiatal leány kiterülten, félig feltakarva feküdt, mivel az éjszaka meleg volt. Lángszinü fürtei elömlöttek a fehér párnán; gyöngyszemek alakjában ütközött ki halántékán ésszeme héján az izzadtság, a piros foltok élesen váltak ki halványnyá enyhült arczán.

Vonásai még gyöngédebbeknek, megfeszültebbeknek látszottak, szemehéján pedig ugy re-

megtek a pillaszőrök, mintha villámos áram mozgatta volna őket.

Az összeszoritott állkapcsok közül szisszent ki a sajátságos jajszó, a mely annyira nyugtalanitotta Daisyt.

Az ir leány megtörülte Geneviève nedves homlokát; az alvónak ajka megnyilt ekkor és azt suttogta:

— Daisy!

Daisy gyöngéd szive elfacsarodott erre az ösztönszerü hivásra.

— Drágám! drágám! *Dear little thing!**) Milyen bájos! — folytatta azután, halkan beszélve szinte magamagával a csöndességben. — Milyen piczi jószág, micsoda gyermeknyakacskája van és minő gyöngédek a vállai! Oh, drága, kicsi portékám!

Az ágy fejéhez ült megint s folytatta elmélkedését ott, a hol elhagyta:

— Hogyne! Meghiszem azt, hogy kivánatos volna a kópéknak az ilyen kis virágszál!... Akadna számára könnyüszerrel valami derék iparos, a ki durván bánna vele, agyondolgoztatná, pálinkás szájával s piszkos kezével dédelgetné és tönkretenné az anyasággal ... Vagy hogy valami hivatalnok-ember ... valami kishivatalnok ... Amolyan szükes nyárspolgári otthon ... sok koplalás ... adagokban kimért csókok, hogy a gyermeknép nagyon el ne szaporodjék. Oh, undokság! undokság!... Ilyesmibe kényszeriteni ezt a lelket, a ki annyira fölöt-

*) Drága, kicsi portékám!

tük való, — valami tökfilkó, vagy vad ficzkó jármába nyomoritani? Soha! . . . És hát mi lenne velem, nélküle? . . . Mondd, *little thing*, mi lenne akkor a te öreg, bolondos Daisydből?

A fiatal leány felé hajlott, megfogta finom kezét, mely a takarón nyugodott, ajkához szoritotta és elboritotta csókjaival, mint a hogy az anyák szokták elszenderült gyermekükkel . . . De kötekedve csendültek meg fülében ujra a Salpêtrière-beli orvos szavai:

— Ha férjhez nem adja a kicsikét, női természete egy, vagy más módon, de boszut áll majd . . . Jóvátehetetlen csapást mér önre s késő lesz már azután!

Craggs Daisy nem tudakolta, miféle »jóvátehetetlen csapást« mérhet reá Geneviève. Csak sejtette. Oh, bár gyógyulhatna meg Geneviève, de házasság nélkül és ugy, hogy el ne kelljen válnia fogadott anyjától!

— A férfiak a maguk számára, pusztán a maguk számára rendezték be a társadalmat. Az ő aljasságaik nem járnak következéssel . . . Vagy legalább senki sem tud róluk . . . És minthogy ugy látszik, a nőnek ugyanazok a szükségletei.

Nem fejezte be gondolatát, elrestelkedett egy kissé, hogy egyáltalán belékezdett . . .

Szóval: örvény választotta el elveit, érzéseit a Fridák és Pirnitzek elveitől s meggyőződéseitől. Daisy hitt benne, hogy bizonyos nőknek, az uj idők hirdetőinek, küldetésük van, hogy a többi nőt oktassák és ezért jobb, ha hajadonok maradnak . . .

De nyomoruságos ifjusága, a szegények iránt való könyörületessége, sőt talán az anglikánus képmutatásra emlékezés is, a mely miatt annyit szenvedett hajdan, elnézővé tette a test bünei iránt, a melyeket jómaga ugyan soha el nem követett, még csak kisértés sem bántotta soha, de a melyek annyi szegény nőt áldoztak föl a férfiak zsarnokságának!

*

Éjjel egy óra tájt egyszerre nyugodttá lett Geneviève álma, békéssé és enyhévé, mint a kis gyermeké.

Daisy, a ki ismerte már a betegségnek lefolyását, tudta, hogy ezzel vége a rohamnak s lefeküdt.

Másnap hat óra tájban ébredt föl, de kedves Geneviève-jét hétig hagyta aludni. Még akkor is karjánál fogva kellett megráznia, hogy fölébredjen. Fél kilenczkor ugyanis az ipari vegytanról kellett előadást tartania Genevièvenek az idősebb növendékek számára. A délelőtt többi részét azután orvosi tanulmányainak szentelte. Frissnek, egészségesnek, szinte jókedvünek látszott.

A reggeli után összeült a vezető bizottság, hogy tanácsot tartson a legszükségesebb tennivalók dolgában; már csak ez az egyetlenegy nap választotta el őket a lejárattól, melyet Duramberty a százötvenezer franknak, az uj biztositék első felének lefizetési határnapjául kitüzött.

Frida kénytelen volt megvallani, hogy, csak ugy, mint Pirnitznek, neki sem sikerült össze-

szereznie a szükséges összeget. De sőt hol voltak még tőle! Alig nyolczvankétezer frankot kaparintottak egybe.

A Free College nem támogatta őket annyira, mint a Nő-ipariskola remélte volna. Sanzné költségvetése hatalmas összegre rúgott ugyan, de az adományozók szigoruan megjelölték alapjaik czélját.

Sanzné hiába igyekezett az angolok érdeklődését felébreszteni a franczia mü iránt, bizony csak az angol közömbösségbe ütközött, a mely rideg minden iránt, a mi nem az egyesült királyságot érdekli közvetlenül, de meg abba a szinte gyülölködő bizalmatlanságba is, melylyel az angolok a párisi nők-vezette iskolát nézték.

Sikerült azonban még is összeszedniök háromezer font sterlinget; a deficzit igy is tekintélyes volt.

A bizottságot olyan komor hangulat ülte meg, a minő a haldoklást megelőző éjjelen szokott a kedélyekre ránehezedni. Bátoritó szót senkisem merészelt ejteni. Pirnitz és Frida belátta, hogy mindaz, a mit tehetnek, a várakozás. Továbbra is megfeszitik minden erejöket s gyarapitják a meglevő összeget mindaddig, a mig Duramberty fenyegetőzéshez nem folyamodik. Akkor azután egyezséggel kinálják majd meg.

— Szóba sem fog állani velünk! — jelentette ki Heurteau kisasszony.

— Honnan tudja? — kérdezte Daisy.

— Duramberty nem afféle közönséges hitelező. Az ő elhatározásának mozgatója a boszu. És attól tágitani nem fog.

— Akármint lesz is, — jegyezte meg Frida — erőszakkal ki nem dobhat bennünket innen. Ha ügyvéddel irat reánk, majd pörbe szállunk vele. Az ilyen pörök el szoktak huzódni néhány hónapig. Addig azután majd csak akad pénz.

— Más megoldás is volna, — szólt most közbe Heurteau kisasszony — csakhogy az senkinek sem kell.

— Hogy eladjuk a városnak és az államnak?! — kiáltott fel Frida — Soha!

— Látszik, — folytatta a volt tanitónő — hogy nem ismeri a franczia közigazgatást! Mennyivel nyugodtabban élhetünk majd, ha községi, vagy városi iskolává leszünk . . . A szabályzatot azután majd megkerüljük.

Frida ekkor félbeszakitotta és szigoru hangon, a melylyel pirulásra kényszeritette Heurteau kisasszonyt, ezt mondta:

— A mi hivatásunk nem az, hogy megkerüljük a szabályzatokat. Nekünk példát kell nyujtanunk növendékeinknek, a melyből tisztelni tanulják a törvényeket, a melyeket mi elfogadtunk. Viszont azonban nem is fogadunk el más törvényt, mint a mely lelkiismeretünkkel egyezik.

*

Az ülés azzal a megállapodással végződött, hogy elfogadták a várakozó álláspontot, a melyet Frida ajánlott. Türni fogják, hadd következzék el, a minek el kell következnie.

Egyetlenegy tartozás volt csak rajtuk rettenetes teher: Durambertyé.

Ha végrehajtókat küld reájuk, felajánlják a nyolczvanezer frankot. Egy ügyvédember, a kit ebből az alkalomból megkérdeztek, valószinünek vélte, hogy a törvényszék tudomásul veszi majd az ajánlatot és időt hagy az iskolának a kibontakozásra.

Sem Lea, se Geneviève nem vett részt a vitában.

Lea ideges volt; forróságot árasztó rohamok gyujtották fel időnkint sápadt arczát s szeme láztól csillogott.

Egyetlenegy gondolat forgott fejében örökké most is, mikor az iskola a romlás küszöbére ért: »A börtön falai ledőlnek körülöttem.« Közömbös volt azok iránt az erőfeszitések iránt, melyekkel a müvet meg akarták menteni: ő kikerülhetetlennek látta a romlást. Semmi sem segit ellene, Lea meg volt győződve róla: a mü össze fog omlani.

A mi Soubize Geneviève-et illeti, a kinos éjszaka után teljesen nyugodt volt már és figyelmesen hallgatta meg a tanácskozást, de bele nem vegyült azért. Daisy nyugtalankodva hallgatása miatt, több izben is megkérdezte véleményét. De csupán határozatlan válaszokat sikerült kicsikarnia belőle. . .

*

Ez a nap is ugy mult el különben, mint a többi. A fiatal tanitónők el voltak szánva, hogy folytatják napi munkájukat, akármicsoda veszedelmek is környékezzék az iskolát. És annyi bizonyos, a ki ellátogatott volna aznap az iskolába s látta volna a dolgos méhecskékkel

teli kaptárt; eszébe nem jut, hogy veszedelem fenyegetődzik.

Este hét óra felé, néhány perczczel a vacsora előtt, Craggs Daisy szokás szerint benyitott Geneviève szobájába, hogy együtt menjenek le. Elámult azonban, a mikor senkit sem látott a szobában.

A fiatal leány rendszerint arra használta az étkezést megelőző kis szabad időt, hogy elmerült orvosi tanulmányaiba. Daisy hát egyedül ment az ebédlőbe, de különben nem nyugtalankodott.

— A kicsike lement már — gondolta magában.

De az ebédlőben eleinte csak Heurteau kisasszonyt és Leát látta. Majd bejött Frida, Pirnitz. A növendékek és a segédtanitónők csoportonkint érkeztek.

Craggs Daisy valamennyiüktől megtudakolta, nem látták-e Geneviève-et.

Igy azután megtudta, hogy a csinos vörös leányt többen látták fél hat óra tájban »tengeriszalma kalapjában, barna selyem köpenyében« a földszint folyosón.

Átsietett az ákáczfás udvaron, néhány pillanattal utóbb pedig a rue des Vergers-nek tartott.

Daisy a kapus páholyába szaladt rögtön tudakozódni. Ott azután megtudta, hogy Geneviève csakugyan elment hazulról, még pedig igen nyugodtan, nem sokkal hat óra előtt. A kapus még köszöntést is váltott vele, de beszélni nem nem beszéltek egymással. Geneviève azután jobbfelé fordult, a Bas-Meudon kapuja iránt.

Miközben az ir leány elbeszélte ezeket a részleteket Pirnitznek és Fridának, arcza olyan zavart kifejezést öltött, hogy nyugtalansága nemsokára mindenkire ráragadt. Nem tudták elhatározni magukat, hogy vacsorához üljenek. A leánykák izgatottak voltak:

— Geneviève kisasszony elment.

Szájról-szájra járt sugva a szó s kiváncsiságtól, félelemtől remegett minden szivecske. Már Duyvecke eltünése is, jóllehet a mennyire csak lehetséges volt, okát adták neki, felszitotta a kicsinyek érdeklődését és kiváncsiságát tanitónőik viselt dolgai iránt . . .

Frida, a ki fölérte észszel, minő veszedelmes a szokatlan izgatottság, leültette a nekizgult apró népet: az étkezés megkezdődött. Daisy azonban, a ki majd meghalt aggodalmában, nem tudott enni. Még vacsora vége előtt fölkelt és azt mondta Pirnitznek:

— Átöltözöm, azután Geneviève keresésére indulok. Nyilván baja esett . . . Istenem! . . . mi baja történhetett? . . . Megyek . . .

Pirnitz megállitotta.

— Nem, Daisy, maradjon . . .

— Mi? . . . Hogy maradjak?

— Maradnia kell . . . Már eddig is eléggé felkavarta az intézetet Geneviève miatt. Maradjon . . .

— Oh, Pirnitz . . .

— A kötelesség, Daisy . . . Az iskola ki van téve a negyed gyanujának. Ha meglátják, hogyan bolyong a környéken s keresi tanitónőnket, vajjon mit sejditenek rögtön? . . . Végre

is, tulságosan hamar ijed meg, Daisy. Ki mondja, hogy éppen balesetnek kellett érnie Geneviève-et? Nyilván meg akarta kisérleni a lejárat előtt való napon, hátha sikerül ujabb próbálkozás árán megnyernie számunkra volt mesterét, Bouchardon tanárt?

— Azt hiszi? — kérdezte Daisy, a kibe egyszeriben visszatért a reménysége erre a valószinü föltevésre. — Igaz bizony. Tudom, hogy foglalkozott ezzel a gondolattal.

— Nekem meg beszélt is róla. Különben ugy is hiábavaló volna a keresés. Higyje el, ha mondom: Bouchardont várja a lakásán és esténél előbb haza nem kerül.

Daisy lehajtotta fejét; nem felelt semmit, csak ment ki, rá lépett a lépcsőre. A fegyelem sulya, a melyet elvállalt, ugy érezte, terhesebb, mint valaha; ugy ment le a lépcsőfokokon, a melyeknek széle elkopott már a járó-kelő növendékek léptei alatt . . . Lám, megtiltották az iskola érdekében, hogy szeretett leánya keresésére menjen.

— Óh, bizony csufság ez! . . . Kegyetlenség! . . . Elég volt az iskolájukból! . . . Csapjon belé a forgószél!

Belépett Geneviève szobájába, előre tolta a reteszt és sétába kezdett, végigrótta az ablak és ágy közét s szemmel tartotta az udvart, melyre rábocsátkozott az alkony; és beszivta a kissé maró illatot, a mely Geneviève vörös hajából, finom, fehér bőréről áradt a levegőben.

— De ha Bouchardonhoz ment, mit csinál ott? . . . Mit csinál ott ilyen későn?

Ráemlékezett, milyen titokzatosan viselkedett Geneviève egész napon. Tista sor, a kicsike valami terven rágódott. Mindent összevéve, Pirnitznek igaza lehet. Genenième nyilván Bouchardonhoz ment.

— De akkor miért nem mondta meg?

Félkilenczet, kilencz órát, féltizet ütött az iskola kis harangja.

Éjjel volt az idő, a növendékek lefeküdtek s a gyáros-negyedben nagy volt a csendesség. Daisy, a kit fojtogatott a türelmetlenség, a kapushoz nézett be megint: nem látta-e azóta Geneviève-et . . . Egy pillanatra megszállotta a kisértés, hogy kioson a kapun, belerohan a sürü árnyékba.

— Pirnitz megtiltotta!

Visszaindult megint, áthaladt az udvaron s fölment halkan Geneviève szobájába. Ott térdre bocsátkozott a fiatal leány ágya előtt és sirt.

Csak ugy, mint Lea, mint Duyvecke, ő is érezte most már az iskola küszöbén, mint feszül meg, mint készül elszakadni a kötelék, a mely az intézethez füzte.

De még nem lépett át a küszöbön: visszatért . . , Most már tehetetlenségből maradt ott, mert akarata megtört; maga az intézet azonban meglehetősen közömbös volt neki. Mit törődött ő azzal, ha boldogul, ha tönkre megy-e? És a leány torkából csuklás tört fel jóságos arcza könnyben fürdött, nem tudta, miért sirt, elveszett barátnőjét siratja-e, vagy megsemmisült ábrándjait.

Soubize Geneviève ugyanekkor vállára és mellére vonván barna selyemköpenyét, a szinte

puszta körutak téres gyalogjáróin kóborolt, a melyek sugár alakjában ágaznak szét a place de l'Almaból a Champs-Élysées felé.

Ugy volt, ahogyan Daisynak mondták: a fiatal leány negyedórával hat előtt lépett ki a kapun, a nélkül, hogy bárkit is értesitett volna róla. Ha megkérdeztek volna tőle: hova megy? — zavarba ejtette volna ez a kérdés.

Valami heves erejü ösztön valami olyan cseledetre késztette, a melynek természete nem alakult még ki egészen agyában, de a melynek szükségességét parancsolónak érezte.

Egyenest a Duramberty-gyárnak indult s megtudakolta, beszélhetne-e a gyárossal. Azt felelték, hogy néhány percze távozott a gyárból.

— Nem tudhatnám meg, hol van most? — kérdezte. — Sürgősen kellene értesitenem valamiről.

Az inas, a ki az ajtó mellett ült s ujságot olvasott, ugy látszik, nagyon fontosnak vélte, hogy ne zavarják munkájában, mert föl sem tekintve, felelte:

— François 1-er-utcza 6.

Geneviève köszönt, azután távozott; eleinte sebesen lépkedett, utóbb azonban könnyü, sétáló lépéssel tartott a Bas-Meudon-kapu iránt, a melyen át Párisba lépett. A Szajna irányát követte, átment a Mirabeau-hidon, a Trocadéro táján elhagyta a partot és a place d'Almának indult.

A kép, mely a folyó mentén feltárult neki, minduntalan megállitotta; lekötötték figyelmét a gigászi méretü állványok, gerendavázak, melyek

a kiállitás munkáit jelképezve emelkedtek a part mentén.

Az este gyönyörünek igérkezett, a levegő nem volt tikkasztó, jóllehet átható erővel tüzött a nap, de erős északkeleti szél fujt, a mely felborzolta a Szajna vizét.

Geneviève-et különös érzés fogta el, szükségét érezte, hogy járjon, beszéljen és cselekedjék. Agya tiszta volt, a körülötte való tárgyakat szokatlanul biztos körvonaluaknak és domboruknak látta.

Egy valami zavarta csak: időközönkint valami lüktetés állt nyakszirtjébe, a melyre elkáprázott egy pillanatig. De nem nyugtalankodott azért; kinos éjjelek után nem egyszer fogta el ugyanez a kellemetlen érzés!

— . . . Bizonyára lakásán van ilyentájt . . . — dünnyögte magában, mikor a place de l'Almára ért.

Egy gyárnak órája a Trocadéro-ut sarkán hét óra tiz perczet mutatott.

Meggyorsitotta lépteit, átsietett a téren, befordult a Montaigne-utra, azután pedig a François I-er-utczába. A hatodik számu ház elég szép kétemeletes palota volt. A kovácsolt vasból való, üvegablakos kapu, a melynek két rézkilincse csillogott, be volt csukva.

Geneviéve becsöngetett.

A jobb felől eső ajtószárny megnyikordult és felnyilt kissé. A fiatal leány beljebb tolta és bebujt a nyiláson.

A rococo-szalón módjára berendezett előcsarnokban egy pofaszakállas, megtermett lakáj kezdette mustrálni.

— Itthon van Duramberty ur?

— Nincs itthon.

— Ebédre nem jön haza?

— Nem, kisasszony . . . A kisasszony beszélni kíván vele? — tudakolta azután mindjárt a lakáj, a mint észrevette Geneviéve csinos arczocskáját.

— Beszélnem kellene vele . . . De nem tesz semmit; visszajövök nem sokára.

— Óh, hiábavaló fáradság volna. Nem lesz itthon. A nagyságos ur csak tizenegy óra után szokott hazajönni a körből . . . tizenegy óra és éjfél között. Ha a kisasszony hagyna tán egy kis irást . . .

— Köszönöm, nem szükséges . . . A postán küldök majd levelet neki.

Távozott és mikor künn volt, megkezdte álomjáró sétáját, a melyet bele akart nyujtani az éjszakába; egyetlenegy gondolat járt csak a fejében: hogy megvárja, a mig Duramberty Jude hazatér a körből.

Utóbb számos ember emlékezett reá, hogy találkozott a vereshaju, merev nézésü, zöld szemü leánynyal, ki a Montaigne-uton, ki az avenue d'Antin-en, a Marceau-uton, az avenue de l'Almán s a meliékutczákon. a melyek összekötik egymással ezeket az utakat.

Kereskedők és portások, kiütvén fejüket ajtajukon, több izben látták és figyelték meg. Gondolataiba merülten járkált, oda se nézett a feléje irányuló tekinteteknek.

Mikor a nap fénye elhalványult s az alkony fátyolt teritett a magas házak közül előtetsző égboltra, hirtelen nagy fáradtság fogta

el Geneviève-et s leült egy padra; az avenue de l'Almán volt, egy komor gót stilusu protestáns templom előtt.

Sokáig nem mozdult helyéről; fájó fejében rémlátások keltek: a mindinkább sürüsödő homályban alaktalan árnyékok mozgását látta.

Magatudatlanul suttogta:

— Daisy!

Kivánta, bár volna vele szerető fogadott anyja. Ha az ir leányt történetesen e pad mellett viszi el utja, mennyire hagyta volna Geneviève, hogyan türte volna, hogy kezén fogva, vigye el onnan.

Daisy azonban Geneviève ágya előtt sirt épen akkor.

Egy lámpa fénye, a mely hirtelen gyult ki közelében, megremegtette a fiatal leányt. Megdörzsölte szemeit. Az avenue-n kibontakozott az egyenes kocsiut, a széles gyalogjáró s minderre tiszta ég borult, a melyen kiütköztek már a csillagok. A gázlámpák, mint a jelző-póznák következtek egymás után az ut egyik és másik felén, felváltva.

Vágtató kocsik, hintók, fehér nyakkendős urakkal és világos köpenyü hölgyekkel robogtak a Bois s a Champs-Élysées kávéházai felé.

Majd azonban csöndesség és rendkivüli néptelenség következett, melybe a templom harangja tiltakozva morzsolta bele olvasóján az órákat és negyedórákat, a kilenczórát, tizet, negyed tizenegyet. Geneviève csak egyre a padon ült — álmodozott.

Egy férfi ült le melléje: egy alacsony, gondosan öltözött, kétes koru férfiu, a kinek

arcza bizalmatlan és fürkésző volt, mint a léha kalandvadászoké.

Mikor a leány nem mozdult, közelebb csuszott hozzá a padon. Geneviève ekkor felugrott és sietö léptekkel távozott. Az ember nem követte.

Mire Geneviève észrevette, hogy a François I-er-utczában van, egészen józan volt már megint. Egy lelket sem látott az utczán. A Duramberty-palota homlokzatán sötétek voltak az ablakok. A lebocsátott zsalukon nem hatolt át világosság.

— Hazajött volna már? — kérdezte magában.

De hiszen a portás azt mondotta volt: »Tizenegy óra és éjfél között.« És még csak fél tizenegy az idő.

Geneviève megfigyelő helyet keresett, a honnan szemmeltarthassa a gyárost, ha megérkezik.

A 6-ik számu épülettől két házzal odább egy bérkocsitulajdonosnak hatalmas kocsiszinje állott, a melynek eleje üvegfalas udvar volt; az udvar boltives, magas kapuja kitünő menedéket nyujtott; Geneviève meghuzódott alatta . . .

Az árnyék, melyet a boltnyilás támaszoszlopa vetett, olyan alaposan elfödte, hogy két őrjáraton levő rendőr, noha közvetetlenül mellette mentek el, nem vették észre.

Csak ezen az éjjeli lesőhelyen kezdte Geneviève tisztán látni, mit készül tenni.

Nyakszirtje nem fájt már: csodálatos világosság áradt agyában.

Duramberty ellenség, Duramberty tönkre akarja tenni a Művet, Duramberty százötvenezer frankot követel, pedig ezt lehetetlen megadni. Nos hát ő, Geneviève egyes-egyedül fogja megtámadni a Mű üldözőjét; test test ellen fog küzdeni.

Vagy enged, vagy a nép ellenségeinek sorsában lesz része neki is, — a Burke-ök és a Cavendish-ek sorsában, a hogyan Craggs Daisy beszélt neki róluk. Valami sajátságos kéjérzet, a melytől könny lepte el szempilláját és remegés állt testébe, akasztotta el arra a gondolatra Geneviève-et, hogy: elpusztitja az ellenséget.

Zubbonyában, a barna selyemköpeny alatt, egy sebészi szerszám nikkeles nyelét szorongatta, a melyet hazulról elmenetele előtt csusztatott zsebébe, a mikor besurrant a laboratóriumnak abba a zugába, a hol szülésznői mütőeszközeit tartogatta.

Körülnézett, elmentek-e már a rendőrök s akkor azután elővonta keble mellől a kést. A rendőrök messze jártak már.

A metszőkés aczélpengéje felcsillant, a mint visszaverte a szomszédos gázlámpa sárga lángját; és a fiatal leány szeplős, fehér keze görcsösen markolta meg a nyelet; olyan mozdulatot tett vele, a minővel az elszunnyadt betegeket szokás megoperálni.

Micsoda hirtelen feltámadt, micsoda örökletes szenvedély szitotta lángra a rendszerint olyan satnya lélekben a gyilkolás vágyát? Geneviève elnézte a halálos szerszámot, a melynek az volt rendeltetése, hogy az élet fegyveréül szolgáljon. Jóleső borzongás futott végig rajta.

Ekkor egy kocsi állt meg az utcza sarkán; két aczetilén gyémántszem csillogott át a félhomályon.

Geneviève hirtelen visszacsusztatta a kést köpenye alá, de nyelét azért ott szorongatta balkezében . . . A kocsi, mely előtt lépésben járt a megtermett pej, megállt a palota előtt. Duramberty szállt ki belőle, az ablakon át néhány szót váltott valakivel, a ki a kocsiban maradt, azután odaszólt a kocsisnak:

— Achille, vigye el .... urat... Holnap, nyolcz órakor ezen a helyen...

És miközben a kocsi megfordult s elhajtatott, a karikát kereste zsebében, melyre kulcsai voltak ráfüzve.

Geneviève ekkor előlépett rejtekhelyéről s hirtelen mellette termett:

— Uram! — szólította meg.

A gyáros meglepődve vette szemügyre az árnyék-alakot, a ki, ugy érezte, alkalmasint elegáns és fiatal nő, jóllehet nem tudta megkülönböztetni arczvonásait, a melyeket eltakart előle a fátyol.

— Ugyan jó mód az ismerkedésre! — mondotta nevetve. — Honnan az ördögből kerülsz ide?

— Beszélni kivánnék önnel, Duramberty ur.

Feltólta fátyolát, a mely alól előtünt csinos arcza és veres haja.

Duramberty azon nyomban ráismert.

— Óh, kisasszony!... Bocsásson meg... Most már emlékszem... Szomszédok vagyunk Saint-Charles-ben, ugy-e bár?... Persze, hogy szomszédok... Kegyed tanitónő a kis feminis-

táknál ... De megbocsát ugy-e? ... Arczán fátyol ... ilyen későn ... És igazán nem voltam elkészülve.

— Tudom, uram, értem helyzetét... Csodálkozik rajta, hogy ilyenkor kerülünk egymással szembe... Hét óra tájt jöttem ide... Azt mondták, hogy nagyon későn jön csak haza ... De nekem okvetetlenül még ma kellett beszélnem önnel ... Azért vártam meg.

— Nagyon jól tette, nagyon jól tette! — felelte élénken Duramberty.

Szakértői szemmel mustrálta a fiatal leány formás alakját és csinos arczát.

— No, lássuk csak ... azzal könnyedén könyökénél fogta Geneviève-t és a bérkocsitulajdonos épülete felé ment vele. — Tehát beszélni óhajt velem? ... A lakásomon ilyen tájt nem volna kényelmes dolog ... A komornyikom megvár és nem szoktam lakásomban ... Szóval kompromittálhatnók önt ... Van egy kis ideje?

— A mennyire szükségünk lesz.

A férfi tenyere égette könyökét; a miket mondott, bántotta büszkeségét; de megfeszitette egész akaratát, hogy nyugodt maradjon. »Egyedül akarok lenni vele ... akarok ...«

— Nos ... — mondta Duramberty — a rue de la Trémoille össze-vissza egynéhány lépés ... Van ott egy kis szállóm, a hol zavartalanul meglehetünk ... Akarja?

— Gyerünk, uram ...

Kirántotta könyökét, de nem durván s Duramberty mellett ment végig az utczákon, a melyek vagy puszták voltak, vagy legföljebb

egy-egy kocsi robogott át rajtuk, vagy néhány gyalogjáró fordult meg bennük.

Hallgattak mind a ketten. Mélységes nyugalom járta át Geneviève szivét. Azt mondta magában: »Igazságos dolog lesz, szükséges dolog«.

Duramberty pedig, a ki loppal figyelte a leányt, azt gondolta magában: »No lám, micsoda váratlan elégtétel . . . Hát a kis erősszüzek kezdik beadogatni a derekukat? . . . Sajnos, nem mindnyájan! . . . Se baj, ez is jó falat.«

Párisi ember létére, a ki ötven legényévet élt meg s alaposan kivette részét a szabados erkölcsü nagy város kicsapongásaiból, nem igen ámult el a szerencsés véletlenen, a mely ilyen szépen a kezére járt.

Harmincz esztendő alatt hányszor érte váratlanabb szerencse is! . . . De meggondolta még is:

- A kicsike aligha azért zörget be kapumon féltizenkét órakor, aligha csupán annak a gyönyörüségnek kedveért, hogy velem töltse az éjjelt . . . Nyilván valami terv lappang mögötte, valami csel, a mit ugy főztek ki az iskolabeli asszonyszemélyek . . . Szeretnének megkaparintani . . .

És elmosolyodott, hogy fölfrissült emlékezetében, mint akarták két-három izben kisértetbe ejteni gyárabeli munkásnők.

Hallgatagon, de sietve értek a rue La Trémoille-ba s megálltak egy ház előtt; szakasztott olyan volt ez is, mint azok a házak,

a melyeket részvénytársaságok épittettek ebben ebben a negyedben.

Duramberty becsöngetett, Geneviève elé állt s bemondott a portás páholyába egy nevet:

— Legrand!

Azzal megállt balfelől s föltárta a földszinti ajtót.

— Tessék, kisasszony . . . — kinálta Genevivet.

Hogy az ajtó becsukódott mögötte és Duramberty forditott egyet a villamos-csavaron, Geneviève előtt egy fényes világitásu szoba tárult föl, a mely halványkék selyemmel volt kárpitozva, különben pedig női boudoir-ra hasonlitott; az egyik sarokban alacsony ágy állott, a fal mellett stilustalan, párnázott szék, a falakon sok, de tulnyomórészt érzékies tárgyu metszet, Geneviève-vel szemközt pedig a mosolygó Duramberty, a ki bizalmasan méregette szemével.

Határozott, kemény vonásai, vérmes arcza és szürkülő, sürü haja meglepte a leányt. Sohasem látta még a gyárost ilyen közelről.

Nem hitte volna, hogy olyan magas termetü, hogy arcza olyan férfias, értelmes. Feltünt neki a száj szépsége, a mely összecsukódott volt a lágy, barna bajusz alatt.

— Hát itt nem háborgat bennünket senki... — kezdte a szót Duramberty. — Foglaljon helyet, szépen kérem . . . és vesse le köpönyegét . . . Nem akarja? Ugy is jó! . . . A hogy tetszik . . . Megengedi ugy-e, hogy egy kis frissitővel szolgáljak? . . . Sebesen jöttünk . . . Ugy-e, sebesen?

A leány nem felelt egy szóval sem; a gyáros olybá vette hallgatását, mintha beleegyeznék.

Felnyitott egy fali szekrényt, kivett belőle két poharat s a kerek asztalkára helyezte őket. Majd lehajolt, kiválasztva egy üveg pezsgőt a többi palaczkok közül, melyek a szekrény alsó deszkáján állottak sorban.

Geneviève jól látta a zsöllyéből, a melyben ült, a gyáros széles hátát, veres nyakszirtjét, szürke haját ... Megmarkolta köpenye alatt, zubbonyában a mütőkés nyelét. »Könnyü volna most ... ha akarnám ...« És öröm járta át egész valóját ... »Nem, — mondotta magában — előbb felelnie kell: maga mondja majd ki tulajdon itéletét.«

Duramberty fölegyenesedett ... Lefejtette az üveg nyakáról a bádoghüvelyt, hirtelen kidugaszolta a palaczkot s megtöltötte a két poharat.

— Rajta, kisasszony ...

— Nem kérek ... most rögtön ... Előbb beszélnem kell önnel.

Duramberty letette a teli poharat, a melyben gyöngy módjára szálltak föl a buborékok.

Leült Geneviève-vel szemközt s beletörődést kifejező arczczal várta, mi lesz.

»Most elmondja majd erényessége történetét — gondolta magában — végül pedig a föltételeit ... Hát isten neki! ...«

— Hallgatom, kisasszony.

A mikor arra került volna a sor, hogy beszéljen, valami csodálatos szégyenlősség fogta el Genevièvet. A beteges rajongás után, a mely-

nek egész napon martaléka volt és az imént mult órák után, a melyek önkivületben teltek, hirtelen az okos és szerény fiatal leánynyá, Pirnitz és Daisy társává lett megint . . . A hely, a melyen tartózkodott, a férfi, a kivel együtt volt, a pohárba töltött pezsgő utálattal töltötte el . . . Hallgatott.

— No? — kérdezte Duramberty mosolyogva. — Hát olyan nehéz kimondani? . . . Ne féljen tőlem. Hiszen látja, nem vagyok az a mumus, a kinek barátnői mondanak.

— Duramberty ur, — suttogta Geneviève erőlködve — ne ölje meg iskolánkat.

Duramberty el nem tudta leplezni a meglepődést, a melyet ez a bevezetés keltett benne. Nagyobb diplomácziai ügyesség volt elkészülve.

— Az iskolát? . . . — kérdezte — Óh, hát e miatt főtt a fejecskéje? . . . De hiszen én nem akarom semmiféle kárát a maguk iskolájának!

— Nem tudjuk visszatériteni a százötvenezer frankot: nem tudjuk sem ma, sem holnap; de ha türelemmel lesz, ha időt hagy . . . tudja ugy is, hogy pénze el nem vész . . . Hiszen ön gazdag ember . . . sokat keres . . . Mi az ott néhány hónapi várakozás, a hol akkora a költségvetés, mint az öné?

Halkan beszélt, szinte alázatosan, de még abban a perczben tisztára érezte, hogy nem igy kellett volna beszélnie. Érezte, hogy a gyáros, a ki örökké mosolyog, nem veszi komoly számba.

Ugy is volt csakugyan, hogy az üzleti ügyekről való tárgyalás ilyen időtájt és ezen a he-

lyen, melynek disze a metszetek szemérmetlensége volt, meg az ágy a sarokban, furcsa ellentétet adott, s ezután módfelett mulattatta Durambertyt. Sőt nagy küzdelmet kellett vivnia kaczagó kedvével.

Geneviéve észrevette elfojtott jókedvét s hirtelen elhallgatott:

— Nem akarja?

— No azt éppen nem mondom.

— Hát?

A gyáros most már nyiltan kaczagott fel.

— De kedves gyermekem, magácska megcsip engem éjfélkor, a mikor éppen kikerülök a körből, a mikor lefeküdni készülök — és pénzügyeket kerit nyakamba. Természetesen azt kell felelnem, hogy nem vállalhatok kötelezettséget... Meg kell fontolnom a dolgot. Majd meglátom... Attól függ a dolog.

— Mitől?

— Sok mindenfélétől... Bizonyos azonban, hogy a mikor olyan bájos közvetitővel akad dolga az embernek, mint kegyed, ettől hajlik az ember az egyezkedésre. Ki küldötte hozzám kegyedet? Sûrier kisasszony?

Fölkelt karosszékéből s egy puffon foglalt helyet, közvetetlenül Geneviève szomszédságában.

A leány meghátrált.

— Senki sem küldött. Senki sem tudja, hogy itt vagyok...

— Áh!

Mikor Geneviève azt mondta, hogy »senki sem küldött«, a gyáros észrevette, milyen különösen csillog meg a fiatal leány zöld szeme.

Ettől fogva jobban szemmel tartotta és végigméregette remegő szempilláján kezdve a sajátságosan összehuzódott ujjakig.

— Jó lesz résen lenni: hisztériással van dolgunk.

Ettől fogva figyelemmel kisérte minden mozdulatát. De a zsákmány minősége fölgerjesztette vágyát, el volt rá határozva, hogy a mig ki nem vette részét a légyottból, el nem bocsátja Geneviève-et. Minthogy pedig bátor és következetes ember volt, a bizonytalan veszedelem csak fokozta étvágyát.

Geneviève bizonytalan hangon kezdette:

— Legyen hozzánk kimélettel, Duramberty ur. Legyen igazságos. Hiszen kötelessége, hogy az legyen.

— De ismétlem, eszem ágában sincs, hogy ártalmukra legyek. Minden áron üzleti ügyekről kiván beszélni? Hát beszéljünk üzleti ügyekről. Nagyon természetes, ugy-e, hogy Sainte-Parade kisasszony romlása közepett meg akarom védeni jogaimat? Nem látom okát, miért türném, hogy ismeretlen hitelezők elvigyék a háromszázezer frankot, a mely biztositéki összegem. De ettől eltekintve, igérem, hogy nagyon elnéző leszek, a mi a fizetési határidőket illeti... remélem, értjük egymást?

Azzal megragadta a leány balkezét; Geneviève hagyta. De jobb kezével egyre nyomoritgatta barna selyemgalléra alatt zubbonya gombjait.

Észre nem vette, hogy Duramberty, bár lázas vágy hevitette, le nem vette szemét jobb

kezéről. Ajkához szoritotta a leány ujjait és meg-megczirógatta ajkával a kecses kis kezet.

Geneviève bágyadtan sóhajtotta:

— Hagyjon el, uram . . . Hagyjon el . . .

A gyáros engedelmeskedett.

Belételt egy pillanat, a mig Geneviève ura lett magának, annyira megzavarta ez a czirógatás, az első, melyben férfi révén része volt örökölt idegbaj rongálta gyönge szervezetének.

A mikor végre megjött a szava, ezt mondta:

— Ugy-e, meghosszabbitja a lejáratot . . . És irást is ad róla?

— Ohó, irást! . . . Nem szeretem a bizalmatlankodást. És azután meghosszabbitani a lejáratot, meddig?

— A mennyire tetszik . . . Két esztendőre . . . ha tetszik, egy esztendőre . . . Azonnal lefizetünk nyolczvan egynéhány ezer frankot.

— Vagy bolonddal van dolgom, — gondolta Duramberty — vagy cselfogás az egész, a mit ugy eszeltek ki azok az ocsmány teremtések.

Ugy tetszett neki, hogy ez az utóbbi föltevés a valószinübb; abból következtette, hogy Geneviève olyan csökönyösen ragaszkodik ideájához.

Duramberty ajkáról eltünt a mosoly és szilárd hangon, a mely egészen más volt, mint az enyelkedő, udvarias hang, a melyen eddig beszélt, felelte:

— Semmiféle kötelezettséget sem vállalok. Barátnői nem tehetnek egyebet, bizzanak meg bennem föltétlenül. A szerint, a hogyan visel-

kednek velem szemben, döntöm majd el, elnéző leszek-é, vagy rideg.

— Holnap] tehát ránk bocsátja végrehajtóit? — kérdezte Geneviève.

— Természetesen megteszek minden óvó intézkedést, hogy érvényt szerezzek követelésemnek.

— De csak nem foglaltat nálunk? Csak nem árvereztet? . . .

Duramberty keményen a szeme közé nézett; látta, hogyan változik el a leány arcza, sápad, pirul . . . A köpeny vékony selymén át látta, milyen görcsösen markol a jobbkéz valamibe. Elhatározta, hogy a végsőig viszi a különös vendéget, hátha megtudja látogatásának az igaz okát. Fölkelt s azt mondta:

— Azt teszem, kisasszony, a mi nekem tetszik. Különben pedig elég legyen a dologból.

Geneviève végigmérte tekintetével.

Homályosan érezte, hogy mostani helyzetükben, mikor ő ül, a férfi meg szemközt áll vele, nem lesz előnye az erős férfivel szemben.

De a kétségbeesés ködbe burkolta agyát; majd megfojtotta a cselekvés kényszerüsége, hogy megkisértsen valamit, minekelőtte eltávoznék ebből a szobából.

Mint a vadmacska, rávetette magát a férfire, balkezével belekapott a gyáros fehér mellényének kivágásába, a mütőkéssel fegyverzett jobbja pedig azonközben csapást-csapásra mért vaktában Duramberty testére.

Jóllehet Duramberty résen volt, a támadás olyan hirtelen érte, hogy megingott. A miközben jobb kezével a csapásokat védte ki, baljával pedig ellökni igyekezett Geneviève-et, sebet

kapott a nyakán; majd nadrágöve fölött csipőjébe hatolt a kés hegye.

De tiz másodperczbe alig telt, a fiatal leány ereje elfogyott; fegyveres keze a gyáros izmos markába került, vállát pedig harapófogó módjára szoritotta Duramberty balkeze; Geneviève az ágy felé volt kénytelen hátrálni, tólta felé a hatalmas test ellenállhatatlan tömege.

Hirtelen mozdulattal csavarta el ekkor Duramberty a leány jobb kezét; a mütőkés kisiklott belőle, nesztelenül hullott az ágyszőnyegre.

Geneviève nem küzdött tovább; megtört hirtelen egész ellenálló ereje: az iménti nagy erőfeszités következtében különös bágyadtság állt tagjaiba, — jól eső megenyhülést érzett . . . A valóságnak minden nyilvánulása elhomályosult benne . . . Türte, hadd vigyék, döntsék le az ágyra, — össze volt törve, ereje cserben hagyta, mintha valami álomnak ellenállhatatlan lidércznyomása nehezednék reá . . .

*

Alig fél órával utóbb, az ajtó közelében, annyira, a mennyire, rendbe szedegette Geneviève összegyürt ruháját és szétzilált haját.

Egy szót sem szólt.

Nagy könnyek gördültek végig csendesen az arczán. Makacsul a falnak fordulva, ügyetlen mozdulatokkal igazitgatta ruháját.

Duramberty idegesen járt-kelt a szobában, s időnkint rá-ránézett a leányra, vagy oda-odaszólt neki:

— No, gyermekem, nem kell azért kétségbe esnie ... Nyugodt lehet, senkinek sem szólok, az őrültségi rohamáról ... Mondja, kicsikém, mit tehetnék magáért?

De Geneviève hallgatott.

A gyáros azzal próbálkozott, hogy egy bankjegyet csusztatott a leány kezébe; Geneviève leejtette a földre.

Akármit kérdezett tőle Duramberty, nem felelt.

— Annál rosszabb reá nézve! — mondotta magában a gyáros.

Az ágyszőnyeg fakó gyapjából előcsillant a mütőkés nikkeles nyele, pengéje a szőnyegbe furódott.

Duramberty fölvette és alig elfojtott mosolylyal odavitte Geneviève-nek:

— Itt ne felejtse ám.

A leány észre sem vette a gúnyt. Gépiesen csusztatta zsebébe az orvosi szerszámot.

— Köszönöm. Bocsásson ki! — mondotta a férfinak.

A gyáros engedelmeskedett. A szük előszobán, majd a kapualján át, a kapuig kisérte; maga rántotta meg a csengő zsinórját.

Geneviève ugy ment ki, hogy egy szót sem szólt.

Hogy kiért, futásnak eredt a szegény leány és rohant az utczákon vaktában, a mig elfogyott a lélekzete. Akkor megállt és kedvére kisirta magát.

Hajnali két órára járhatott az idő. Egy-egy közeledő lépés kopogása, egy-egy elkésett

éjjeli alak fütyölése megrettenté; ujra futásnak eredt.

A Szajna-partra ért, letért az utról és mihamar ráakadt az avenue de l'Almán a padra, a melyen néhány órával azelőtt ült volt. Leroskadt reá, mint valami szegény sebesült állat, a mely ismerős födél alá menekül.

Elborzadt maga-magától; tulajdon teste türhetetlen szégyenérzetet keltett föl benne. Visszaidézte emlékébe az éjjel jeleneteit; elöntötte a vágy, hogy ne tudjon gondolkozni, lélekzeni, vágyott reá: bár ne volna.

Fölérte most észszel teljesen, minő gyülöletesen nevetséges valami volt az a kisérlet, melylyel a biró, a ki igazságot akart osztani, belévetette magát a bünös karjába.

»A nyomorult, visszaélt férfi-izmaival!«

Ezt mondogatta magában . . . de lelkiösmerete tiltakozott:

»Olyan nincs! Olyat ne mondj, hogy visszaélt . . . Hiszen magad engedtél . . .«

Hirtelen visszaemlékezett reá, hogy az erőszakosságnak közepette beczézve simogatta meg egyszer azt az embert . . .

»Nyomorult vagyok, elkárhozott lélek! Soha Daisy elé nem merek kerülni, soha meg nem merném ölelni . . . soha!«

Óriási erővel támadt föl benne a megtisztulás vágya.

De hogyan tisztuljon meg?

Meghaljon?

A Szajna ott folydogált közvetetlen közelében . . . De a halál le nem mossa az éjszaka gyalázatát. Csak a vértanu-sors, csak az

igaz ügyért való szenvedés moshatná le a foltot. Ha ugy élne, mint élt volt Daisy . . . vagy mint a szláv országoknak nihilista női, a kik vásárt csapnak nemükből s szemérmetlenül odaadják magukat a férfinak, de megváltják lelküket a hősiességgel.

Valami forradalmi tettnek vágya, a mi megnemesitene mindent, a szent gyilkolás vágya mind erősebben, mind ellenállhatatlanabbul tört fel benne.

Pillanatra sem jutott eszébe, hogy Durambertyt keresse föl. De hidegen fontolgatta, kit áldozhatna föl és kinek a vére boszulná meg a gyalázatot, a mely rajta esett.

A forradalmi cselekvés mindenek előtt . . . szivének enyhülése majd megjön azután. Ugy érezte, hogy lelke gyilkossággal terhes.

Annyi álmatlan és étlen óra után, elcsigázott és meggyalázott teste rémlátásokra hajlott. Mintha élőképeket látna a szinházban, ugy vonultak el szeme előtt tulajdon életének jelenetei. Alig, hogy fölmerült emlékezetében egyik-egyik, olyan tisztán látta, mintha a valóság volna; nem volt benne semmi az álom tulzásából.

Látta a Galande-utczai szobát, a melyben kicsiny gyermekkorát élte, apjának, anyjának harczait, a mint literszámra üritgetik a pálinkát a földön . . . És látta azután anyját, a mint apja távollétében egy furcsa emberrel lép feléje s baraczkot nyomván a fejére, a falnak forditja.

Egy pillanatra ujra azzá a vad leánykává lett, a kit Daisy a Gyermek-menedékházból vett ki s vitt magával az avenue de Ségur-re, éppen

akkor, a mikor creusei gazda-emberekhez akarták kiadni nevelőbe . . . A szinte gyermeki szeretet édes emléke megkönnyitette könnyei hullását.

Azután egyszerre csak lady Mary Jacksonnál látta magát, — másfélesztendeje alig mult, hogy odahagyta — a mint felolvasója a rideg és gőgös angol nőnek, a mint az ellentét hatásánál fogva, feltámad benne eredettől fogva anarchista ösztöne.

Feltünt előtte sir James Bartlett is, lady Mary barátja, azaz, hogy kétségtelenül a kedvese, gondosa kiberetvált veres arczával s lapos, négyszegletü frizura közé ékelt koponyájával. A népnek ez a két ellensége, az utálatos emberpár!

A mikoriban szolgálatában volt még a ladynek, nem egyszer fordult meg fejében a félig komoly, félig tréfás gondolat, ha végignézte őket és elhallgatta önző, zsarnoki elveiket:

»Mekkora gyönyörüség, micsoda nemes cselekedet volna nyalábra fogni mind a kettőt s belehajitani őket a Szajnába, akár a gonosz indulatu macskát!. . .«

Csak amolyan üres ötlet volt ez akkoriban, a melyen maga is mosolygott s eszébe sem jutott, hogy megvalósitására is sor kerülhetne. . . Most azonban, a minő sebzett volt a lelke, becstelen a teste, a hogy ott kuporgott a padban, igazán föltámadt benne a vágyódás, bár fojthatná meg őket két kezével és vethetné bele a folyóba. . .

Kivált, ha meggondolja, hogy az a két ember ma is él, szabad, hogy édelegnek egymással, akár csak tavaly és ocsmányul fakad-

nak ki a nyomorultak ellen, bántalmazzák a szegényt.

— A vén csont, bizonyos vagyok benne, most is ott lakik még félemeleti lakásában a Coliséeutczában . . . A férfit, azt láttam mult héten, a Champs-Élysées-ben lovagolt . . . Oh, ha megkaphatnám őket! . . .«

A gyilkosság láza ujra elöntötte ereit. Magánossága, gyalázatának érzete nem kinozta már.

Nem volt még megállapodott terve, de a reménység talpra állitotta; a szegény leány fölkelt a padról és elgondolkozva, lassu lépéssel indult az avenue-n a Champs-Élysées felé.

A hajnal világossága ekkor sorra eloltogatta az égen a csillagokat s a mennybolt szine határozatlanná vált.

Az éjszaka eltünt, mint a hogyan nyoma vész a fényes levegőben a füstgomolynak.

A házak homloktere, a melyet makacsul elzártak a világosság elől, határozottabban vált ki s legélesebbek voltak a háztetők vonalai. Oh, minő kéjes üdeség töltötte el a levegőt!

Egy rengeteg kövekkel megrakott terhes kocsi felrázta kerekei zajával és öt lovának dobogásával az egész utvonalat...

Geneviève befordult az avenue de l'Alma sarkán és a Rond-Pointnek tartott.

## IV.

Az éjszaka, a mely annyira tragikus volt Geneviève-re nézve, társai tulnyomó részének sem hozott békét. Némaságával és árnyékaival

fokozta Daisyre nézve a várakozás vértanuságát, de Heurteau kisasszonynak, Fridának, sőt még Leának sem hozta meg az éjjel a teljes nyugalmat. Csupán Pirnitznek sikerült fegyelmezett akaratával néhány órai könnyü álmot magára erőszakolnia.

Heurteau kisasszony sok időt töltött azzal, hogy tervet készitett »az iskolának a város és állam hozzájárulásával való ujjászervezésére«.

Duramberty kérte meg magánlevélben ennek a munkálatnak elvégezésére. Heurteau titokban dolgozott rajta, azzal mentegetvén a dolgot maga-magával szemben, hogy:

— Érdekes munka a jelentés megszerkesztése; őszintén kifejtem benne nézetemet, különben, ha készen lesz is, nem vagyok köteles kiadni, mert hiszen semmire sem vállaltam kötelezettséget.

Frida és Lea szokott időben feküdtek le. Nem igen beszélgettek. Nem volt szükségük szavakra, úgy is el tudták mondani egymásnak, mi a véleményük Geneviève eltünéséről.

Geneviève azért ment el, hogy valami férfi után vesse magát. Fridát a legkeserübb undorodás fogta el: ujabb elpártolás, még pedig a leggonoszabb fajta és éppen akkor, a mikor annyifelől támadja a rágalom az iskolát.

— Nyomorult zsarnok a nemünk! Hát egyikünk se tudja lerázni magáról bilincsét?

Geneviéve szökése Leát is kiforgatta mivoltából, de egyéb oknál fogva. Lea azt gondolta magában:

— Ha én is azt tenném, a mit ő? . . . Pedig könnyü dolog és rajtam mulik csak . . . Ha Geneviéve-vel egy időben hagytam volna el

az iskolát, most már Londonban volnék . . . György! barátom! férjem! Ott volnék mellette. Ápolhatnám, gyógyithatnám.

Álmai mind a körül a terv körül forogtak, hogy Györgyhöz menjen, hogy meggyógyitsa szegényt. Mert bár semmi egyéb hire nem volt az Ortsenekről, mint Tinka regénye s bár tudakozódás czéljából irni sem mert neki, immár teljesen azonossá lett képzeletében György és Powell William.

— György szenved, — gondolta magában — engem vár; csak én menthetem meg . . . én pedig itt vagyok! Geneviènek és Duyveckenek volt bátorsága; csupán csak én vagyok a gyáva . . . pedig hát én Györgynek felesége volnék . . .

Tehetetlenségén nem tudott erőt venni, de azért élt benne a reménység.

— Az iskolát ugy is becsukják. Bennünket kitesznek s akkor azután elmegyek majd.

A mi akarat megmaradt benne, mind ennek a jövőnek szentelte, a mely, érezte, közelvaló és kikerülhetetlen.

A két szomszédos szoba nyitott válaszajtaján át könnyed köhögés, vagy talán Frida ágyának nyikorgása hallatszott be Leához . . .

— Én Fridám! Én drágám! Mennyire fáj majd megválnom tőle . . .

Makacsul ismételgette magában ezt a mondatot, kényszeritette rá magát, hogy elhigyje. De sajna, nagyon érezte azért, hogy nénje már neki nem a hajdani Fédi. Valami logikus uton támadt gyülölség vonult meg szive egyik zugában a hatalmas leány iránt, a ki még gyermekkorá-

ban hatalma alá rendelte értelmét és akaratát s ráerőszakolta a feminista elveket. Frida téritette el Leát a természetes életmódtól.

Mint minden lázadó, közel volt hozzá, hogy meggyülölje azt, a kit imádott akkor, mikor járma alatt nyögött még. Most azonban elrémült rajta s mint a hivő, a kit meglátogat a kétség s a ki szenvedélyesen mormolja ellene imádságát, azonképpen ismételte Lea is számtalanszor:

— Én drága Fédim! . . . Mennyire szeretlek! . . . Minő nagy lélek vagy!

*

A következő nap a szokásos gyakorlatokkal kezdődött: Geneviève kivételével mindenik tanitónő a maga helyén volt, még Daisy is, a kit Pirnitz hajnalban meglátogatott és felbátoritott.

Pirnitznek is az volt a véleménye, a mi Fridának és Leának, hogy Geneviève szökése valami szerelmi kalanddal függ össze.

— Óh, — kiáltott föl Daisy, mikor az apostol elmondta neki föltevését — hát bánom is én, akárkivel van Geneviève ebben a perczben, csak éljen.

Pirnitz megengedte, hogy órája után elmehessen és tapintatosan kutassa Geneviève nyomait.

Daisy az angol órával, szokás szerint, fél tizkor készült el; arra felöltözött, hogy elmenjen hazulról.

Mikor kilépett volna a kapun, a portás visszahivta:

— Craggs kisasszony!

Daisy belépett a portás páholyába.

— Mi ujság, Laurent?

Laurent, a kiszolgált katona, a kit Sainte-Parade kisasszony juttatott ebbe az állásba, a *Matin*-t tartotta az ir leány elé.

— Olvasta, kisasszony?... Egy honfitársát meggyilkolták a Champs-Élysées-n.

Azzal egy nagy betüvel nyomtatott czimet mutatott neki a harmadik oldal közepén.

Alig, hogy odatekintett Daisy, nagyot kiáltott, azzal rohant ki a páholyból, kezében az ujságlappal. Átfutott az udvaron, beleütközve a növendékekbe, a kik akkor kezdték éppen szünórájukat s Frida szobájába rontott egyenest.

— Frida! — fuldokolta lelkendezve s leroskadt egy székre.

— A végrehajtó? — tudakolta a fiatal leány.

Ez volt a napnak rettegett ujdonsága, mert ezen a napon járt le a Duramberty adta haladék.

— Olvassa csak, olvassa ... — mondotta Daisy s odaadta neki az ujságot.

Frida olvasta:

**»Legujabb«.**

**A Colisée-utczai büntett.**

*Egy ir lordot meggyilkoltak.*

Hajnali öt órakor.

Lapzártakor veszszük hirét, hogy az éjjel három óra tájban hallatlan büntettet követtek el a Colisée-utczának a Champs-Élysées-be torkolló részén. Egy Párison átutazó ir előkelőséget, Barclay lordot nyilt utczán szurta agyon

egy nő, valami sebészi szerszámmal. Az előrehaladt idő lehetetlenné teszi, hogy utána járjunk a gyilkosságnak és részleteinek. A gyilkos nőt a rendőrség letartóztatta. Ugy látszik, politikai gyilkosságról van szó, mert Barclay lordnak tekintélyes birtokai vannak Irhonban. Más verzió szerint a gyilkosságnak érzelmi okai volnának. A gyilkos nőt, a ki fiatal leány, Barclay lord erőszakosan meg akarta ejteni s ezt boszulta volna meg a gyilkos. A két verzióról s magáról a gyilkosságról is a legszigorubb fentartással számolunk be, mert, ismételjük, a kései idő miatt, melyben a hirt veszszük, lehetetlen igaz voltáról meggyőződést szereznünk.

— Mi közünk ehhez a históriához? — Kérdezte Frida s letette a lapot az asztalra.

— De hiszen Geneviève-ről van szó benne! Geneviève-ről... — zokogta Daisy. — Hát nem érti? Barclay lord, a kinek nevét elferditette a lap, sir James Bartlett ... barátja lady Mary Jacksonnek, a kinek Genviève két év előtt felolvasója volt ... A Colisée-utcza ... lady Mary éppen ott lakik ... A sebészi szerszám ... Kétségtelen ... Sir James lady Marynél volt ... Bizonyos, hogy Geneviève-ről van szó, olyan bizonyos vagyok benne, mintha magam is ott lettem volna ... Istenem! Istenem! mi lesz vele? mit tesznek vele? Meg is ölik talán?

— No, no Daisy ... el ne veszitse fejét ... Már mi oka lett volna Geneviève-nek arra, hogy megölje azt az angolt, hiszen másfél esztendeje nem is látta?

— Tudom is én ... Talán csakugyan megtámadta valamikor, mint a hogy az ujság

irja . . . mit tudom én, hátha viszonya is volt vele valamikor . . . Óh . . . nem tudok én semmit, soha nem szólt nekem erről semmit . . . soha, soha . . . És ha még tegnap azt mondta volna valaki, hogy az én kis Geneviève-em nem a legtisztább leány a világon . . . hazugnak, aljas személynek mondtam volna . . . De ha . . .

Tétovázott.

— Ki vele bátran, Daisy.

— Nos! . . . ha el is követte Geneviève a rettenetes dolgot, nem felelős érte.

— Nem értem.

Daisy tenyerébe fogta alázatosan Frida kezét:

— Óh, Frida, lássa, önben nincsen semmi gyöngeség . . . de legyen elnéző mások gyöngesége iránt . . . legyen szánalommal hozzánk . . . Geneviève szegény leány, szülei elaljasult emberek voltak. Az ő hibája-e, ha az alkohol elsatnyitotta és megmérgezte az utódok agyvelejét? . . . Geneviève idegbajos.

— Ez nem mentség!

— Több, mint idegbajos . . . Fédi . . . Ő . . . — és szegény Daisy ráhajtotta fejét Frida térdére — ő beteg . . . nyomorult sinlődő . . . Rohamai vannak . . . csak az imént is . . . az utolsó éjszakán, a melyet itt töltött volt . . . Szegény kicsikém, nem szabad őt vádolni.

— Daisy, Daisy! — mondotta Frida szemrehányó hangon. — Látja, senkinek nem szólt erről a sulyos titokról! . . . Megtürte közöttünk a veszedelmet . . . a gyermekek között, a kiket mi nevelünk! . . . Koczkára tette az iskola jóhirét,

sőt az egész mü sorsát is kitette ennek a katasztrófának . . .

Daisy elbocsátotta Frida kezét.

Kiegyenesedett a fiatal leány előtt, a kinek szemenézése elitélte.

— A mü? iskola? növendékek? Ilyet beszél nekem most, most, a mikor Geneviève börtönben ül és halálos veszedelem fenyegeti? De hát nem tudja fölérni észszel, hogy odaadnám az iskoláját és oda a föld minden iskoláját, ha csak egy hajaszálát megmenthetném az én drágámnak?! . . . Óh! — folytatta, eltolva maga mellől Fridát, a ki meg akarta ragadni — hányszor megbántam, hogy belevittem Geneviève-et ebbe a hóbortos kisérletbe és hogy magam is belementem . . . Olyan boldogok voltunk azelőtt az avenue de Ségur-ön, a mi ötödik emeletünkön! . . . Ketten voltunk és senki sem parancsolt . . . senki nem erőszakolt reánk szabályokat . . . Jótékonyságra is telt valamennyire, segitettük a nálunk is szegényebbeket . . . Holott itt eltikkadt szegény kicsikém . . . eltikkadt ebben a házban, a mely annyira el van zárva, mint valami zárda . . . Ő, a ki olyan szabadnak született . . .

Elhallgatott; majd nyugodtabban folytatta:

— Pedig megmondta az orvos, hogy férjhez kell adnom, hogy okvetlen szükséges ez . . . különben valami őrültséget mivel még. Nagy Isten! Ha tudtam volna . . . magam kerestem volna neki férjet, hogy meggyógyitsam . . . De most . . . De most . . . börtönbe zárták . . . meg is kinozzák . . . fájdalmat okoznak neki . . . Szegény drága kicsikém . . .

Frida szomoruan és mozdulatlanul türte, hogy árad az ir leány ajkáról a tisztátalan kitörések és kifakadások özöne.

Végre azonban kimerült Daisy s akkor reákönyökölt a réz-ágy támlájára, ugy zokogott.

Frida feléje ment; szánalmába, a mely megszállta szivét, némi kicsinylés is vegyült, a mikor maga előtt látta a nőt, a kinek bámulta jó szivét és a kit nagy, önzetlen érzelmekre tartott képesnek, de a ki, ime, gyengének mutatkozott most, a megpróbáltatás perczeiben.

»De hátha Leától fosztanának meg engem, mint a hogy megfosztották őt Geneviève-től? — gondolta magában, mert minekelőtte itéletet mondott volna, eszétől kért mindig tanácsot. — Nos, hát akkor sem!... föláldoznám Leát...«

És ebben a perczben szilárd elhatározás kelt benne, hogy ha elkövetkeznék az az eshetőség, a mely, hiába nem akart tudni róla, mégis szeme előtt lebegett untalan, ha Lea el találna szakadni tőle, nem fogja cserben hagyni a Müvet, hogy kövesse. Legelső a Mü!

Daisyhez fordult megint, a ki egyre sirt; szőke és szürke fürtjei lecsüngtek könnyáztatta vén baba-arczára.

— No, no Daisy, bátorság! Segitségére leszek én is, megmentjük Geneviève-et... Igérem... Van nekem befolyásos emberem a birák között.

— Igazán? — kiáltotta Daisy és gyermekes örömmel kapta föl fejét — Igazán? Megteszi? Óh, milyen jó maga!..... Ne vessen ügyet arra, a miket mondok. Ha Ge-

nevière nincs velem, vén bolond vagyok csak... De hátha . . . — folytatta megint kis idő múltán — hátha még sem Geneviève volt! az a fiatal nő, kiről az ujságban szó van? Nem csak Geneviève ismerte sir James-et, a ki nyilván szintén kéjencz, mint minden angol, a ki a kontinensen él . . . Gyerünk le a laboratóriumba, — nem jön le velem? Nézzük meg, együtt vannak-e Geneviève sebész-eszközei. Ismerem valamennyit . . . Geneviève elmagyarázott mindent.

A próba úgy gondolta Frida, meggyőző. Ha hiányozni talál valamelyik veszedelmes szerszám, bizonyos, hogy Geneviève követte el a gyilkosságot.

A két nő éppen kifelé tartott már a szobából, a mikor Frida megállt és hirtelen igy szólt:

— Mi az ott, odakünn? . . . Nem hallom a gyermekeket az udvarban. Hiszen a szünetnek nincs még vége?

Kihajolt az ablakból s megpillantotta ekkor a kis leányokat, a mint felügyelőnőik körül csoportba verődve, elállották az épület ajtaját; úgy látszott, lesnek valamit, szemük néhány ember felé irányult, a kik akkor léptek be éppen a kapun.

Szokatlanul csöndesek voltak a kicsikék.

— Istenem, — sóhajtotta a fiatal leány — bizonyára a végrehajtó és emberei! . . . De miért bocsátották be őket? Hiszen az ügyvéd azt mondta, hogy ezuttal csak ahhoz van joga, hogy leadja a végzést a kapusnak . . .

Léptek kopogása hallatszott ekkor a folyosón.

Mikor Daisy és Frida, felnyitották az ajtót, hat fekete redingote-os és magas kalapu urat pillantottak meg.

Heurteau kisasszony, a ki vezette az idegeneket, megelőzte kissé őket. Arcza fel volt dulva.

Daisy oda futott hozzá. Az idegenek tapintatosan megálltak helyükön.

— Daisy... — mondta Heurteau kisasszony. — Hallatlan valami ... el ne rémüljön ...

— Hol van Geneviève? — hebegte az ir leány, a ki, noha nem értette az események összefüggését, megsejtette a csoportosulás, a kavarodás okát.

— Hát tudja? ... Nos, hát igen ... Geneviève-ről van szó ... motozás lesz a szobájában ... és önt is kihallgatják, önt ... Ime, Courbaraud ur, az államügyész helyettese, a vizsgálóbiró ur, az igazságügyi tanács biztosa és a saint-charlesi rendőrbiztos ur.

Daisy csak annyit mondott:

— Tessék, tartóztassanak le, csak zárjanak együvé Geneviève-vel ...

Frida, a ki a falnak támaszkodott volt, érezte, mint nehezednek a könyek szempilláira:

»A kegyelemdöfés! — mondotta magában. — Az egyik tanitónő mint gyilkos, a másik mint czinkostárs a börtönben ... A mü romba dőlt.«

A csoportból kivált ekkor egy férfi és Heurteau kisasszonyhoz, meg Daisyhez lépett.

— Courbaraud, államügyészhelyettes vagyok. Ez az ur a saint-charlesi rendőrbiztos

. . . ime a vizsgálóbiró ur, ez az ur pedig az igazságügyi tanács biztosa . . . Craggs kisasszonyhoz van szerencsém? — kérdezte azután Fridához fordulva.

— Nem, — felelte Frida helyett Daisy — én vagyok az.

— Köszönöm. Ne méltóztassék felindulni, kisasszony. Kiküldetésünk kissé kényes természetü. De meg vagyok róla győződve, hogy kegyednek semmi része sincsen a . . .

Nem fejezte be mondatát, hanem némi hallgatás után folytatta:

— Minekelőtte szemügyre vennők a fiatal nőnek szobáját, a kit hajnalban tartóztattunk le, önnel kivánnék néhány szót váltani, Craggs kisasszony. De természetesen nem itt a folyosón.

— Tessék a szobába . . . — mondotta Daisy.

Courbaraud, a biztosok, a vizsgálóbiró és a másik két férfi — két rendőr — lépett be elsőnek a szobába.

— Bejöhetnek társnőim is? — kérdezte az ir leány, a ki egyszeriben nyugodttá lett, a mint róla lett szó. — Szeretném, ha bejöhetnének.

Az ügyész és a biró összenézett.

— Nincs ellene kifogásunk, — jelentette ki azután Courbaraud. — Kénytelenek vagyunk házkutatást tartani Soubize kisasszony szobájában, a kit hajnalban tartóztattunk le a Coliséeutczában, mivel meggyilkolt egy ir földbirtokost . . . Megkisérlettük kihallgatását reggel . . . De annyira magánkivül van, hogy attól kell tartanunk, még elvesziti az eszét.

— Óh istenem! — kiáltott föl Daisy. — Apolják-e legalább? Hova vitték?

— A rabkórházba. Ne tartson semmitől, kisasszony ... Jól bánnak vele. A kihallgatáson, a melylyel megpróbálkoztunk, lehetetlen volt belőle bármiféle felvilágositást is kicsikarnunk ... Egyre anarchista beszédeket mondott csak és makacsul önt hivta szakadatlanul. Kérkedett vele, hogy ledöfte sir James Bartlettet és azt hajtotta szakadatlanul, hogy ön is tudott tervéről. Kénytelenek vagyunk tehát önhöz fordulni némi kiegészitő utbaigazitásért ... Sziveskedjék teljes őszinteséggel megfelelni kérdéseinkre ... Roblot, Beauchamp ... várjanak meg bennünket az ajtó előtt, a folyosón.

A két rendőr távozott.

— Most pedig, ha ugy tetszik, üljünk le, — mondotta Courbaraud.

Frida és Heurteau kisasszony az ágy szélére ült. Daisy, Courbaraud, a vizsgálóbiró s a biztosok székeken foglaltak helyet az asztal körül. A biró jegyezni készült.

— Hát kezdjük meg — fordult az ügyész az ir leányhoz. — Tudna ön nekünk akármiféle felvilágositást adni Soubize kisasszony tettének okairól?

— Nem szolgálhatok olyannal, — felelte Daisy.

— Nem közölte tervét önnel?

— Egy szóval sem emlitette.

— Vett észre viselkedésén, vagy beszéde módján tegnap, vagy az előző napokon olyasvalamit, a mi szokatlannak volna mondható?

— Igen. Előző éjjelen heves idegrohama volt. Viszont azonban tegnap egész napon nyugodtnak látszott. A hölgyek is tanuságot tehetnek róla.

Frida és Heurteau kisasszony fejbicczentéssel járult hozzá Daisy kijelentéséhez.

— Ah! áh! — mondotta Courbaraud. — Soubize kisasszonynak tehát előző éjjel idegrohama volt . . . És vajjon szoktak-e lenni különben is ilyen természetü rohamai?

— Istenem . . . rohamai sürün voltak serdülő korában, mikoriban a Gyermekmenedék-Szövetség reám bizta . . . De hogy Geneviève nővé serdült, hova-tovább kigyógyult belőlük. Egészsége igen jó volt, kivált három esztendő óta, a mióta ennek az intézetnek alapitói közé léptünk mind a ketten. De, sajnos, ismét kezdetét vette betegsége, a mikor az iskola megépülvén, belé kellett költöznünk. Azt hiszem, a fegyelem nagyon sulyosan nehezedett reá. Az utóbbi hónapokban, a bajok következtében, a melyek intézetünket érték, rohamai erősebbekké váltak és számuk fokozódott. Minthogy majd mindig éjjel támadta meg a roham és szobája szomszédos az enyémmel, betegségének én voltam egyedüli tanuja; én pedig mindig azon igyekeztem, hogy eltitkoljam a dolgot.

— Helyes. Már most sziveskedjék megfelelni arra a kérdésre: volt-e az ön tudomása szerint Soubize Geneviève kisasszonynak viszonya sir James Bartlett-tel?

Daisy habozott.

Ekkor a vizsgálóbiró vette át a szót és folytatta a vallatást.

— Sziveskedjék elmondani mindent, a mit a vádlott, meg a tulajdon érdekében fel tud hozni. Figyelmeztetem, hogy lady Mary Jackson vallott már: sir James tőle távozott, a mikor megölték. Az illető hölgy kijelentette, hogy Soubize Geneviève több hónapig volt szolgálatában: a fiatal leány akkoriban gyakran találkozott a baronet-tel. Jackson asszony szerint Soubize kisasszony veszedelmes anarchista.

— Teljesen igaz, — felelte Daisy — hogy Geneviève felolvasója volt lady Marynek s hogy ott találkozott a baronet-tel is . . . De hogy akkoriban bármiféle benső viszonya is lett volna Genevièvenek sir James-szel, föltétlenül tagadom . . . bizonyos, föltétlenül bizonyos vagyok benne, hogy nem volt.

— Hát itt a homályos pont, — felelte az ügyész. — Ön nem tudja, hogy a vádlott, ugy látszik, maga is erőszaknak volt tárgya . . .

— Mi . . .i? Csak nem?! — kiáltotta az ir leány. — Óh, a nyomorultak . . . De ki követte el a szörnyü dolgot?

— Soubize Geneviève erre nézve föltétlenül megtagadja a választ. És akármit mondjanak is a regények, meg az ujságok, de nem mindig képes az orvos hasonló esetben teljes bizonyossággal nyilatkozni. Önben bizakodtunk, öntől remélünk némi felvilágositást. Sziveskedjék, kérem, nyilatkozni.

— Lelkemre mondom, uram, nem tudok semmit. Geneviève-et én mindig föltétlenül tisztességes gyermeknek tudtam . . . Azt hittem, ismerem egész életét s ez az élet tökéletesen tisz-

tának tetszett nekem. Mindenki ugy gondolkodott nálunk, mint én s akárkit kérdez is, ugyanezt mondja majd. Bouchardon tanár, a ki mestere volt Geneviève-nek a párisi orvosi egyetemen, bizonyára ugyanezt vallja majd róla.

— Igaz! Jackson asszony azt mondta nekünk, hogy a vádlott bábanövendék volt . . . Gyakorolta is hivatását?

— Nem. Nem is lett volna rá ideje.

— No, de sebészi szerszámai voltak . . . szerszám-táskája?

— Azt hiszem . . . Igen . . . voltak.

— Hol tartotta?

Daisy nem felelt. Frida azonban, érezvén, hogy a titkolódzás csak veszedelmes lehetne, ezt elelte:

— Geneviève sebészi eszközei lenn vannak a laboratóriumban. Megmutathatjuk, ha tetszik.

— Igen? . . . Köszönöm, kisasszony . . . Rögtön lemegyünk értök. Minthogy pedig a bün okára nézve semmiféle felvilágositást sem kaphattunk itt, hát szétnéznénk hamarosan Soubize kisasszony szobájában . . . Kegyed, Craggs kisasszony, azt mondotta volt, hogy szomszédos a kegyed szobájával? . . . Sziveskedjenek követni bennünket . . . A kutatáskor hasznukat vehetjük.

A mivelet hamarosan véget ért.

Geneviève szekrényében csak ruha, meg fehérnemü volt; gondosan összeforgatták őket a törvény emberei, de azután ugy hagyták. Elkoboztak azonban két arczképet, melyek a kandallót diszitették: az egyik Parnell, a másik O'Connel képemása volt.

A könyvtárt lajstromra szedték. Akadtak benne nagyszámu ujabb keletü, forradalmi hangu füzetre, azután pedig egy, vagy husz esztendőt felölelő ir ujság-gyüjteményre, a melyben sürün szerepelt Craggs Daisy neve is.

Az iróasztal fiókjában megtalálták végre Geneviève egész levelezését, naplóját és találtak számos nagyon megsárgult papirosu füzetet: azokat a fölolvasásokat, vagy a fölolvasások müsorát tartalmazták, a melyeket Daisy számüzetése idejében tartott.

Mikor erre nézve kérdőre fogták Daisyt, elismerte, hogy az iratoknak ő a szerzője; de védekezett az ellen a vád ellen, hogy terjesztés, vagy lázitás czéljából adta volna őket Geneviève-nek.

— A mi engem illet, régen istenhozzádot mondtam már én ezeknek az agyrémeknek. A mi pedig Geneviève-et illeti, ő sohasem járt még túl a la Manche-on: érdeklődése lehetett-e tehát egyéb, mint elvont természetü?

Sem az ügyész, sem a biró nem felelt.

Egy pillanatra a szomszéd szobába vonultak s tanácsot tartottak ott a biztosokkal.

— Craggs kisasszony, — mondotta azután visszajövet Courbaraud — kénytelenek leszünk az ön szobáját is felkutatni. És nem hallgathatom el, hogy őrizetbe veszszük talán . . .

— Letartóztatják Daisyt! — kiáltott fel Frida. — De hát mit vétett? Hiszen semmi része . . .

— Magam is örülnék, ha nem volnék kénytelen nyugtalanságot okozni Craggs kis-

asszonynak, — felelte az ügyész — de, sajnos, az irások, melyeket az imént szedtünk össze, nagyon valószinüvé teszik a föltevést, hogy politikai büntett esete forog fönn. S az irások közül egynéhány Craggs kisasszonyé.

A törvény képviselői ettől a perctől fogva kevésbé udvariasan és majdnem némán végezték munkájukat.

Időnkint száraz hangon kértek egyszer-egyszer felvilágositást.

Daisy szobáját természetesen hiába kutatták, semmi ujabb bünjelet sem tudtak fölfedezni.

Jelentőség nélkül való irásokra, forditások vázlataira és irodalmi czikkekre, meg néhány női arczképre akadtak csupán.

Azután bementek a laboratóriumba és elvitték Geneviève sebész-táskáját.

Mikor elkészültek mindezzel, Courbaraud az ir leányhoz fordult:

— Sziveskedjék felöltözni, kisasszony; eljön majd velünk.

— Helyes! — mondotta természetes hangon Daisy. — Azt gondolják az urak, soká elmaradok majd?

— Semmiről sem állhatunk jót. A vizsgálat eredményétől függ minden. Jó lesz, ha legalább két-három napra való ruhanemüt magával hoz.

Magára hagyták szobájában Daisyt Heurteau kisasszonynyal és Fridával. Emezek bátoritották.

— Óh, — felelte az ir leány — ne törődjenek velem. Értem én ennél különbet is

annak idején; a börtöntől én nem félek . . . És azután, ugy hiszem, az én kis Geneviève-emnek nagyobb lesz a bátorsága, ha megtudja, hogy én is fogva vagyok.

Megölelte két társát:

— A viszontlátásra, Heurteau; viszontlátásig, Frida. Ne nehezteljenek egyikünkre sem nagyon. Geneviève nem tehet róla . . . én pedig, igazán mondom, ha vétettem önök ellen, a mért eltitkoltam állapotát, csak az a bünöm, hogy nagyon is szerettem szegénykét.

Gyöngéd, de hatalmas erejü érzéstől szorult el Frida szive. Megölelte Daisyt.

— Bátorság, kedvesem. Magamra vállalom ügyüket. És hiszem, lendithetek majd sorsukon.

— Igazán? De ha van valami befolyása, gondoljon Geneviève-re. Őt mentse meg, Frida!

— Rajta leszek . . . Igérem, hogy rajta leszek.

— Pirnitztől és Leától is szeretnék elbucsuzni.

Frida gondolkodóba esett.

— Lea roppant ideges mostanában, — mondta azután — azt gondolom, jobb volna megkimélni ettől a jelenettől. De Pirnitzet elhivom rögtön magam.

Csakhogy Pirnitz éppen néhány pillanattal azelőtt távozott el, hogy az ügyész, a vizsgálóbiró és a biztosok megjelentek.

A hatóság kiküldöttei békétlenkedni kezdtek már a hosszas késés miatt.

— Ideje volna indulnunk! — szólalt meg eléggé ridegen Courbaraud és feltárta félig az ajtót.

— Gyerünk! — mondta Daisy.

Frida az urak felé fordult ekkor:

— Nem vihetnék el, uraim, Craggs kisasszonyt a laboratórium udvarán át, mely a Delormel-utczára szolgál?

— Nem bánom! — felelte az ügyész.

Az egyik rendőrt a kocsikhoz szalajtották ki; a kocsisok azt a parancsot kapták, hogy kerüljék meg az épületet és várakozzanak a Delormel-utczai kapunál.

Daisy ilyenformán észrevétlenül jutott ki a rendőrök kiséretében az épületből.

*

Junius volt az idő; a nagy politika vakácziózott; a képviselőház, ülésszak vége levén, néhány helyi érdekü törvényt tárgyalt le.

A Colisée-utczai büntett tehát inycsiklandó tápláléka lett a kiváncsiságnak. A gyilkosságot követő nap egész délutánján egyre özönlött a sok riporter a rue des Vergers-be: részleteket kivánt mindannyia Craggs Daisyről, Geneviève-ről, az iskola szervezetéről és a tanitónők életmódjáról.

Egyikük-másikuk fényképező-készüléket is hozott s azon igyekezett, hogy lekapjon néhány arczot, meg az épületet.

Pirnitz, Frida és Heurteau kisasszony azonban szilárdan ellene szegültek hivatásukból folyó kiváncsiságuknak... Heurteau kisasszony a portás páholyába szállásolta be magát s ott fogadta az ujságirókat, de az iskolába be nem bocsájtotta őket.

Az estilapok kevés hiradással voltak.

A *Temps* ezt irta:

»Kielégitő magyarázata nem akadt még a büntettnek, de ugy látszik, hogy anarchista-merényletről van szó. A rue des Vergersi-iskolában tartott házkutatás alkalmával nagymennyiségü lázitó tartalmu röpiratot és kiáltványt koboztak el a hatóság emberei.

Letartóztatott a vizsgálóbiró ez alkalommal egy másik tanitónőt is, valami Craggs nevü, irlandi származásu nőt, a ki hazájában számos agrárius mozgalomban vett volt részt; Craggs a Saint-Lazareba szállittatott . . . A mi Soubize Geneviève-t illeti, agybántalomnak jelei mutatkoznak rajta; de viselkedése azt a hitet kelti inkább, hogy a birósággnak rendkivül ügyes szinlelővel van dolga.«

Még az napon több növendéknek szülője látogatott el az iskolába, hogy utána járjon a dolog mibenlétének.

Heurteau kisasszony azonban olyan őszinte és meggyőző magyarázattal szolgált nekik, hogy megnyugodva távoztak mindannyian. Minden jóhiszemü embernek az volt a véleménye, hogy Geneviève büntettének semmi köze az iskola elveihez és erkölcséhez.

Különben a növendékek tulnyomó része árva, vagy kitett gyermek volt. Egytől-egyig a tanitónők köré sorakoztak mind s egész hitükkel Geneviève és Daisy pártjára keltek.

Vacsora után a felolvasó-terembe hivták egybe a növendékeket, a hol csak nemrégiben mondotta el Pirnitz az iskola programmját.

Ezuttal is Pirnitz volt a szónok és az egész fiatal hallgatóság könnyezve özönlött ki

az erkélyre, mikor Pirnitz elkészült mondanivalójával.

A szenvedő külsejü, alázatos apostolt körülfogta az apró népség; ölelgette, dédelgette a gyermeksereg, a melyet elöntött hirtelen a nagy okokkal járó lelkesülés.

Frida, a kinek hatalmas szervezetét kezdte már megviselni az egyre-másra zuhogó sok csapás, ereje megfeszitésével fojtotta el könnyeit, a mikor annyi gyönge kar ölelte át és annyi üde, piros ajak kereste arczát.

Lea nem is tudott ellenállani indulatának, pedig arcza halovány, szeme száraz volt. Noha visszaborzadt tőle, hogy bármi áldozatot is tegyen a veszedelemben forgó mü érdekében, ugy érezte most, hogy elönti őt is a hősiesség.

— Nem! — gondolta magában. — Nem leszek az egyedüli gyönge a sok erős között.

Az utolsó föllángolás volt ez, az apostoli buzgalomnak utolsó pislanása, a melyben fölemésztődött minden, a mi megmaradt benne a Pirnitz és Frida sugallotta szép reménységekből.

Az egész emlékezetes estét ez a gondolat melengette: utoljára történt, hogy Lea apostolként, halálra elszánt vértanuként szunnyadt el.

Mikor azonban öt óra tájt fölébresztette a hajnal világossága, csak hamva maradt már meg szivében a lángoló tüznek.

Gondolatainak hideg tisztaságától elrémült. Az előző esti jelenetet mérlegelte agyában:

— Micsoda hiú lelkesedés! . . . Mire való ilyen játékot üzni idegeinkkel?

Hirtelen megjelent előtte a jövő tiszta képe:

— Ez a Bartlett-ügy teriti rá iskolánkra a szemfödelet. Ellenségeink kiaknázzák a botrányt és elüznek bennünket . . . Vagy ha nem, hát elárul bennünket Heurteau . . .

Jóllehet semmiféle bizonysága sem volt rá, szilárdan hitt Lea mégis ebben az árulásban.

— Oh! az a rejtelmes arcz, az a lopott mosoly, a mely végigvonult rajta tegnap, a mikor Pirnitz beszélt! . . . Értesitenem kell róla Fridát.

De rögtön meggondolta:

— Nem, nem szólok neki . . . Mi értelme is volna? Hasztalan ugy is minden erőlködés . . . Akármihez kezdjen is az iskola, az itélet ki van reá mondva.

Életfentartási ösztöne, a boldogságra és szabadságra való vágya támadt fel ekkor:

— De én! én! . . . Mi lesz én belőlem ebben a veszedelemben? . . . Hogy én is tovább küzdjek, igyekezzem ujra megépiteni a romokat? . . . Nem! . . . Soha! . . . Nem hiszek én már az eszmében. És akármint is: eleget tettem . . .

Erős és megingathatatlan meggyőződése volt, hogy eleget áldozott a Münek, hogy a mit elvállalt, megfelelt annak s tartozását megfizette Fridának és Pirnitznek.

— A mint összeomlik a Mü, nincs itt már számomra kötelesség . . . Szabad leszek, elutazom. Fogadalmat teszek magamnak . . .

Többször elismételte magában ezt az ünnepies fogadalmat és erőt meritett belőle megint, erőt, a mely rég elhagyta már.

*

A végrehajtó pedig, a kinek eljövetelére el voltak készülve, nem mutatkozott a gyilkosságot követő napon.

Másnap sem jelentkezett.

Beállitott azonban helyette Quignonnet úr, a saint-charlesi alpolgármester, különben pedig ügynök. Jelentette, hogy Duramberty nevében jön. Föl is mutatott egy hiteles meghatalmazást, a melyben arról volt szó, hogy ebben az ügyben Quignonnet-t bizza meg képviseletével.

Udvarias volt a jó ember, szinte lekötelezően nyájas:

Heurteau kisasszony távollétében Pirnitz fogadta.

— Asszonyom, — kezdte a szót — bizonyos lehet benne, hogy Jude urnak semmiféle gonosz szándéka sincsen iskolájuk iránt. Sőt inkább együtt érez önökkel; a világért sem akarná pénzbeli bajokkal sulyositani helyzetüket . . . De, hát kérem, az üzlet nem érzelmi dolog. Önöknek tegnapelőtt kellett volna letenniök biztositékul a százötvenezer frankot, eddigelé nem kaptunk még azonban értesitést, hogy a befizetés meg is történt volna . . .

— Nem történt meg — felelte Pirnitz — s vártuk is, mit tesz majd ellenünk Duramberty ur, hogy azután megmondjuk, mit tehetünk mi. Nincsen benne módunk, hogy letétbe helyezzük a százötvenezer frankot, mert nincsen még annyi pénzünk. Felajánlunk azonban helyette letétképpen nyolczvankétezer frankot, tekintélyes összeg ez is és készpénzben átadhatjuk még akár ma. Megvallom, bizunk benne, hogy Duramberty ur elfogadja ezt az összeget egy uj szerződésnek

alapjául, a melynek kikötéseit még meg kellene beszélnünk.

Quignonnent kijelentette, hogy a saját szakállára nem mondhat határozott választ; Duramberty urral kell előbb megbeszélnie a dolgot.

A délután során el is jött csakugyan megint s akkor a következő inditványokat terjesztette elő:

»Az 1897-ben aláirt szerződés megsemmisittetik. A biztositék összege nyolczvankétezer frankra szállittatik le. A záradékok, melyek szerint a telek husz év tartamára ingyen jut az iskolának, de a mint feloszlik a mü, Durambertyro szállnak az épületek, fentartatnak; csupán azt köti ki Duramberty, hogy az utóbb emlitett esetben nemcsak az épületek menjenek tulajdonába, de kártérités czimén övé jegyen a nyolczvankétezer franknyi biztositékból ötvenezer frank is.«

Bármennyire is a hatalmas szomszédnak kedvezett inkább ez a szerződés, a női bizottság tagjai mégis igazi nagy örömmel kaptak rajta. Hiszen lehetővé tette a mü életét, hogy végtelen időkig megéljen és anyagi gondok se bántsák.

Mit törődött Pirnitz és Frida azzal, ha netalán oda talál veszni az ötvenezer frank? ugy sem vehetnék hasznát, ha az iskola nincsen már.

Heurteau kisasszony ugyanigy okoskodott, épen ugy, mint az ügyvéd, a kinek tanácsát kikérték erre nézve. Még aznap este aláirták a szerződést. Heurteau kisasszony Quignonnet neve mellé irta nevét.

A föltételeket, melyeknek ez a szó: »az iskola feloszlása« volt gyüjtő neve, határozottan

és tisztán körülirták; e szerint szükséges, hogy az alapitók ketteje részt vegyen az iskola tényleges vezetésében, mert az iskola müködő jellege ehhez a föltételhez köttetik.

Az alapitókat névszerint sorolta el a szerződés: Pirnitz, Heurteau kisasszony, Frida, Daisy, Lea. Geneviève-et nem merték belevenni. Ha valamelyikük elhalna, a megmaradottak utódot választanak, a ki rögtön jogaiba lép az elhunytnak.

*

Pirnitznek a tanácskozás befejezte előtt távoznia kellett az iskolából.

Három órára a Saint-Lazare fogházba volt ugyanis behiva; végre megkapta rá az engedelmet, — melyet az előző napokon megtagadtak — hogy meglátogathassa Craggs Daisyt. A társalgóban azután eléggé szabadon beszélhetett az ir leánynyal.

A két nő — a maga nemében mindenik igazi hős lélek — bátorságot meritett. Daisy csak Geneviève-ért nyugtalankodott. Pirnitz azután mondott róla ujságot, a mit ugy hallott előző este a rabkórházban, a hol különben senkit sem bocsátottak a vádlotthoz. Geneviève a szó közönséges értelmében nem volt beteg; jól evett, jól ivott, értelmesen is beszélt, kivéve, ha a büntett dolgában faggatták. Ilyenkor egész másokat beszélt, forradalmi beszédeket mondott.

— Bár hinnék el róla, hogy őrült! — kiáltott fel Daisy. — Akkor el nem itélnék ... Én pedig vállalkozom rá, hogy meggyógyitom.

— Igaza van; magunk vagyunk kénytelenek kívánni, bár tartanák állapotát beszámithatatlannak. Sajnos azonban, ugy vettem észre, hogy a biróság gyanakszik; az a nézete, hogy Geneviève szinlel.

— Geneviève szinlelne! Óh, látszik, menynyire nem ismerik szegénykét. Az édes kicsike sohasem hazudott . . . Legalább jól bánnak-e vele?

— Azt mondták, hogy igen figyelmesek iránta. . . Bizonyos, hogy jobb dolga van ott, mint itt . . . No, de hogy van maga, kedves Daisy?

— Én? kitünően! — felelte őszintén az ir-leány. — Ma reggel kihallgattak: ugyanaz a fiatal vizsgálóbiró, a ki a gyilkosság napján járt az iskolában. Nagyon értelmes ember. Mindenáron azt akarta rám bizonyitani, hogy tagja vagyok mindenféle anarchista társaságnak . . . Igen kelletlen arczot vágott, a mikor kereken megmondtam neki, hogy rég ideje kikeczmelődtem már minden ilyen bolondságból, hogy afféle vén irógép és tanitónő volnék és dehogy is tudnék én ilyent, vagy amolyant döfni a társadalmon . . . Ő azonban nem engedett:

»De miss Craggs, ön mégis bele volt keveredve az irlandi nacionálista mozgalmakba...«

Nem is tagadtam a dolgot; elbeszéltem neki ifjuságom történetét . . . ugy látszott, érdekli a történet s számtalan dolog felől kérdezett ki; bizonyos, hogy maga is anarchistának állott volna, a mikor elbeszéltem, mik történtek Irlandban. Mikor elbocsátott, bátoritóan mondta:

— Szerepe a Bartlett-ügyben igazán jelentéktelennek látszik. Csak bátorság...

Megkérdeztem tőle:

Tehát kibocsájtanak?

»Remélem, — felelte — nem soká tartjuk már itt«.

— Nagyon fáj nekünk, Daisy, hogy tudjuk, itt kell tengődnie, ezen a borzasztó helyen.

— Óh, én nem bánkódom, — felelte a vén leány. — Ha négy fal közé nem volnék zárva, még tán jól is érezném magamat a sok szerencsétlennek társaságában. Mert olyan szerencsétlenek! El nem tudja képzelni, mennyire reájuk nehezedett a sors! Van itt olyan, a ki sohasem ismerte szüleit; van, a kit tulajdon apja, vagy anyja bocsájtott áruba. Akadnak olyanok, a kiknek az volt egész bünük, hogy naivul beleszerettek egy férfiba, a ki azután a prostitució, vagy a gyermekgyilkosság karjába vetette őket. Szegények!... Rögtön megbarátkoztam velük. Ők értenek engem és értem őket én is!... Szivöknek épen maradt zugaira hamar ráakadok... És azok a zugok üde, ártatlanok, szeretők, mint a kis leányka szive, a kit, először bérmáltak meg.

Pirnitz elbeszélte ekkor Daisynek a nap eseményeit, Quignonnet kétszeri fordulását s szólt neki az uj szerződésről is.

Az ir leány megfeszitett erővel igyekezett azon, hogy érdeklődőnek lássék, de az apostol éles szeme kitalálta, hogy a leány lelke messze jár, mihelyt nem Geneviève-ről van szó... Mikor a két nő elbucsuzott Daisy igy szólt Pirnitzhez:

— Ha itt tartanának, feledjen el engem, csak a drága kicsikémről el ne feledkezzék! Frida azt mondta, hogy van néhány befolyásos biró ismerőse. Az én érdekemben nem érdemes hozzájuk fordulnia .... Csak Geneviève érdekében tegyen szót! Geneviève érdekében.

*

Másnap szabadon bocsájtották Daisyt.

A mikor visszatért az iskolába, lelkesült örömmel fogadták: valóságos diadalmenetben hurczolták meg. Se növendék, se tanitónő egy perczig nem kételkedett ártatlan voltában; s most azt hangoztatták mindannyian, hogy Geneviève állapota beszámithatatlan.

A borzasztó rázkódtatás után, a melylyel Geneviève és Daisy letartóztatása járt, az iskola körül ismét helyreállt a béke. Egyetlen növendék sem hagyta el az iskolát. Az uj egyezség végét vetette az anyagi zavaroknak.

A Colisée-utczai dráma, ugy látszik, befejezést nyert azzal, hogy a vádlottat gyógyintézetben helyezték el. A lapok is alig ejtettek már szót a dologról. Valami határkérdés, annak a számtalan háborus hirnek egyike, a melyek annyiszor riasztották fel Európát 1875 óta a XX. századig ok nélkül, foglalta le a közérdeklődést.

Pirnitzet, Fridát, Daisyt megszállta ismét a reménység. Csak éppen Lea — de a nélkül, hogy bárkire is rábizta volna titkát — érezte: a jelek a közel való romlást hirdetik s érezte,

mint szilárdul meg elhatározása, hogy az összeomlás perczében szabaddá lesz.

»Mihelyt összeomlott a mü, szerte szórodunk; akkor azután elutazom György után...«

Bizonyos volt benne és a mióta meggyökeresedett benne ez a bizonyosság, a jövőnek élt csak.

Elvégezte napi dolgát, pontosan betartotta rajz- és festőleczkéit s részt vett a társalgásban is; de azért egyre szőtte tervét az elkerülhetetlen holnapra.

»Ugy fogok elmenni, hogy nem szólok róla Fridának; igy kisebb lesz a bánata s talán elkerülhetjük a jóvátehetetlen kijelentéseket. Jobb lesz a levél.«

Mint a szökni készülő, ugy dolgozta ki szabadulásának részleteit.

»Legelsőbb Londonba megyek, ott megtudakolom az Apple-Tree-Yardban György mostani czimét!... Ha nem tudnák megmondani, Sanznéhoz fordulok tanácsért...«

A terveknek ezt a forrongását leplezte azonban a sima homlok.

Sem Frida, sem Pirnitz meg nem sejthettek semmit; abban a perczben, a melyben el tudta határozni, hogy szabaddá lesz, szinlelni is megtanult Lea.

*

Éppen tizenegy nappal azután, hogy Geneviève-et letartóztatták, néhány eléggé rejtelmes sor jelent meg a *Matin*-ben. A kis közlemény igy szólt:

## »A Colysée-utczai büntett.

Olvasóink emlékeznek még arra a gyilkosságra, a melyet fényes nappal követett el egy Soubize Geneviève nevü fiatal leány a Champs-Élysées-n s a melynek áldozata egy előkelő rangu angol ur volt.

A vizsgálatot vezető biró, hir szerint, tisztában van már a tett mozgató okával. A vizsgálat arra a sajátságos föltevésre vezetett volna, hogy a büntettnek valójában nincsen is inditó oka, hogy a fiatal leány egyszerü elmeháborodott, hogy beszámithatatlan s hogy a biróság legföljebb annyit tehet, hogy gyógyintézetbe szállittatja.

Komoly okaink vannak arra a föltevésre, hogy a biróságnak ez a véleménye ellentmondásban van a tényekkel. A hivatalos vizsgálattal párhuzamosan magunk is nyomozást inditottunk. Ezen a réven olyan komoly természetü fölfedezésekre bukkantunk, hogy közzétételüket elhalasztottuk, azt hivén, a vizsgálóbiró szemét el nem kerülhetik s azért nem volna helyénvaló, ha az igazságosztó hatalom elébe vágnánk.

Minthogy azonban a vizsgálat semmit sem tudott, vagy semmit sem akart fölfedezni, holnap megkezdjük a magunk vizsgálatán gyült adatok közlését...«

Ezt a közleményt a többi lap is átvette, a mi felszitotta ismét a kiváncsiságot.

A határsértés eseményét letárgyalták már, a háborus hirek mind elültek s igy hát akadt hely bőven a napilapokban a helyi események számára.

A *Matin* leleplezését, a melyet másnap csakugyan megkezdett, a következő napokon is folytatta. Az egész sajtó kommentálta a *Matin* közleményeit.

Az iskola alapitói könnyen kitalálhatták, ki sugalmazta ezeket a czikkeket.

Jóllehet hangjuk más volt, jóllehet nyilvánvalóan más kéz alól kerültek ki ezek a czikkek, mégis felismerhető rajtuk a *Saint-Charlesi Hét* szelleme.

A mi vád csak felmerült valaha az iskola ellen, mind feltalálták most s a hadjáratot ezuttal nagyobb technikai ügyességgel inditották meg.

A vádakat körülbelül ezekben lehetne összefoglalni:

»Néhány származásra és hajlandóságra nézve kozmopolita nőnek, a feminizmus köpenyével takarva a legradikálisabb anarchia elméleteit, sikerült megkörnyékeznie egy szélhüdött, félőrült vén leányt s annyi pénzt csalni ki tőle, a mennyi elégséges volt arra, hogy megépitsék az elveik tanitására szolgáló iskolát. Gondjuk volt reá, hogy növendékeiket árva gyermekek közül toborozzák, hogy igy, ellenőrzésnek ki nem téve, uralkodhassanak rajtok.

»Büszkén vallották ezek a nők, hogy ők istent nem hisznek; sőt még a kiejtését, vagy leirását is megtiltották az ilyen szavaknak, hogy: isten, gondviselés, lélek . . . stb . . . Némelyik tárgyat igen jól tanitották, mert hiszen müvelt, értelmes nő mindannyia. De különben teljes hiánya mindenfelé a rendszernek, azonfelül megvetése minden erkölcsi elvnek;

az anarchizmus csiráját elvetették az ifju lelkekben, magának az oktatásnak cinikus volta pedig éppen megdöbbentő. Egy okleveles bába például szülésznői tanfolyamot tartott az iskolában; a fizikai szerelem és az anyaság titkait tiz-, tizenkét- és tizennégyesztendős leánykáknak fejtették ott ki!

»Az emlitett tanfolyamnak vezetője éppen az a Soubize Geneviève volt, a ki a minapában gyilkolta meg sir James Bartlettet, mütőkésével!

»Ám ez a gyülöletes cinizmus — jegyezte meg a *Matin* — nemcsak az elvekben, hanem az iskola erkölcseiben is kifejezésre jutott. Egyrészt maguk a tanitónők, másrészt a növendékek és tanitónők között olyan természetü gyengéd viszonyok keletkeztek, a melyekre bővebben kiterjeszkedni lehetetlen ezeken a hasábokon. Olyan fajta érzelgős feminizmus kapott lábra az intézet falai között, — beszélte a lap krónikása — a melyet a mi bizonyára elmaradott társadalmunk a legállhatatosabban szokott elitélni.

»Az alapitók férfigyülölete különben nem volt megingathatatlan. Akadt közülök egy valaki, H. D. kisasszony, a ki egy egyszerü asztalos karján szökött meg, mikor az asztalos valami javitás okáért épen megfordult volt az épületben. A mi pedig a fiatal bábát, a szülészet tanitóját illeti, a fiatal nőn elfogatásakor erkölcstelen élet nyomait állapitotta meg a rendőrorvos.

»Ilyen szervezettel, ezen az erkölcsi alapon müködik a Női Ipariskola, müködik és lázad

föl a felsőbbség, a tekintély ellen (a várossal szemben nem türték az ellenőrzést; a tanfelügyelőt bántalmazták és kituszkolták); a tanitás szelleme hazafiatlan, kozmopolita és istentagadó benne; a tanitásban és minden egyéb tevékenységben inizmus; a növendékek és tanitónők együttes élete pedig csupa fellázitó erkölcstelenség.

»Meddig vár még a közoktatásügyi miniszter, mikor vet csóvát valahára ebbe a darázsfészekbe? Annyi hallatlan botrány után miféle titokzatos hatalom jár közben, hogy egy sereg ártatlan gyermek őrült és kalandos életü nők kezén veszhet el? Hiszen ezeknek a nőknek kalandos természete a kéjbünökig, őrültsége a gyilkosságig megy!«

A »leleplezések« hatása alatt a riporterek ujra körülözönlötték az iskolát.

Heurteau kisasszony tanácsára azonban be nem bocsátották őket, még csak szóba sem álltak velük az iskola vezetői; az ilyen rágalmakra a megvetés az egyedülvaló méltó válasz.

De az erőszakos hadjárat hatása nem soká késett.

A Havas-ügynökség egyik tudósitója hirül hozta, hogy egy jobboldali képviselő meg akarja interpellálni a minisztert a »saint-charlesi botrányok« dolgában . . . Egy más hirben pedig az foglaltatott, hogy az interpellácziő tárgytalanná vált, mert maga a miniszter rendelt el vizsgálatot a Női Ipariskola dolgában.

A vizsgálat vezetésével a miniszterium elemi iskolai osztályának helyettes-főnöke, Roudier tanácsos, bizatott meg; ugyanaz, a kit előző

évben az intézet megnyitására is kiküldött volt a miniszter.

Roudier végighallgatta az intézetben a tanitást, megvizsgálta az iskolában használatos könyveket, kérdésekkel faggatta a tanitónőket, meg a növendékeket.

A vizsgálat folyamán a *Matin* és nagyszámu más párisi lap folytatták a szenzációs czikkek sorozatát. Uj adat nem akadt bennök, de nekimentek a miniszteriumnak s azzal vádolták, hogy összeszüri a levet a szoczialistákkal, meg a nemzetköziekkel.

Magát Roudiert is megvádolták, hogy titkos czinkosa a feministáknak.

Roudiert, a ki nagyon félénk ember volt, nyugtalanitották a támadások; szigorubbra fogta azért a vizsgálatot, kárhoztatta a rendszertelenséget, a mely annyira ellenkező az egyetem szellemével és rámutatott a veszedelemre, a mely abból támadhat, ha megmarad az intézet, melynek tanitónői szilárdan el vannak határozva reá, hogy a hivatalos felügyeletet nem türik.

Megállapitotta, hogy csakugyan tanitják az egészségtant, a melynek rendjén kioktatják a növendékeket, hogyan ápolják az ujszülötteket; hogy az intézetnek van vegyi és szülészet-anatómiai laboratóriuma; pedig valójában az egész laboratórium Geneviève sebésztáskájából telt ki, melyet a rendőrség ugy is lefoglalt már.

A jelentést Roudier titokban fogalmazta meg igy, látszólag azonban dicsérte a rendet, a fegyelmet, az iskola kitünő tanitási rendszerét.

A jelentést, a képmutatásnak és tervszerü hazudozásnak ezt a remekét azután az elemi iskolai szakosztály terjesztette be, a mely felküldötte a miniszternek, Pirnitz és Frida azonban meg voltak győződve róla, hogy Roudier az ő ügyüknek hive, kész annak védelmére is kelni s számitottak támogatására, a melynek segitségével, ugy hitték, szét tudják majd szedni a legendát s üldözőbe vehetik, megszégyenithetik a rágalmazókat.

A sajtó hadjáratának, melyet az iskola ellen inditott, természet szerint nemcsak a közoktatásügyi miniszteriumban támadt viszhangja, hanem a biróságban is, mely a Bartlett-ügyben vezette a vizsgálatot.

Azon való aggódtában, hogy valamelyik vakmerő lap őt is meg találja támadni, a biró ujra kezdte a vizsgálatot.

Daisyt ujra el nem fogathatta. De csoportositván és kommentárokkal kapcsolatot teremtvén a feleletek között, a melyekkel kérdéseire válaszolt s a régmult eseményekről szóló előadását is belekevervén a jelen ügybe, sikerült a szegény vén leányt afféle anarchista-tanitónak feltüntetnie: Geneviève az ő tanitásán táplálkozott s gyakorlatilag valósitotta meg az ir nő elméletét.

Ettől a magyarázattól azután világosság derült a büntett történetére.

Geneviève, a kit végtelenül felizgatott a válság, mely az iskolát fenyegette (maga Daisy vallotta ezt), elhatározta, hogy a tett propagandájának terére lép.

Tettét előre megfontolta, mert elvitte mütőkését a laboratóriumból. A fiatal leány nyomán könnyü volt eligazodni, bár föltétlenül megtagadott arra nézve minden felvilágositást, hogyan történt meg a borzasztó eset.

Kisütötték, hogy Durambertyt is kereste, mindenképpen találkozni akart vele: tehát kettős gyilkosság volt a terve.

A gyárost kihallgatták s azt vallotta, hogy nem látta a fiatal leányt. Utánajárt a dolognak. Tudta, hogy Geneviève néma, a mikor az éjszaka eseményeiről faggatják; jobbnak látta hát el nem beszélni a La Trémoille-utczai tragikomédiát. Ha valamikor még is szükség lesz az igazságra, — gondolta magában — azzal igazolja hallgatását, hogy nagylelkü akart lenni: miért zuditott volna ujabb bajt egy szegény, elmezavart, beszámithatatlan leányra?

A Geneviève-en elkövetett erőszakot idegbajosságával magyarázták.

Néhány Alma-negyedbeli kereskedő és kapus azt vallotta, hogy látta, a mint a fiatal leány czéltalanul csavarog az utczákon a sötét éjfélen. Egy rendőr bizonyitotta, hogy kihivóan nézett a férfiak szemébe; kevésbe mult, hogy le nem tartóztatta érte.

Egy másik tanu végre döntő bizonysággal szolgált: valami Golopier nevü alkusz volt, a ki egyszerre azzal a kijelentéssel állt elő, hogy a kérdéses éjszakán ugyanazon a padon ült a vádlottal az avenue de l'Almán s maga a leány kinálkozott, de neki nem kellett. A biró azt következtette ebből, hogy valamelyik más járókelő nem volt ennyire tartózkodó; minthogy

pedig Geneviève kihallgatáskor és szembesitéskor mindig makacs hallgatásba merült, senki sem mondott ellent ennek a következtetésnek.

Eleinte azt hozták föl mentségül, hogy a leány őrült; de utóbb elvetették ezt a föltevést.

Az elmeorvos-szakértők kijelentették, hogy Geneviève, noha idegbajos, mégis beszámitható. Egész eddigi élete bizonyság reá!

Kora gyermeksége óta a társadalom ellen való lázadás gondolata vezette. Agybeli zavarnak soha semmiféle jele sem merült föl rajta. S maga a büntett kivitele is nem volt-e logikus, nem természetes kifolyása volt-e azoknak az elveknek, a melyeket hirdetett?

Lady Mary kihallgatásakor rendkivül terhelően vallott hajdani felolvasónőjére. Vallomásaiban Geneviève veszedelmes anarchistaként szerepelt, a kiben ő, lady Mary, már régen bünös szándékokat fedezett föl; éppen ezért is bocsátotta volt el szolgálatából.

Ezekre a vallomásokra terjedt hire a sajtóban, hogy előre megfontolt gyilkosságról van szó.

Ez a hir véget vetett a bizakodásnak, melyet Daisy a vizsgálóbiróval való beszélgetéseiből meritett s a melyben Pirnitz, Lea, meg Frida is osztozott.

Azután hirtelen ujabb rémület szakadt reájok.

A közoktatásügyi minisztert meginterpellálta julius 4-ikén a képviselőházban egy középpárti képviselő a »saint-charlesi botrányok« dolgában. A miniszter fölolvasta a szószéken

Roudier jelentésének főpontjait, mire az egész parlament egyetemes szörnyüködésben tört ki.

Hiába akarta megvédelmezni egy szoczialista a feminizmust, beszéde csak a többség malmára hajtotta a vizet. Mert ekkor a középpárti képviselő ment föl az emelvényre, diadalmasan visszavágott és azt kérdezte a minisztertől, miféle alakban szentesiti kiküldöttje jelentését. A miniszter azt felelte, hogy a szentesités megtörtént már: még az nap rendelettel teljesen ujra szervezte a saint-charlesi iskolát s állami felügyelet alatt a város vezetésére bizta.

A jelenlegi igazgatók elbocsáttatnak, helyén csupán egyik marad, egy mindenképpen tiszteletreméltó nő, volt egyetemi hallgató, a ki mindig ellene volt az állitólagos feminista oktatás tulzásainak és a kinek személye minden tekintetben biztositék. A helyiségeknek és a tanszereknek visszaváltását megkönnyiti az az egyezség, melyet az iskola alapitói kötöttek a telek tulajdonosával, a ki föltétlenül egyetért a kormány szándékaival.

Az alapitókat különben semmiképpen sem éri kár: folyóvá tétetik számukra óvadékuk s az állam ezerötszáz franknyi fizetést biztosit nekik erre az esztendőre.

Ezek a felvilágositásokvalami nagyon világosaknak éppen nem tetszettek; de az inczidens előre volt már rendezve, akár valami komédia s a miniszter bizonyos volt benne, hogy felszólalásának helyeslés lesz a jutalma.

Egy jobboldali képviselő idejénvalónak látta, hogy nagy sikerre szerezzen alkalmat a minisztériumnak: inditványt terjesztett elő, melyben a

»kormány elitélését kéri, azért a tehetetlenségeért, melyet az istentagadó- és anarkista-iskolával szemben tanusitott«; — az inditványt, természetesen, nagy szótöbbséggel elvetették.

*

Az intéző hatalom csak annyi kiméletet sem tanusitott, hogy közvetetlenül értesitette volna Pirnitzet, Fridát, Leát és Daisyt bukásukról.

A kormány képviselői számára ők már a társadalom kivertjei voltak.

Minthogy a Férfi nélkül akartak élni és boldogulni, a Férfi, a ki erősebb, kiverte őket, akár erőtelen páriákat . . .

A határozatot még az ülés folyamán közölték Heurteau-val, a »tiszteletre méltó«-val, a kit a miniszter az igazgatói tisztre jelölt volt ki beszédében. Heurteau kisasszony azután nyomban egybehivta Fridát, Pirnitzet, Daisyt és Leát rendkivüli tanácskozásra.

Esti hat óra volt az idő s ugyanabban az órában ért véget a képviselőház ülése is. Néma csendben olvasta el fenhangon Heurteau kisasszony a levelet. Mikor elkészült vele, Daisy fölkiáltott:

— Heurteau, maga elárult bennünket!

A volt tanitónő tiltakozott:

— Csak nem gondolja, hogy részem van a miniszter határozatában? Attól a naptól kezdve, hogy az iskola megnyitására engedelmet kaptunk, nem beszéltem a miniszterrel. Levelet soha sem irtam neki, még közvetitő révén sem. A mi pedig Roudiert illeti, csak ugy látták itt mun-

kában, mint én; önök is azt hitték, hogy pártunkon van, csak ugy, mint én.

Daisy ismételte kijelentését:

— Heurteau, maga elárult bennünket! Most már bizonyos vagyok benne; mióta megalapitottuk az iskolát, alattomban dolgozott ellene . . . Éreztem, tudtam . . . Éreztük mindnyájan, ugy-e, Frida?

Frida fejével bólintott igent.

Heurteau kisasszony azonban el nem vesztette nyugalmát, hanem folytatta:

— Megbocsátok önnek, Daisy . . . Megbocsátok mindnyájuknak. Le vannak verve és a szerencsétlenség igaztalanokká teszi önöket. Ha rám hallgatnak, csak az imént is, az iskola elkerüli a katasztrófát. Csak én ragaszkodtam hozzá, hogy megmentessék. Nekem volna tehát csak jogom a panaszra. De ismétlem: nagyon is értem ingerültségüket és nem neheztelek érte. A régi hagyományhoz fogok ragaszkodni továbbra is; tudom, hogyan kell elbánni a hivatalos felsőséggel. És remélem, nemsokára, ha elült a vihar, visszahivhatom mindannyiukat.

Pirnitz tiltó mozdulatot tett:

— Nem, Heurteau, mi ide vissza nem jövünk.

— Hát ön is, Romaine; ön, a ki annyira igazságos, ön is elitél? De mit vétettem önök ellen, mit vétettem?... Esküszöm: nem tudom, miféle pártfogásnak köszönhetem, hogy itt tartottak . . . Soha egy lépést nem tettem . . .

— Elhiszem . . . De megszerezte ellenségeink rokonérzését; a bölcs, a fegyelmezett

feminizmust képviselte nekik ... Azért olyan természetes ... Különben mire való most a szemrehányás? Az ön lelkiismeretének dolga ez. Önnek megvan a maga felfogása ... Rajta volt, hogy *az* diadalmaskodjék. Mi vagyunk a legyőzöttek, mi megyünk.

Soká nézte a volt tanitónőt ...

És ebben a tekintetben olyan fájó és olyan megérdemlett szemrehányás égett, hogy Heurteau kisasszony nem tudta, mit feleljen; arcza nagyon pirosra vált és szemébe könnyek szöktek.

— Gyerünk, — mondta Pirnitz a két testvérnek, meg Daisynek.

Kimentek a tanácskozó szobából és egyedül hagyták benne a hivatalos igazgatót.

Pirnitz tulajdon szobájába vitte Daisyt, Fridát és Leát. Tanácsot tartottak ott. A munkás méhkas zümmögött körülöttük, a melyet ők épitettek és népesitettek be s a melyből kilakoltatják most őket.

Daisy el nem tudta fojtani könnyeit.

— Oh, — kiáltotta zokogva, — én vagyok, én vagyok oka mindennek! Miért is fogadtak maguk közé? Szerencsétlenséget zuditok azokra, a kiket szeretek. Az egész világon semmi egyebem sem volt, csak az iskola, meg az én kis Geneviève-em. Geneviève a törvényszék elé kerül, minket pedig kivetnek az iskolából!

Pirnitz és Frida kellett, hogy vigasztalják.

Higgadt bátorságukat csupán ők őrizték meg; Lea a kit kimeritett a láz, a mely lenyomta szeme-héját és görcsbe csavarta ujjait, székbe roskadt, ugy várta komoran az eseményeket, a melyekből azonban nem kért részt.

A tanácskozás ilyenformán csak Pirnitz és Frida között folyt le. Frida a mellett volt, hogy álljanak ellen, hogy kezdjenek pört a kiüzöttek és kifosztottak nevében a — a fosztogató állam és község ellen.

Pirnitz nem volt ezen a véleményen.

— Elveszitünk minden pört, Frida. Már az is képtelenség volt, a hogy belénk kötöttek; a miniszternek semmiféle joga sincs iskolánkkal szemben; mindenki tudja ezt, de senki sincsen azért velünk. A férfiak ösztönszerü idegenkedése nemünk felszabadulásától, kitört medréből. Értem én már ilyen válságokat Magyarországon. Türnünk kell, hadd muljanak el maguktól.

— Cserben hagyjuk tehát — felelte Frida — az ifju teremtéseket, a kiknek odaszenteltük magunkat?

— Megtettünk minden tőlünk telhetőt. Munkánk nem vész kárba. Heurteau Louise nagyravágyó egy teremtés: csunya játékot játszott velünk; alapjában véve azonban osztja felfogásunkat a nők oktatásáról s az iskola, ha ő vezeti, azért még jóval fölötte való lesz a többinek. Különben mi sem fogunk elbujni: azok a növendékek, a kik követni akarnának és tudnának bennünket, tudni fogják, merre keressenek.

Rövid szünetet tartott.

— Méltóságunk azt parancsolja, hogy még ma este itthagyjuk ezt a házat, a hol jogainkkal nem élhetünk.

— Ugy van! . . . Gyerünk rögtön! — helyeselte Daisy. — De hova menjünk?

— Erre az éjjelre akad födél régi lakásomon, a rue de la Sourdiére-en: a jóságos Sainte-

Parade kisasszony, kegyeletből megtartotta a lakást, mint a Mü bölcsőjét, előre megfizette érte a bért ... Holnap elhelyezkedhetünk majd benne... Most pedig az az inditványom: szólitsunk be mindannyian egy-egy növendéket, ha jónak látják, ki-ki azt, a kit legtehetségesebbnek itél s a kire legbiztosabban számithatunk. Elbucsuzunk tőlük, azután rájuk hagyjuk, hogy ugy mondjam, lelki végrendeletünket ...

— Az ön helyén, Romaine, — vélte Daisy — a nagyterembe hivnám egybe a növendékeket s beszédet mondanék nekik, mint tegnap este ... Önnek nagyobb hatása van reájuk, mint Heurteau kisasszonynak. Velünk jönne mind a hány.

— Aztán — mondta szomoruan az apostol — mit csinálnánk velük? Hova vinnők a nyájat, a melynek nincsen akla? Ne, ne!... Nincsen jogunk ahhoz, hogy magunkkal rántsunk az ismeretlenbe fiatal lelkeket, a kiknek, akár hogyan legyen is, födélben és tanitásban van itt részük.

A három nő Pirnitz véleményében nyugodott meg, mint a legokosabban.

Mind a négy számüzött megjelölt egy-egy növendéket, a kikért Lea lement, hogy felhivja őket. Ő maga Vincent Georgette-et választotta, egy kis talált gyermeket, élénk, gyengéd, értelmes teremtést, a ki rég ideje kedveltje volt.

Pirnitz Alexandrine-t, a kis levélhordót jelölte meg; Frida egy nagyon komoly, csinos barna leánykát, Vanderbrouck Ninette-t. A mi Daisyt illeti, ő Aubry Alice-t kérte, az iskola idősebb növendékeinek egyikét, a kit Soubize Geneviève különösen kedvelt volt.

Mikor a négy leányka, egészen megilletődve a hirtelen felhivatásra, összegyült tanitónői közepett Pirnitz szobájában, az apostol igy szólt hozzájuk:

»Kedves kicsikéim! A mit tegnap este jeleztem csak, beteljesült most. Kénytelenek vagyunk, a kisasszonyok, meg én, hogy megváljunk tőletek. Csupán Heurteau kisasszonynak engedte meg a miniszter, hogy itt maradjon az iskolában, a melynek ezután is ő lesz az igazgatója.

Fáj a válás nagyon, hiszen ti értitek; látom, nektek is fáj.

De azért nem esünk ám kétségbe. Legyetek erősek, kicsinyeim . . . Azért mi még el nem vesztünk számotokra; majd csak elmulik tőlünk ez a keserü pohár és akkor, ha ugy akarjátok, eljöhettek hozzánk... Most azonban kötelességetek, hogy itt maradjatok, hogy engedelmeskedjetek tanitóitoknak és tanitónőiteknek, hogy dolgozzatok, egy szóval, hogy ugy viselkedjetek, mintha el sem mentünk volna.

Az iskola nyilvános iskola lesz ezentul: nyilván megváltozik majd tehát a tanitás módja is. Alkalmazkodjatok; de el ne feledjétek, hogy senkinek sincsen joga lelketeket igába fogni. Szabad lények vagytok. Mikor a nő rabszolgává aljasitása kerül szóba, sohase engedjetek; soha meg ne nyugodjatok olyan tanitásban, a mely ezt találja reátok erőszakolni.

Reátok bizzuk ezt a feladatot. A ti elmétek élénkebb, értelmetek alaposabban megemésztette elveinket, mivel ti négyen fogtátok föl leg-

inkább tanitásainkat: terjesztésükben legyetek most a mi utódaink, legyetek helyetteseink.

Ha óhajtjátok, — mi szeretnők, ha ugy volna — érintkezésben maradhattok velünk. Egyszerüen irtok nekünk rue de la Sourdière 21. számra a nevünkre, vagy kimenős napokon eljöttök meglátogatni bennünket. De föltétel, hogy nyiltan tegyétek; semmi titkolódzás!

Most pedig öleljetek meg bennünket s menjetek vissza csendesen dolgozószobátokba...«

A felindulás, a mely erre a néhány oly egyszerü szóra támadt, leirhatatlan.

A négy leányka nagy kedvet érzett, hogy elpityeredjék, de Pirnitz hatása akkora volt reájuk, hogy legyőzték magukat. A zokogás torkukon akasztotta a szót; csak annyi telt ki tőlük, hogy tanitónőik nyakába vetették magukat és szenvedélyesen összecsókolták őket.

— Vigyenek el minket magukkal! Vigyenek el! — esenkedtek nekik.

Vincent Georgette, a ki leggyöngébb volt a négy közül, olyan görcsösen kapaszkodott Lea karjába, hogy azt hitte volna az ember, valami kapkodó hajótörött.

Leának gyötrelem volt ez a szoritás: ebben a perczben rideg és lázas örömmel érezte, mint szakadnak el az utolsó kötelékek, melyek börtönéhez füzték; és a néma szabadságvágy, a mely fojtogatta, olyan heves volt, hogy immár a szánalom számára sem maradt hely a szivében. Miközben Georgette karjába csimpaszkodott, Leában csak ez az egy gondolat járt:

— Oh, bár volna vége mindennek, bár volna vége... bár rövidülne meg a haldoklás!

Mikor azután a fiatal leányok, a kik kétségbe voltak esve, de egyszersmind büszkék is feladatukra, távoztak, hogy társaikhoz csatlakozzanak, némi megkönnyebbülést érzett Lea.

Daisyvel, Fridával és Pirnitz-czel egyetemben ő is megkezdette ekkor a készülődést. Abban állapodtak meg, hogy ma este csupán azt viszik el, a mi nélkülözhetetlen. A mint elfoglalták a lakást, Daisy visszajön és összeszedi mindazt, a mi a számüzötteké.

— Daisy, maga visszajön ide? — suttogta Lea. — Viszontlátja Heurteaut?

— Igen, viszont — felelte az ir leány. — Tudom, hogy lesüti a szemét előttem. Engem még Minot abbé, Quignonnet, vagy maga Duramberty, ennek a gyalázatnak mesterei, sem ijesztenek meg.

*

Minekelőtte elhagyták volna szobájukat, megszámlálták pénzkészletüket; a mikor erszényük tartalmát összeadták, kiderült, hogy háromszáz frank a vagyonuk.

Leának és Fridának volt ezenfölül a bankban körülbelől kétezerötszáz frankjuk: hajdanán megtakaritott összeg. Pirnitznek is volt ezer frankja, a mit azelőtt gyüjtött még régi leczkék révén. Csupán Daisynek nem volt éppen semmije: egész fizetését, mihelyest megkapta, alamizsnaként szokta elosztogatni.

Félnyolcz is elmult, mikor egy ormótlan bérkocsi, melyet a portás hivott el egy saint-charlesi bérlőtől, kivitte a négy nőt a házból, a melyben annyi hónapon át tékozolták volt eszük és akaratuk javát.

Miközben a kényelmetlen, vén kocsi Saint-Charlesba érve, végig döczögtette őket a Saint-Honoré-utczán, alig váltottak szót egymással. A hogy egymáshoz szorultak, ugy tetszett nekik, mintha a társadalom méltánytalansága sulyosodnék reájok. Frida, Pirnitz, de maga Daisy is módot keresett, a melylyel ujra lehetne kezdeni a harczot.

Csupán a negyedik, Lea hajlott meg a végzet előtt: föladta a küzdelmet és a boszu, az elégtétel minden reményét.

Megszivta magát ezzel az egy gondolattal:

»Nem . . . Nem mehetek vissza abba a rue de la Sourdière-i házba, nem szabad, hogy viszontlássam Pirnitz szobáját . . . Nem térek vissza. Inkább meghalok. De hogyan cselekedjem?

Megfeszitette eszét:

»Nos hát, ha kell, a rue de la Sordiérebe érkeztünkkor megmondok mindent Fridának . . . Én is szabad akarok lenni. Legyen nekem is részem a szabadságban, a mely megillet, a melyre szükségem van . . .«

Elhatározás érlelődött meg agyában:

»Mihelyt a place de la Concorde-ra ér a bérkocsi, megmondom nekik az igazat . . . hogy megválok tőlük, hogy visszamegyek Angliába«.

De minekelőtte az Invalidusok hidjára hajtattak volna, Frida kezébe nyomta Leának az összeszedett háromszáz frankot.

— Te leszel a pénztárosunk. Vállald magadra, fizesd ki te a kocsit s a mig mi felmegyünk czókmókunkkal, vásárold meg a vacsorára szükséges holmit.

— Meglesz — mondotta Lea, a kinek nénje mindig imponált.

És nem szólt tervéről.

Mikor a kocsi megállt az évszázados mozdulatlanságában megalvadt, direktórium-korabeli vén ház előtt, melyben a két testvér megszületett, Leán undor és gyülölség futott végig. Ugy tetszett neki, hogy ez a ház az oka mindennek.

Jó maga is, mint a gyalázat gyermeke született benne; a kétféle káros befolyás is ott hatott reá először: Fridáé és Pirnitzé.

Örült Frida parancsának, a mely ürügyül szolgált, hogy be ne tegye lábát a házba.

— Rögtön itt leszek! — mondotta három társának, a kik a folyosónak indultak szerény csomagjukkal.

A kocsis nem tudott visszaadni egy aranyból.

— Gyerünk egy dohányos-boltba! — mondotta Lea és beleült a kocsiba.

A legközelebbi tőzsde a Saint-Honoré-utcza sarkán volt. Lea zárt levelezőlapot vásárolt benne, ráfirkantott néhány sort, belecsusztatott egy ötven frankos bankjegyet, leragasztotta szélét és ráirta nénje nevét.

A mióta egyedül volt, s akarata kivül került idomitóinak hatókörén, csodálatos határozottság szállta meg.

— Ötven frank — gondolta magában — elég lesz nekik holnapig; és nekik hagyom a kétezer frankból, a mely a bankban van, a nekem járó részt.

Belépett megint a kocsiba és a Saint-Augustin-templomba vitette magát.

Elhatározta, hogy este Londonba utazik a dieppe-newhaveni vonaton. De nem akart épp a Saint-Lazare-pályafőn kiszállani a kocsiból.

Hogy rálépett a hatalmas lépcsőzet első fokára, mely a bazilikába visz, a kocsisra bizta levelét:

— Vigye, kérem, el ezt a levelet a rue de la Sourdière 21-ik számu házába; adja a portásnak, de mondja meg neki, hogy sürgetős.

Azzal bőkezüen megfizette. Mire a kocsis hálálkodni kezdett:

— Köszönöm, asszonyság. Bizvást számithat reám. A megbizást elvégzem.

Az orgona hangja zengett ki a templomból, a mely meg volt világitva az esti istentisztelet okáért.

Lea fölment a lépcső fokain. A mikor fölért egészen, megfordult, szemével követte a kocsit, a mely távozott, enyészett, otromba vázát pedig egyre rázták a faburkolat döczczenései.

Körülbelül este nyolcz órára járt az idő. Az utczai lámpásnak világossága küzködött az alkonynyal. A kocsi befordult a boulevard Malesherbes-be, azzal eltünt.

Lea ekkor belépett a templomba. Minekelőtte utazásra kelt volna, szükségét érezte az imádságnak, a lelki megadásnak. Annyi hónapja nem imádkozott már!

Lelkének igazi mivolta, a mely annyi ideig el volt nyomva, felébredt álmából.

## V.

Az expressz-vonat áthaladt Châtellerault-n; lágyan hullámzó rónán által Tours-nak vette most utját; fakózöld rétek, aratás nyomán maradt tarlók váltakoztak az őszi vetésnek felszántott földekkel.

Palás tetejü fehér házak, falusi pályafők tüntek föl, tüntek el a villamos-csengők megmegremegése közben, — néha egy-egy kastély kupolája furódott a megsárgult erdők közé, hol meg egy-egy város bukott fel, melynek házai a plébánia-templom harangtornya körül helyezkedtek el: Közép-Franciaország bontotta ki képét kilométerről kilométerre Frida szeme előtt, a ki fekete ruhában ült egy másodosztályu kocsifülke sarkában.

Másodmagával foglalta el a szakaszt; társa egy ibolyaszinü ruhás apácza, a ki merev testtartással aludt, mint a hogyan az ájtatos hivők alusznak a templomban: egyenesen, mereven nekidőlve a támlának, olvasójának szemei kinyujtott ujjai között peregtek, főkötője vége járt, libegett a levegőben és meg-meglegyezte nyugvó, szintelen, áthathatatlan arczát.

Frida azoknak a hirtelen, kényszeredett utazásoknak egyikéről jött meg Odile testvérrel, melyeken a szem szánt-szándékkal távol jár a látott dolgoktól, mivel az utazás ugyszólva akarata ellenére szakitotta ki a sulyos gondok közül, melyek a visszatérés után ismét csak ráülnek majd a lélekre.

Előző este Mária, a vastag szolgáló kiséretében utaztak el Párisból, hogy egy Gers megye-

beli falucskába, Poudenots-ba menjenek: a negyedik utitársat kisérték, a kinek egy teljes vasuti kocsi kellett ahhoz, hogy megjárja az utat, jóllehet, szegény, örökre mozdulatlan teste olyan kicsiny koporsóban zsugorodott, mint a gyermeké.

Sainte-Parade kisasszony hirtelen hunyt el, szenvedés nélkül, szeptember 17-én, alig három hónappal a szélhüdés után, a mely vagyonának romlása napján érte és két hónappal azután, hogy az iskola városivá lett. Ott halt meg abban a szerény lakásban, a melyben együtt lakott volt Odile testvérrel és a hüséges Máriával, — a Sainte-Clotilde-templom közelében.

A haláleset után táviratoztak Mária tanácsára az elhunyt egyik unokaöcscsének, a Sainte-Parade-család utolsó sarjának, a ki Gersben élt. Az unokaöcscs azt felelte, hogy maga is beteg, nem mehet Párisba, de kéri az apáczát, hogy kisérje a tetemet Poudenots-ba, mert ott temetik majd el.

Halott urnőjével Mária is visszatért szülőhazájába.

A temetésen Frida képviselte a Müvet, a melyre Sainte-Parade kisasszony rááldozta élete egy részét és egész vagyonát. Pirnitznek és Daisynek, a kik kiüzetésök óta együtt laktak Fridával a rue de la Sourdière-ben, takarékosság okáért el kellett maradniok a temetésről; Daisy különben el sem akart mozdulni Párisból, a hol Geneviève épp akkor betegedett meg sulyos hashártyagyuladásban a Saint-Lazare kórházban; és Pirnitz is ugy érezte, hogy Daisynek szüksége van reá.

A temetés után Mária Poudenotsban maradt, Sainte-Parade kisasszony unokaöcscsének, egy köszvénytől elkényszeredett kis öregnek szolgálatában.

Odile testvér visszatért Párisba, hogy rögtön azután Elszászba utazzék; ott azután visszavonult Thann környékbeli zárdájába.

Igy szóródtak el egymásután, a kik társak voltak a lelkesült vállalkozásban, melyet a férfiak ellenségeskedése zökkentett ki durván.

Frida elmerült a mélabus hangulatba, mely meglepte, mikor végiggondolt a helyzeten; a vonat pedig vágtatva robogott ezenközben az őszi képet váltott Touraineon át.

Az ég ködös volt, sürü villámfény czikkázott s olyankor enyhe fény ezüstözte meg a fákat és a mezőt.

Frida meg nem állhatta, hogy össze ne hasonlitsa az elmult reménységek hevét az eredmények semmiségével.

Akadt egy név, — az apostolok nevei között, a kik nemrégiben helyet foglaltak még a Sainte-Parade-palota tanácstermének asztala körül — a melyet Frida nem akart kiejteni, mikor elsorolta a távollevőket és az elmaradtakat: Lea neve volt.

Nagyon sulyos csapás volt az az idősebbik testvérre, mikor látta, hogyan lesz árulóvá az ifjabbik, hogyan szökik meg: kitörölte képét, kitépte emlékéből, mint a hogyan az apa feledi el és tagadja meg becstelenné vált leányát.

Oh, az a lakonikus, az a hideg, az az »idegen« levél, melyet a bérkocsis hozott, a

mikor Daisy, Pirnitz, sőt maga Frida is nyugtalankodott már, hogy nem látják még Leát:

»Kedves Fédi!

Nem vehetitek most már, hogy a Művet kitépték kezünkből, semmi hasznomat; az a kötelességem, érzem, hogy ahhoz menjek, a ki a távolban szenved miattam ... Meg akartam kímélni magunkat a bucsutól és talán a vitatkozástól, azért nem mondtam istenhozzádot senkinek; de szándékom régóta érett volt.

»Bocsáss meg. Ha tulajdon szivedre hallgatsz, meg fogsz érteni ...

»A kétezer frankból, a mely kettőnké, a reám eső részről lemondok; kivánom, legyen enyhülésetekre a szomoru pillanatok során, a melyeket meg kell még majd érnetek.

»Isten veled, Frida! Köszönöm, a mit értem valaha tettél; köszönöm Romaine-nek is; ölelem Daisyt, Geneviève-et és téged.

Örökké szerető hugod

*Lea.*«

El kellett olvasni ezt a levelet; el kellett olvastatni Daisyvel és Pirnitz-czel is, a kik aggódva várakoztak.

Fridát olyan rettenetes szégyenérzet fogta el abban a perczben, hogy elnyomta az a váláson való fájdalmát is. Ugyanezt a szégyent érezte gyermekkorában is azon a napon, a melyen megtudta, minő gyalázatos vásárt kötött édesanyja a d'Ubzac-okkal.

Mikor azután Pirnitz vigasztalni akarta, azt felelte neki:

»Ne . . . Romaine . . . Ne beszéljen róla, ne beszéljen róla soha, soha többé . . .«

Lázas hévvel látott neki nyomban a rendezkezésnek a szük zárkában, a melyben hajdan ugyanazzal a Leával egyetemben érezte volt, mint száll le testvéri frigyökre a Szentlélek.

Az erős szüzek csapata, az, a melyik a harczot megkezdte, igy olvadt le máig Pirnitzre és Fridára. És a legfájóbb az volt benne, hogy az elmaradtak, a kik eleinte mohó lelkesedéssel indultak harczba az uralkodó férfi ellen, az egy Daisy kivételével utóbb mind beadták derekukat a férfi-uralom előtt, még pedig önkéntes elhatározásból.

Kétségbeejtő igazság nyilt meg Frida tisztán itélő agyának: a mai asszony tehetetlensége, erőtlensége tünik ki az önkéntes elpártolásokból.

Duramberty győzelme, az alapitók kiüzése a hatalom által, megannyi politikai természetü, azért tehát ideiglenes incidens volt csak, a melyek nem akadályozhatják, hogy a jövőben visszakövetelték jussukat. Mennyivel nyugtalanitóbb dolog vén társadalmunkban a nő gyöngesége, hogy nem tudja lerázni magáról a zsarnok szerelmét! . . . Hiszen alig hogy felszabadult, azt mondhatnók, már honvágy bántja a bilincs után.

Bizonyság reá az iskola egész története.

»Nem baj! — gondolta Frida. — Valahány csapatot megtizedelnek, annyival közelebb a győzelem napja. És még ha Daisy is elhagyna bennünket, akkor is megmaradnék Pirnitznél. Az apostol fáradsága, munkája nem volt egészen hiába való . . .«

*

A mig ilyen gondolatok jártak fejében, a fiatal leány szeme le nem vált Odile testvérről, a ki egyre aludt merev helyzetében, nekidőlve a támlának, olvasójával, a mely térdére csuszott.

Odile testvér . . . Ő is ott ült még nemrégiben a tanácsasztal körül a jóságos Sainte-Parade kisasszony törzskarával; és noha szive meg nem adta magát Pirnitz tanitásainak, mégis megmaradt erős szüznek akkor, a mikor annyian lemondtak erről a fogadalomról.

Különös egy nő! Még csak el sem torzultak egykedvü és nyugodt vonásai, mikor a gascognei föld rőtes röpködői megszállták a gödröt, melybe a koporsó lesüppedt. Pedig hát négy esztendőt töltött el életéből az apácza a szegény beteg mellett.

Odile testvér, a ki résztvett a Mü minden alapitó munkálatában, a ki letéteményese volt Sainte-Parade kisasszony minden bizalmas természetü ügyének, nem tudakozódott Fridától az iskoláról, a minthogy azokat a tanitónőket sem tudakolta, a kiket nem látott már; nem kérdezte azt sem: merre van Lea? És ez a tapintatos hallgatagság, a melyet Frida nagyon megbecsült, mégis kinosnak tetszett neki, annyira hasonlitott a közömbösséghez . . .

»Vajjon minő lélek rejtőzködik az ibolyaszin ruha és annak a fátyolnak fehérsége mögött? Kit szeret vajjon? Kire vágyódik? . . . Csakugyan annyira ment volna minden emberi szenvedélytől, hogy semmi meg nem inditaná, semmi sem érdekelné?...

Felfogadta, hogy minekelőtte örökre elválnék tőle, megkérdi, — hadd ismerje meg a zárkózott lélek titkát.

Saint-Pierre-des-Corps állomás közelében fölébredt Odile testvér, kezébe vette az olvasóját és sorra morzsolta a szemeket. A nagy fekete szemek, a melyeket rézláncz füzött egybe, hamarosan csuszszantak ki ujjai közül; ajka ezenközben imádságot hadart, melyből azonban csak a sziszegő *sz* betüt hallotta meg a fül; időről-időre, határozott időközönkint, mintha titokzatos, ájtatos szertartás kivánná ugy, megmegcsókolta nyugodtan a láncz végén csüngő rézből való Krisztust, a melyre husz esztendei kegyeskedés rakott patinát.

Frida elgondolta:

»Ennek a szüznek ajka ugyanazt a szerelmes mozdulatot végezi, mint a szerelmes Leáé: imádást jelképező mozdulatot . . .«

»A mi azt akarja jelenteni, hogy emberfölötti szeretőjének adja mindazt, a mit a közönséges nők megadnak az ő husból és csontból való szeretőiknek; és minthogy ennyivel ki van elégitve, elkerüli nemünk rabszolga-törvényének igáját . . .«

»Ugy van, minden arra vall, hogy ezeknek az erős szüzek erejének titka abban van, hogy eltéritik eredeti irányából szerelmi ösztönüket. Bizonyság reá Szent Teréz, alacoquei Szent Mária története. Láthatatlan férfit szeretnek, a ki minden emberfia között a legszebb . . . Oh, hát erre a vak hitre szorulunk, ha szabadok akarunk lenni?! Elkerülhetetlen hát, hogy ajkunk

körülczirógasson valami rézből, vagy kőből való kép körvonalait? . . .«

Frida büszkesége fellázadt erre a gondolatra; de jóllehet maga képtelen volt utánozni a példát, irigyelte az ibolyaszin ruhás fiatal nőt, a ki a láthatatlan szerető dicséretét mormolta.

*

Az aubrais-i vasuti vendéglőben meguzsonnáztak, Frida étvágy nélkül, Odile testvér bőségesen. Mikor beszálltak a kocsiba, az apácza sajnálkozott rajta, hogy az embernek olyan kevés az ideje az evésre. Különben jókedvünek látszott és szivesebben beszélt, mint egyébkor. Frida észrevette, hogy étkezés után mindig egy kis pihenőfélét tart, nyilván a zárdai szokásoknak megfelelően.

A testvér azután maga kezdett beszélni az utazásról, a mely reá várakozik, a mig elér a révbe, abba az elszászi zárdába, a melynek nevétől, — Szent Máriáról volt elnevezve — valahányszor kiejtette, mindig földerült kifejezés nélkül való arcza.

— Sohasem volt Thannban? — kérdezte Fridától.

— Soha, testvérem.

— Pedig az ám a szép vidék . . . sokkal szebb, mint mindez itt ni! — azzal megvetően mutatott ki a sikságra, mely a vonat mentén elhuzódott. — A Szent Mária-kolostor olyan rengeteg épület, akár valami palota. És gót stilusu. A kápolnában ezerötszáz ember fér el, akár egy városi templomban . . .

Frida azt kérdezte ekkor:

— És boldog, hogy visszamehet?

— Hogyne! Nagyon boldog vagyok. Majd négy esztendeje, hogy otthon nem voltam!... Érti?... négy esztendeje, hogy elutaztam... A mig én Párisban éltem a kisasszony házában, a jó isten elszólitotta apátnőnket. Mostani fejedelemasszonyunkat nem is láttam még.

— Ha visszamegy, ott marad a zárdában?

— Nem tudom. A szabályzat azt mondja, ha a betegnek nincsen már szüksége reánk, térjünk vissza abba a zárdába, a melyhez tartozunk s pihenjünk meg ott. Azután a fejedelemasszony rendelkezik velünk. De az otthonmaradás, a pihenés nagy boldogság.

Övéhez szoritotta a feszületet...

És Frida megértette most, hogy a sok év alatt, melyben az apácza aprólékos gondossággal ápolta Sainte-Parade kisasszonyt, annak a gyönyörüségnek reménysége tartotta benne az életet, hogy végre is megvonulhat majd a zárdában.

— Milyen szomoru lehet azt végignézni, — suttogta a fiatal leány — hogyan hagyják el az embert egymás után azok a lények, a kiket gondozott. Például az ön élete, testvér. Nagyon érdemes egy élet.

— Óh, — jelentette ki egyszerüen Odile testvér — mindig nagy kedvem telt a betegápolásban... Thannban, még mielőtt csak novicziussá is lettem, valahányszor csak tehettem, eljártam a betegekhez és ott virrasztottam ágyuknál... Ez is olyan izlés, hajlandóság, mint a többi... Nem is nehéz dolog. De

hát éppen kedve kell, hogy legyen hozzá az embernek.

Frida ellenkezett, érezvén, hogy nem jól értette meg társa.

— Igen ... de a betegnek, a kit ápolt s a kit ezen a réven megkedvelt, megszeretett, az ilyen betegnek halála ugy-e sulyos megpróbáltatás?

— Isten akarata! — felelte Odile testvér komoly hangon, a mely ezuttal azt jelentette, hogy megértette a kérdést és hogy Frida érzékenykedő felkiáltása elé kereszténi lemondásának pajzsát tárta.

Majd egy pillanatnyi hallgatás után folytatta:

— Semmi ismerősöm sem akad már majd testvéreim között... Mennyi uj arczot látok majd! Én már bizton az öregek közé kerülök.

— Mennyi idős ön, kedves testvér? — tudakolta Frida.

— Harminczéves vagyok... Megvénültem...

— De azért nyilván a fiatalok közé számitják a zárdában?

— A fiatalok közé? Hova gondol? Talán tréfál, Frida kisasszony! ... A fiataljaink tizennyolcz, vagy husz esztendős lányok ... Két vagy legföljebb három koros anyókánk van csak. Mi nem szoktunk megvénülni, szokás ez már nálunk. A jó Isten korán elszólitja testvéreinket.

Elhallgatott, olvasója után nyult megint és könnyedén kőhintve egyet, mintegy hogy jelezze vele a beszélgetés végét, imádkozni kezdett megint. A sziesztára szánt félóra elmult.

Frida elgondolkozott.

Való igaz, nem hatolt még ennek az erős szüznek szivébe, a mely olyan távol való az övétől, de látta már azért a természetét. Odile testvér nem volt egyéb, mint egy hajlandóság, egy ösztön, mely a természet fölött való tulvilág vak és makacs hitének szolgálatába állott.

Felebarátainak halála, vagy akár a magáé, egyaránt közömbös neki: tudta, hogy elkopik a virrasztásban, meg a lelket őrlő gondokban, de nem törődött vele: igy kivánja a szabály.

És hogy olyan nagyon gondoskodott a jó táplálékról, akkora ügyet vetett rá, hogy kényelmes ágya legyen s hogy fölösleges érzékenykedésre nem adta magát, mindaz, a mi zokon esett Fridának és meglepte őt, nyilván nem volt egyéb, csak a fejedelemasszonyok parancsainak való engedelmeskedés, a kik nagy ügyet vetettek arra, hogy leányaik egészsége tulságosan hamar ki ne merüljön s hogy a városok rettenetes halandósága legalább addig a határkorig megkimélje őket, a melyhez elérve, mint Odile testvér mondá: »Isten jókor elszólitja őket«...

*

Étampes-on tul az apácza ismét a szakasz sarkába vonult, lehunyta szemét és majd azon nyomban elaludt.

A mennyezeten kigyult a lámpa; odakivül sürü, nedves őszi éjjel bocsátkozott le. Frida háromnegyed részében befüggönyözte a lámpát. Ő maga nem akart aludni: rég ideje nem tudott olyan rendesen aludni, mint hajdanán.

A sebes robogásban, a ringó nyugalomban, a melylyel átröpültek az árnyékon, végig

akart tekinteni rajta, mi tennivalója lesz majd, ha megérkezik Párisba.

Legelsőbben Daisyt és Pirnitzet keresi meg.

Óh, mennyire szerette volna a két önzetlen, önfeláldozó, bátor nő társaságában ujra kezdeni a müvet és hasonlatosan a madarakhoz, melyeknek fészkét elhordta a vihar, hasonlatosan a fához, a melynek lemetszették galyait, uj ágakat hajtani, megépiteni ujra a fészket bátran, hüségesen.

Mikor Lea megszökött, egy csekély pillanatra nagyon nyomorultnak érezte magát Frida, de azután fölérte észszel, hogy Pirnitznek igaza van, hogy ez a kötelesség és az idvesség, hogy kétségbeesésük orvosságát is ott kell keresniök. Felépiteniök azt, a mit a férfi-érdekek szövetsége lerombolt ; ez az ujra alkotó munka lehetséges volt még. Az iskola biztositékának elszámolása után negyvenezer franknyi fölöslegük marad meg, erről Duramberty nevében Quignonnet értesitette Pirnitzet.

Ennyi pénz elégnek látszott egy szerény kis iskola megalapitására.

— Legyünk ismeretlenek, — mondá az apostol — nem leszünk kitéve támadásoknak. Okuljunk a keserü leczkén, a melyben részünk volt. Hárman, Daisy, Frida, meg én egy kis helyiséget bérelünk s elvállaljuk majd néhány negyedbeli gyermek oktatását. A pénzünkből elhuzhatjuk öt esztendeig. Akkorára talán kedvezőbbre fordul majd a helyzet.

Frida maga is erre az elhatározásra jutott, sőt azt szerette volna, ha mindjárt meg-

kezdenék, hogy a ma küzdelmében elfeledje a tegnapi csapást.

Csakhogy, sajnos, volt egy akadály, a melyet mindenekelőtt félre kellett tolni az utból, egy teljesitésre váró kötelesség, egy mulaszthatatlan lépés, a mely minden vállalatnál sürgetősebb volt.

Végtelen nagy áldozatába került ez a lépés; de azonfelül, hogy megigérte Daisynek, — bár a nélkül, hogy feltárta volna neki a lépés természetét — és hogy Daisy szüntelenül figyelmeztette igéretére, egy belső hang is nógatta reá Fridát, a melynek soha sem szokott ellenállani: lelkiismeretének szava, a mely épp oly hangosan követelte ma, mint hajdan, a mikor fekete szövetből való gyermekruhában járt, hogy:

»Meg kell lennie!...«

Soubize Geneviève-ről volt szó.

Geneviève, a ki sulyos hashártyagyuladásból épült fel, a Saint-Lazare kórházban feküdt ez idő szerint.

A vizsgálat — melyet félbeszakitott a betegség, de a mely ujra kezdődött most, a gyógyulás után — a rendszerint alaposan értesült ujságok szerint arra az eredményre jutott, hogy előre megfontolt gyilkossággal van dolga; vád tétele czéljából visszaküldték az iratokat az ügyészséghez s az ügy kétségtelenül az esküdtszék elé fog kerülni.

Renouardnak, Geneviève ügyvédének véleménye szerint az esküdtszék előtt veszedelem fenyegeti az ügyet. A párisi esküdtszéket, a mely főként a kereskedők és kis bourgeois-k

közül toborzódik, nem éppen gyöngéd érzés vezeti az anarchista tanitások iránt.

A balsors még annyiban is közrejátszott, hogy éppen a forradalmi irányu lapok vették oltalmukba Geneviève-t s őrült tettét annak a hősies boszu-félének tüntették fel, a mely Corday Charlotte-ot emlékezetes gyilkosságára vitte.

Az összes konzervativ lapok meg viszont a bünös nyakába keritettek minden felelősséget. Ha tehát nem is a feje forgott veszélyben a szegény leánynak, de arról volt szó, hogy hosszu esztendőkre megfosztják szabadságától.

Most pedig megmondjuk, minő lépésen tünődött Frida s miért volt az, hogy, noha érezte, mennyire szükséges a lépés és mekkora volna a hatása, visszaborzadt tőle mégis.

Mint az imént Leát, ugy törölte ki szivéből, még a mikor gyermek volt, Christine csábitójának az emlékét és nevét is.

Lehetetlen volt azonban elkerülni, hogy ha csak vázlatosan is, de megtudja a d'Ubzac-család sorsát.

D'Ubzacné, az anya, 1894-ben halt meg; a bankár élt még, de visszavonult már a magánéletbe. Nagyon megvénülten, nagyon megroskadva egy szinte fejedelmi palotában lakott mostanában, melyet maga épittetett az avenue du Bois-de-Boulogne-on.

D'Ubzac Henri azóta, hogy könyörtelen apja elküldette albirónak Dél-Algirba, végigjárta hivatalnoki pályáját. Értelmes, munkás ember létére, a kit nagyban segitett vagyona és neve, három esztendei számüzetés után odahagyta Algirt és fokozatosan helyettes ügyész

lett, majd a köztársaság ügyésze Laonban, ügyészhelyettes Versailles-ban; innen mint helyettes ügyész vonult be Párisba.

Ekkor megnősült: nőül vett valami Livron-Bastard leányt, a ki a Rhone-vidéki ősrégi arisztokráciának volt tagja, de különben vagyontalan. Gyermekeik nem lettek.

1888-ban, mikor a boulangizmus javában virágzott, Lyonban volt főügyész Henri. Határozottan a köztársaságiak pártjára állt, a mi összeveszejtette felesége családjával és elhidegitette édesapjától.

Mikor helyreállott a rend, a főügyész beadta lemondását, hogy hat hónappal utóbb szenátor-jelöltnek lépjen föl. Meg is választották s a baloldalon foglalt helyet.

1895-ben kombinációba vették őt is a miniszterium-alakitás alkalmával s meg is kapta az igazságügyi tárczát. Miniszteriuma 15 hónapot ért meg; bukásakor a semmitőszék első elnöki állása éppen megüresedvén, a volt igazságügyminisztert nevezték ki reá. Ötvenhatéves volt akkoriban.

Azóta megmaradt előkelő helyzetében, magasrangu tisztviselő és nagytekintélyü politikus volt egy időben. Megvesztegethetetlen, ékesszóló, tudós ember volt a hire, a ki komor jellemü és nehezen megközelithető. Nagy befolyásu férfinak mondotta mindenki.

Frida tudta mindezt. Sohasem látta édesapját; de d'Ubzac első elnök arczképe, melyet a képes lapok sürün közöltek, nem egyszer akadt szeme elé. Fiatal és erős vonásu arcz volt, bár haja időnek előtte őszült meg; sza-

kálla, a mely gömbölyüre nyirt hegyes nyulványban végződött, őszbe csavarodott; arcza vonásaiban, szemében, a szemek elhelyezkedésében és körvonalaiban, a haj állásában a homlokon: tulajdon arcza mására ismert a fiatal leány. Kevély lázongás forralta fel vérét ennek a képnek láttára.

Ha néha el is tévedt gondolata méltatlan apjára, csak annál inkább megszilárdult olyankor elhatározása, hogy egyedül marad. Közöttük áthidalhatatlan, végleges volt a szakitás.

Pedig, jól tudta, az elnök több izben igyekezett hirt szerezni leánya életmódjáról és helyzetéről. Ezek a kisérletek azonban nem hogy lefegyverezték volna Fridát, hanem inkább ingerelték.

Sértő kémkedést sejtett bennük; szinte hivatalos uton történt az utánajárás, azokkal az eszközökkel, melyekkel az olyan előkelő igazságügyi tisztviselő bármikor rendelkezik.

Az első kisérlet 1896-ban történt, a mikoriban d'Ubzacot az első elnök tisztjére nevezték ki éppen, kevéssel azután, hogy a két testvér Londonba utazott.

Frida csupán visszaérkezte után értesült a dologról. A rue de la Sourdière-i ház portásnője révén tudta meg, hogy »egy jól öltözött ur, a ki nyilván valami előkelő tisztviselő lehetett«, tudakozódott róla. Azt állitotta az a bizonyos ur, hogy ismerte volt Sûrier Christine-t, meg Legay nagyapót; azt mondotta, hogy régi barátja a családnak.

A Legay-Sûrier-család azonban senki olyat nem ismert, a ki megfelelt volna ennek a le-

irásnak; Fridának, a ki az ujságokból tudta meg, minő kitüntetés érte ismét apját, megsugta ösztöne, hogy éppen apja volt az, a ki kerestette.

A második kisérlet néhány nappal azelőtt történt, hogy a Női Ipariskolát megnyitották. A lapok Legay-Sûrier Frida nevét is megemlitették az alapitóék között.

Az elnök-szenátor magántitkára meglátogatta ekkor Heurteau kisasszonyt, a hivatalos igazgatót; de elég ügyesen járt el, mert egy szóval sem emlitette, hogy d'Ubzac elnök küldte, hanem megmondta nevét s kijelentette, hogy az iskola szerinte méltó mindenek figyelmére és szeretetére és hogy alkalom adtán, vagy szükség esetén szivesen felhivja majd reá a felsőbbség figyelmét.

Frida elrendezte volt már, hogy az ilyen ajánlatoknak semmiféle folytatásuk ne legyen. Csupán ő, meg Lea és Pirnitz látták meg a dolog titkos rugóját, a mely elkerülte Heurteau kisasszonynak és valószinüleg magának a titkárnak figyelmét is. És most meg az óvatosság, a körmönfontság bántotta, melylyel atyja a tapogatódzást intézte.

A legutóbbi kisérlet levél alakjában történt, levél volt, melyet csak az imént irt ugyanaz a titkár Heurteau kisasszonynak.

D'Ubzac neve ezuttal nem fordult elő; de az aláiró, hivatkozva a megnyitás napján kötött ismeretségükre, a Bartlett-ügy valószinü következéseire nézve megnyugtatta a tanitónőket, kivéve a mi magát Soubize Geneviève-et illeti.

Frida azt gondolta magában:

»Nem kérek tőle semmit: mit törődik ügyeimmel? És ha törődni akar velük, mirevaló ez a képmutatás, ez a gyávaság? Ám nevezze meg magát és bujjék elő! Nem bizik bennem? Attól tart tán, hogy elárulom?«

Az egyedüli közeledés, a melyet megbocsájtana, az lett volna, ha maga d'Ubzac elnök látogatja meg nyiltan és személyesen. Sokkal méltányosabb volt, semhogy meg ne becsülte, vagy ne helyeselte volna atyjának álhatatosságát, vagy hogy feltámadt benne a kései lelkifurdalás; és ha szemtől-szemben nyilvánul ez a lelkifurdalás, kezét nyujtotta volna apjának és azt mondotta volna:

»Megbocsájtok; de ne kináljon engem se pénzzel, se pártfogással: nem kérek belőlük.«

Ennek helyette azonban megérezte, hogy egy mindennel megáldott, de gyermektelen férfi beteges vágyával van dolga, a kit vagyona untat és a ki rég elfeledett apaságában keres szórakozást és uj izgalmakat. De még most is azon igyekezett, hogy összeegyeztesse őket rangjának követelményeivel, hogy semmit se kockáztasson és rossz hirbe ne keveredjék.

»No lám, tehát nem változott. Ugyanaz az önző lélek most is, a ki hervadást vitt egy szegény, megaggott tanár és egy ártatlan ifju munkásnő házába. Méltó fia a bankár úrnak, a ki azt hitte, megfizeti vele anyám becsületét, ha negyvenezer frankkal meg egy rossz hirü férjjel kinálja meg . . .«

A keserü megvetésnek ilyen foka után legalább is azokra a kemény csapásokra volt szüksége Fridának, a melyek négy hónap óta

özönével szakadtak reá, hogy közvetetlenül apjához forduljon; az iskolából számüzött tanitónők, Geneviève, a ki azon van már, hogy az esküdtszék elé kerül, megtették a magukét.

Frida meg nem tudta akadályozni, hogy föltóluljon benne a gondolat:

»Hátha tehettem volna valamit a sok katasztrófa megakadályozására.«

Mikor azután a lapok hirül adták, minő kedvezőtlen fordulatot vett Geneviève ügye, Frida ellen nem állhatván lelkiismerete unszolásának, ismét Pirnitzhez fordult tanácsért.

— Óh, Romaine, segitsen megismerni kötelességemet . . . Szükséges-e, hogy apámhoz menjek?

Az apostol habozás nélkül felelte:

— Erkölcsileg semmi sem kényszeriti reá. De én, a ki jól ismerem önt, két kétségtelen dolgot tudok. Az egyik az, hogy méltóságérzetének egyetlen szilánkját sem koczkáztatja, ha elmegy d'Ubzac urhoz, mert ezuttal nem az iskola anyagi érdekeiről van szó, hanem az emberség, az igazság kérdéséről. Tudom azután, ha meg nem teszi most, kegyetlen lelkifurdalás bántja majd azon a napon, a melyen Geneviève itéletét kimondják.

Ekkor elhatározta Frida, hogy megteszi a lépést; meg is akarta tenni éppen, mikor Saint-Parade kisasszony halála, azután a poudenats-i utazás kényszeritette, hogy elhalaszsza tervét.

Most azonban, hogy Párisba készül érkezni megint, nagyon tudta a fiatal leány, hogy a kötelességek legkinosabbja várakozik reá és hogy sietnie kell. Egy ujságlapban, a melyet

Poitiers-ben vásárolt azonközben, hogy a vonat megállapodott, az imént olvasta, hogy a vizsgálat befejezése és Geneviève-nek a vádtanács elé állitása küszöbön van.

*

A vonat, mely a két utast Párisba vitte, háromnegyed nyolcz órakor robogott be a pályafőre.

Frida és Odile testvér, mindenik a maga kis czók-mókjával, kocsiért szalasztottak sietősen egy hordárt. Az este nedves volt, kissé ködös. Az érkezők sürgés-forgása közben eltünődött a két nő.

— Egyenesen a Keleti-pályafőre megy, Odile testvér? — tudakolta Frida.

— Oda. A vonatom, azt hiszem, féltizkor indul.

— Nos, hát szivemből kivánom, hogy utazása kellemes legyen és szerencsésen érkezzék meg testvérei közé.

— Nagyon jól esik, hogy hozzájuk csatlakozhatom megint, — mondá egyszerüen az apácza.

Kivett a zsebéből egy nagyon megviselt imádságos könyvet; lámpa alá állt, ugy lapozott benne, mig végre egy képre akadt, a mely áttetsző gélatine-lapocskán kálváriát ábrázolt, mely fölött Jézusnak sugárzó arany koronája ragyogott.

— Fogadja el ezt a kis képet. A szent atya alig három hónappal ezelőtt áldotta meg. Anyánk, a fejedelemasszony, kettőt küldött belőlük. A másikat a »kisasszonynak« adtam.

— Köszönöm, Odile testvér — mondotta Frida megindultan.

A két megrendelt bérkocsi elseje a gyalogjáró felé farolt már; a hordár, a ki idehivta, kijelentette, hogy csak ezt az egyet sikerült felzavarnia s futott rögtön a másikért.

Odile testvér könnyedén megszoritotta Fridának felé nyujtott kezét, azzal beszállt a kocsiba:

— A keleti pályafőre!.... — mondta a kocsisnak.

Egyet biczczentett még a fejével s a kocsi hirtelen eltünt a járóművek zürzavarában.

Frida ott állt a gyalogjáró szélén.

Szive szomoru volt.

Hiszen Odile testvérnek nem jutott életében, vagy hajlandóságaiban sem nagy, sem fontos helye; de töredéke volt ő is a multnak és a mult az volt Fridának, a mi más fiatal leányoknak huszadik évük regénye. Az elfolydogáló idő melankóliája, a melyben feloldódnak napjaink és álmaink, elcsavarta szivét . . .

Elhelyezte podgyászát a kocsiban, a mely végre előrobogott. Abban a pillanatban, a mikor borravalót nyomott, a hordár kezébe, megszólalt mögötte egy hang:

— Frida kisasszony!

Megfordult és egy gázlángnak fényében, a fénykörben, melyet a ködre vetett, egy csinos arczu, a kelleténél kövérebb és szembetünően elváltozott termetü nőt pillantott meg.

— Duyvecke! Maga itt?

A fiatal nő lehorgasztotta fejét. Ugy mondta akadozva:

— Igen . . . eljöttem . . . Pirnitz kisasszony, a kit, mig kegyed odajárt, meglátogattam, azt mondta, hogy ezzel a vonattal fog megérkezni . . . Hát eljöttem . . . ha netalán szüksége volna reám . . .

— Derék, jó Duyvecke! . . .

Frida megcsókolta a csinos flamand nő mindkét orczáját.

Az őszi este langyos ködében, lelke nyomoruságában, a mely most, hogy annyi válás után ismét elvált tőle valaki, annyira megviselte, — boldognak érezte magát és felmelegedett a baráti találkozástól, a melyet nem várt és a mely egyszerre megváltoztatta szemében a város képét.

— Az imént láttam Odile testvérrel! — mondotta Duyvecke alázatosan. — Szerettem volna neki is jó estét kivánni... de nem mertem. Hiszen tudja, nem vagyok nagyon bátor természetü.

Engedelmet kért Fridától, hogy a rue de la Sourdière-ig kisérhesse.

Frida örömest egyezett bele s a kocsi az orléans-i pályafőtől a Saint-Honoré utczába vitte őket.

Duyvecke, a mint kezében érezte Frida kezét, hamarosan visszanyerte bátorságát és bizalmát s a hogy a fiatal apostol elhallgatta csacsogását, a mely szakasztott olyan volt, mint nem régen, elhallgatta kissé üres és messze kalandozó, de meleg és érzelmes fecsegését, igazán megerősödött tőle a szive. Hány olyan óra akad az életben, a mikor ha csak egy hozzánk simuló állat

van közelünkben, kétségbeesett lelkünk felbátorodik és kész folytatni a küzdelmet az élettel!

Duyvecke elbeszélte, hogy mint mindenki, ő is az ujságok révén tudta meg, minő fájdalmas események következtében bukott el a Mü; a vagyoni válságot, Geneviève és Daisy letartóztatását s a miniszter határozatát, a melylyel kitette az alapitók szürét.

— Higyje el, nagyon bánkódtunk, Rémi, meg én! Rémi egyre biztatott: »Eredj hát, látogasd meg a hölgyeket... Látogass el hozzájuk és tudakold meg, nincs-e szükségük valamire...« Mert Rémi egész szivéből szereti önöket, elhihetik, ha mondom... De én nem mertem. Arra a gondolatra, hogy megjelenjek Romaine kisasszony és ön előtt, cserben hagyott egész bátorságom... Az jutott eszembe, hogy kicsit én is oka vagyok az önök bajainak; hiszen azt beszélték, hogy az egyik tanitónő megszökött az iskolából egy iparossal, a ki éppen javitások miatt járt a házban. Tudtam rögtön, hogy rólam van szó... Óh, mennyit sirtam... Olyan messze valónak éreztem magamat önöktől, Frida kisasszony és tudom, hogy olyan haszontalan jószág vagyok.

— Ugyan Duyvecke, ne szólitson engem kisasszonynak...

— De kérem... lehetetlen... nem volnék képes... Nem ugy van, mint volt régen.

Ártatlan lélekkel feltárta egész szivét. És az a sziv csupa benső boldogság volt, a mely megoszlott férje és férjének gyermeke, meg a közeli anyaság reménye között.

Boldogsága lesugárzott róla; de bukás árán kellett eljutnia idáig, mert lemondott róla, hogy eljusson valaha a magasabb szinvonalra, a melyre feljutott Pirnitz Romaine és Sûrier Frida. Tétovázás nélkül ismerte el mindezt:

— Rémineaunak végre is velem kellett jönnie. A rue des Vergers-ben tudakozódtunk előbb ... A kapus azután mindent elmondott... Laurent mondta meg azt is, hogy Craggs kisasszony, Pirnitz kisasszony és ön a rue de la Sourdière-ben laknak; a szegény Réminek el kellett kisérnie ekkor önökhöz is: reszkettem, mint a falevél ... A mikor megtudtam, hogy ön nincs otthon — tegnapelőtt volt — elhinné-e, hogy örültem neki? Craggs kisaszszonytól nem féltem; Romaine kisasszonynak is szeme elé mertem kerülni, de öntől, Frida kisasszony, öntől igazán féltem.

Mint a gyermek szokta, ráhajtotta fejét Frida vállára, ugy folytatta:

— És Pirnitz kisasszony olyan kedvesen fogadott! Óh, ő olyan elnéző és kegyelmes, akár egy igazi szent... Rögtön segitségemre sietett... Tudakozódott Rémiről, Gastonról; mikor megtudta, hogy uram odalenn vár, azt akarta, hogy jőjjön fel ő is. Ő biztatott fel, hogy menjek ön elé a vasutra. Különben sohasem merészeltem volna.

A bájos flamand nő tereferéje kellemes arabeszkekkel himezte ki a hosszu időt, a mig a kocsizás tartott.

Frida egy perczig sem unatkozott, mikor megérkeztek végre a Saint-Roch negyedbe és a rue de la Sourdière-be.

Duyvecke, a ki nem akarta kiadni kezéből társnője podgyászát, fölment Fridával a harmadik emeletre. Pirnitz és Frida az apostol hajdani szobáját lakták ezen az emeleten; Daisy egy negyedik emeleti kis szobába állitotta be ágyát, a mely rendszerint cseléd-szobául szolgált.

A lépcsőkanyarulatnál Duyvecke bucsuzkodott:

— Nem, nem! Nem megyek most be... Nem akarok alkalmatlankodni. Bizonyára beszélgetni kiván majd a kisasszonyokkal. Csak menjen egyedül. De egy valamire kérném. Könyörgök, el ne utasitsa.

— Mi az vajjon, Duyvecke?

— Annyira nehéz volna a szivem, ha meg nem tenné! Hát... Rémi, meg én, nagyon, nagyon boldogok volnánk... ha eljönne hozzánk ebédre Pirnitz kisasszonynyal és Daisyvel, a mi kis lakásunkba, a Cujas-utczába! A kisasszonyok megigérték!... Ugy-e, ön is?... Vagy ellene van?

Frida megindultan mosolygott:

— Dehogy... a világért sem... senki sem kivánhatná inkább, mint én. És nagyon természetes, hogy Romaine, meg Daisy is örömest igérték meg... Hiszen mindannyian szeretjük magát, Duyvecke.

— Köszönöm! — felelte a flamand nő.

Majd félénken kérdezte ismét:

— És mikor?

Frida gondolkodott egy pillanatig.

Másnap, elhatározása szerint, d'Ubzac elnökhöz kellett elmennie. Az elnök a kihall-

gatási óra előtt fogadja az igazságügyi palotában.

Ugy gondolta, a megpróbáltatás után egy kis lelket önt belé, ha Pirnitz-czel, Daisyvel és Duyvecke-kel tölthet majd egy estét. Pirnitz, Daisy és Duyvecke — ennyi maradt meg összevissza a szegény Sainte-Parade kisasszony törzskarából.

— Holnap este, ha nem alkalmatlan, Duyvecke — mondotta végre.

A fiatal nő megköszönte és minekelőtte becsöngetett volna, gyöngéden megölelte Fridát, azután távozott.

## VI.

Mikor Frida jól megfontolta az elhatározását, hogy találkozóra megy d'Ubzac elnökhöz s enged ezzel lelkiösmeretének, a mely parancsként irta elő neki ezt a látogatást, lassankint előre meglatolta az eshetőségeket.

Mindenekfölött való föltétel volt, hogy női méltóságán, a melyet Pirnitz is, jó maga is érinthetetlennek tekintett, csorba ne essék. Azt a gondolatot tehát, a mely először eszébe ötlött, — hogy d'Ubzac magántitkárához fordul — elvetette.

Nem elfogadását jelentené-e ez annak az érintkezési módnak, melyet d'Ubzac ajánlott? Nem az ő példája szerint való takargatása volna ez a világi és politikai illendőségnek?

Arról is letett Frida, hogy levelet irjon az elnöknek; mikor olyan tekintélyes emberről van szó, sohasem biztos benne az ember, ha közvetitő nem bontja-e föl a leveleket.

Végre pedig a világért el nem ment volna az elnök magánpalotájába, nem akarta megkoczkáztatni, hogy netán a feleségével találkozzék ott. Abban maradt tehát, hogy az igazságügyi palotában látogatja meg, még pedig ugy, hogy látogatását be nem jelenti.

A Frida Párisba érkezését követő nap reggelén Pirnitz egész a palota nagy márványlépcsőcsarnokáig kisérte el a fiatal leányt.

Féltizenegyre is alig járt még az idő. Frida kalváriájának küszöbén ingadozott izgatottságában.

— Óh, Romaine! — suttogta s görcsösen belekapaszkodott társa karjába. — Csakugyan meg kell kisértenem? Nincsen gyötrelem, a mely kegyetlenebb lehetne.

— Tudom, hogy kemény a megpróbáltatás! — felelte az apostol. — Ha nem ön az, ha más van a helyén, a puszta gondolatra is visszariadt volna. Minthogy azonban lelkiismerete feltámadt már, lelkiismerete parancsolja, nincsen joga kibujnia alóla. Legyen tehát erős. Gondolja el, hogy Geneviève-t meg nem érdemlett, méltatlan itélet érheti . . . Es ezt a méltatlanságot megakadályozhatja.

— Megteszem kötelességemet! — felelte Frida. — Köszönöm.

— Egy pillanatra Daisy-hez szaladok, a ki ügyvédünknél van, hogy a biztositék elszámolását szorgalmazza — mondta ekkor Pirnitz. — Hol találkozunk és mikor?

— Találkozzunk az igazságügyi palotában, — jó? Ha, mint valószinü, előbb készülnék el, várjon meg ott Daisyvel. Ha jó hirrel jövök,

mind a hárman megvihetjük azonnal Geneviève-nek.

— Jól van! Tehát az igazságügyi palotában, mennél hamarabb. Bátorság!

Megszoritotta barátnője kezét.

Frida fölsietett a márványlépcsőn, belépett a palotába s balra indult annak az ajtónak, a mely fölött ez a felirás diszlett:

»Semmitőszék«.

Ott azután megtudakolta egy szolgától, hogy beszélhetne-e d'Ubzac első elnök urral.

— Ma ugyan fogadási napja van, — felelte a szolga — de az elnök ur csak tizenegy, fél tizenkettő tájban jön meg.

— Megvárhatom?

— Hogyne, ha tetszik.

Lustán felnyitotta egy piros szövettel kárpitozott, gránátszin bársony székekkel butorozott szoba ajtaját.

Egy pillanattal utóbb ugyanez a szolga nyomtatványt tett elé, melynek 1. számu rovatába beleirta nevét: Legay-Sûrier Frida.

D'Ubzac elnök ur, a volt igazságügyminiszter, a miniszteriumokban szokásos alakiságokat honositotta meg ebben a hivatalában is.

— Tehát — kérdezte Frida — első leszek?

— Már az nem olyan bizonyos ... Jöhet d'Ubzac elnök urnak valami szenátor-társa is, jöhetnek semmitőszéki tanácsbirák, barátai ... Azok mind előbb mennek be ... De ha nem jönnek, ön megy be legelőbb. Ugy-e, jobb azért mindig elül lenni a sorban?

Frida ujra csak magára maradt a nagy szobában; de nyugodtabban tudott várakozni, semmint maga is képzelte volna. A hely annyira irodaszagu, annyira köznapi volt, hogy igazán ugy tetszett neki, mintha hivatalos ügyben járna; kérelmezőnek érezte magát, a ki egy tisztviselő előszobájában várakozik.

Féltizenegyet, azután tizenegyet ütött az óra.

Más látogatóknak is megnyilt az ajtó: két talpig gyászruhás nő, azután pofaszakállas, leberetvált bajuszu valaki, majd egy nagyon zajos ur lépett be, a ki fenhangon beszélt s a kit a szolga tisztelettudóan »szenátor ur«-nak szólitott . . .

A két gyászruhás nő halk hangu beszélgetésbe merült s ügyet sem vetettek arra, a mi körülöttük történik; a hivatalnok ujságot olvasott, a melyből egész csomagra valót hozott felöltője zsebében.

A szenátor végigméregetvén a szobát, erélyeset köhentett, majd végignézett a tükörben kereskedősegéd ábrázatán, azután leült Fridával szemközt és azon igyekezett, hogy elfogja a fiatal leány mélázó, szép tekintetét...

*

— Legay-Sûrier Frida kisasszony!

A szolga mondta be ezt a nevet, azzal feltárta a háttérbeli ajtót, a melyen túl folyosó vitt az elnök ur szobájába.

Abban a módban, a hogyan a ficzkó eltagolta a szótagokat, volt valami tisztelettudás, valami meglepődés és egy kis öröm is, hogy ámulatba ejthette a közönséget...

Maga Frida azonban nem lepődött meg; előre látta volt, hogy d'Ubzac azonnal fogadja majd, a mint elolvassa nevét.

Követte a szolgát.

Egy félhomályos folyosó választotta el az előszobát az elnök szobájától; a miközben áthaladt rajta, a megindulás rohama fojtogatta, de erőszakkal elnyomta meghatottságát.

A szolga visszalépett a küszöbről, ugy ismételte el a nevet:

— Legay-Sûrier Frida kisasszony.

Frida előtt egy, vörös taláros birák képeivel diszes, két ablak-megvilágitotta tágas szoba tárult fel; az irásnyalábokkal teli iróasztal mögött szigoru, elegáns szabásu redingote-ban egy ur ült, a ki belépésekor felállott.

Mint majd mindig, valahányszor komoly körülmények következtek el életében, ezuttal is teljesen nyugodt volt Frida s hogy ugy mondjuk, szabadon rendelkezett egész akaratával és szellemének erejével; a cselekvő természetü embereknek kiváltsága és titka ez.

Elnézi a magastermetü férfit, a kinek nemes szabásu arczát fehér haj és gondozott, szürkébe játszó szakáll veszi körül, megismeri rajta tulajdon arczvonásait, annak hijával, hogy a szem metszésében van valami kevésbé szabályos, a körvonalakban, a mi kevésbé biztos; olvashatni a tétovázó pupillában, az összeszoritott ajakról, a kézről, a mely kicsüng a kabát ujjából és a levegőben jár, látni a mély zavart, a mely dadogva kész könnyekben kitörni és azt mondani magában:

»Nem, nem engedek! Nem hagyom, hogy elérzékenyüljön . . .« És csakugyan olyan rideg tekintettel fegyverezi föl szemét, hogy az elnök a döngő csapás hatása alatt magához térjen és szemébe nézve, kitalálja, hogy makacs akarat mozgatja ott az elhatározásokat; — az első találkozásnak ezek a fázisai, mint az emberi léleknek majd minden hatalmas megindulása néhány pillanatba teltek csak . . .

Frida rákényszeritette magára azt, a mit előzőleg elhatározott már; hogy megakadályozza d'Ubzacot a beszédben, ő kezdi meg a beszélgetést.

Ő is kezdte:

— Egy ártatlan érdekében bátorkodom kéréssel fordulni elnök ur igazságszeretetéhez.

Az elnöknek, a ki felocsudott és urává lett ezenközben magának, ez volt felelete:

— Foglaljon helyet, kisasszony.

Frida leült.

Azután értelmesen és elég röviden, de a nélkül, hogy egyetlen részletet is elhagyna, mert bizonyos volt benne, hogy hallgatója nem veszi számba a lefoglalt perczeket, kifejtette, hogy Soubize Geneviève ügyét jött megvédeni, a kit esküdtszék elé készülnek állitani.

Nem kivánja, — ugymond — hogy az igazságszolgáltatás a bünös iránt kiméletes legyen, reméli azonban, hogy az észhez férkőző felvlágositásaival sikerül majd meggyőznie elnök urat ügyének igazságosságáról.

Ekkor azután elbeszélte Geneviève és Daisy multját, a Mü megindulását és fejlődését; való értékére szállitotta a közvéleményt, melyet az

ellenséges ujságok alakitottak és visszautasitotta a rágalmakat, melyeket az alapitókra és tanitási módjukra szórtak.

D'Ubzac elnök bal könyökével dolgozó-asztalára támaszkodva, látszólag végtelen türelemmel hallgatta a fiatal nőt s közbe-közben helyeslően bólintott fejével; de Frida, a kinek merész nézésü szeme belemerült apja szemébe, kiolvasta belőle, minő belső izgalom gátolja az elnököt, hogy bár csak kövesse, vagy csak meg is hallja leánya szavát.

Azt gondolta magában:

»Gyenge szivü ember, a kinek csupán arcza erélyes, rajta az a mü-tekintély, mely a társadalomban a név és pénz révén ragad az emberre...«

És — s ez volt a gyermeki érzelem egyetlen nyilvánulása — sajnálat fogta el, hogy nem élhetett egy kis ideig apjával, hogy belesugallotta volna az erkölcsi törvényt, meg a kötelesség-érzetet, mint a hogy belesugallotta hajdan anyjába és nagyapjába, az öreg Legaybe.

Az elnök le nem vette szemét leányáról, a mig az beszélt; az örömnek és kétségbeesésnek vegyülete öntötte el az ötvenhatéves férfiut, a kit elárasztott a dicsőség és vagyon, de a kinek nem volt része gyöngédségben s most abba a korba ért, a melyben betelik az ember minden ambiczióval s a szivet ismét a szeretés vágya gyötri.

Hogy a fiatal nő, a ki olyan szép sötét szinü ruhájában, alakja olyan elegáns, hogy ez a leány, a kinek nemessége átcsillog minden szavában (és Frida egész előadásából csupán

ez kapta meg az elnök figyelmét), — hogy ez a kivételes lélek és arcz az ő öröke volna, ettől a gondolattól olyan kevélység fogta el, a minőt egész pályáján nem érzett soha.

Csakhogy — s ebben lehetetlen volt kételkednie — ez a husából való hus visszautasitotta csodálatát és ragaszkodását. Egyetlen szavával sem hivatkozott gyermeki jogaira; ugy állt elébe, mint a közönséges kérelmező, ki a puszta igazságot hozta el csupán ajánlólevélnek. És éreznie kellett, hogy tehetetlen ez ellen, hogy a fiatal nőnek, a ki ott ül vele szemközt, semmi sem törhetné meg akaratát . . . elviselhetetlen rettegő érzés volt ez.

Ekkor az a vágy fogta el, hogy minden áron tartóztassa leányát, hogy lehető sokáig elnézhesse.

Megsejtvén, hogy a leány rögtön kész volna zajt csapni minden olyan közeledésre, a mely tulmehetne az előkelő tisztviselő és a kérelmező érintkezésének határán, nagy érdeklődést szinlelt a Soubize-ügy iránt, ide-oda forgatta az iráskötegeket és sürün jegyzett.

Azután részleteket kért a Női Ipariskoláról . . . Mi történt az alapitókkal? Hová lett Craggs Daisy? Pirnitz kisasszony? Tudta mindannyiuk nevét, mert hogy »érdekelte az eset és figyelemmel kisérte fejleményeit« — mint mondotta.

Frida készségesen szolgált felvilágositással.

— Hát testvére . . . Lea kisasszony?

— Lea elvált tőlünk. Angliába utazott. Barátainkhoz csatlakozott, a kikkel együtt éltünk valamikor. Azt hiszem, férjhez fog ott menni.

— Hát ön?

— Én Pirnitz Romaine-nel és Craggs Daisyvel lakom ... a rue de la Sourdière 21. száma alatt.

Hangja nem remegett, a mikor bemondta a számot.

Az elnök annyira elérzékenyült, a hogy hallgatta, hogy hátra kellett dőlnie támlájának.

Frida érezte, hogy most tilalmas dolgokról készül beszélni a hatalmas ur; hogy mindjárt el fog érzékenyülni. Azért tragikus szünetet tartott s mivel maga is egészen ki volt forgatva mivoltából s félt, hogy még meghajlik, ha édesapjának megindulását látja, az egyik falon függő veres taláros, hermelinnel diszes urra függesztette szemét mereven. Végre elég szilárd hangon tudta mondani:

— Elnök ur, számithatok reá, hogy támogatni fogja igazságos ügyünket, a mely annyira szivemhez van nőve?

D'Ubzac elnök nagyon halk hangon felelte:

— Igérem, hogy megteszek minden lehetőt... És van okom reményleni, hogy sikerül a dolog... Nyilvánvaló, nagyon érdekes egy leányka lehet ... nagyon érdekes ...

— Megengedi elnök ur a kérdést: minő alakban nyilvánul majd befolyása?

— Lehetetlen közvetetlenül a vizsgálóbiróra hatni. Ügyetlenség volna az, a mely csak kompromittálhatna ... Ugy-e, megért? ... De majd elintézzük a dolgot. A főügyészhez fordulok, az pedig a köztársaság ügyészének közvetitésével majd tudtára adja kivánságát a vizsgálóbiró-

nak. Ezen a módon mindennemü megjegyzést elkerülhetünk majd.

Ugy látszott, nagyon meg volt elégedve a megoldással s szeme helyeslést várt.

»Örökké a diplomáczia, a politika, a mesterkedés! — gondolta Frida. — Nem lehet az ember társadalmi hatalom, hogy ilyesmin zavarba ne essék?... Végre is... fő, hogy igazság adassék!...«

— Azt hiszem, biztosan állithatom, — folytatta D'Ubzac elnök — hogy meg lesz elégedve. Szükség szerint ujra kezdjük majd a vizsgálatot, hogy a vádlott beszámithatóságára ne lyukadjunk ki. Csak arra kérem, világért egy szót sem az én közbenjárásomról!

Valósággal nyugtalankodott, sőt szinte félt, a mikor mondatát befejezte,

— Pedig — szólalt meg ekkor Frida — rögtön meg szeretném vinni a jó hirt Craggs Daisyval és Pirnitz-czel Soubize Genevièvenek . . . Nem kaphatnék engedelmet az ő számukra, meg magamak, hogy szegény társunkat meglátogathassuk a Saint-Lazareban? Nem fogok fecsegni, — jegyezte meg rögtön azután — el nem árulom, mitől támadt jó reménységem.

Észrevette a kelletlenséget, leolvasta az elnök ránczba vonult homlokáról. De mégis engedett az elnök.

Egy papirlapra néhány sort irt, boritékba tette s a boritékot megczimezte.

— Néhány sor irás van ebben Fournier úr, az ügy vizsgálatával megbizott vizsgálóbiró számára; — azzal odaadta Fridának a levelet —

csak ő adhat engedelmet a vizsgálati fogságban levő vádlottak látogatására. Soubize kisasszonynak a körülményekről ne szóljon ... semmi olyant ne emlitsen, a mi zavarba ejthetne engem ... főképp pedig meg ne emlitse nevemet; ugy-e nem teszi?

Frida nem felelt.

A sürgetés bántotta egy kissé. Egyszerüen annyit mondott csak:

— Köszönöm, elnök ur.

Azzal felkelt. D'Ubzac is felállott.

— Tehát nem látjuk egymást többé? — kérdezte az elnök szinte önkéntelenül.

Frida komoly hangon felelte:

— Nem hinném, elnök ur.

Olyan mélységes fájdalom vonaglott át az elnök arczán, hogy a fiatal leányt elfogta a szánalom.

— De nem fogom elfeledni — folytatta megint — ha ismét igazságtalanság fordulna elő, a melyet jóvá kell tenni, hogy a kérelmezőket szivesen láfják itt.

Az ajtóhoz közeledtek mind a ketten.

Az apa és leánya egyenlő termetü volt.

Frida csodálta az elnök szép arczvonásait, szemének tisztaságát, mely a kor következtében nem lett zavaros. Hirtelenül gyöngéd érzés rohanta meg, valami ösztön, a mit tán fizikainak lehetne nevezni, támadt föl benne, hogy nyakába boruljon annak az embernek, hogy gyermekes, beczéző szavakat sugjon a fülébe.

Ha d'Ubzac karját tárja felé, bizonyára beléveti magát.

De pillanatnyi gyöngeségét — az egyedülvalót, melyet a Regent's Park-beli kétségbeesett menekülésével egyetemben el kellett ismernie utóbb — apja nem vette észre. A tisztviselőember kerekedett fölül benne ebben a pillanatban, a ki a közéletben megszokta a pózolást; azon volt, hogy elhitesse Fridával, hogy van ő is olyan szilárd lélek, a minőnek éppen Frida tetszett neki.

— Akármit kívánjon, — és erősen szemébe nézett leányának — megteszem.

A leányba visszaszállt akkorra a bátorság, ugy felelte:

— A magam számára soha semmit sem fogok kérni. De köszönet azok nevében, a kiken kedvemért segiteni fog.

Kezét nyujtotta, melyet az elnök soká fogva tartott a magáéban. A leány látta, mint nyomul könny a férfi szemébe, jóllehet szilárdnak és egykedvünek igyekezett látszani. Jobban tetszett neki igy, a hogy urává lett indulatának, méltósága tudatára ébredt és férfinak mutatkozott.

— Isten önnel! — suttogta feléje. — Megyek, engedelmet kérek a látogatásra Fournier urtól; azután futok, hogy megnyugtassam kissé Geneviève-et.

Az elnök módot keresett, hogyan tarthatná vissza még néhány pillanatra. De nem talált.

— Kissé tétovázva, akadozva mondotta azután:

— Ha gondol majd rám néha, szeretném...

Frida félbeszakitotta:

— Igérem, hogy tisztelettel gondolok önre mindig.

Maga nyitotta fel az ajtót és távozott.

A megindulás olyan erővel keritette hatalmába, hogy a félhomályos folyosón a falnak kellett támaszkodnia; ájulás kerülgette.

Száraz zokogás rázta meg néhányszor. Olyannak tetszett neki az élete, mint a pusztaság; megundorodott a jövőtől. De hirtelen félelem borzongatta meg s ettől fölegyenesedett.

— Istenem! Ha ki találna jönni!... Ha itt érne! . . .

A félelem, hogy apja, a ki ugy érezte, egyre mozdulatlanul áll még a szoba becsukott ajtaja mögött, hogy apja meglephetné, visszaadta erejét.

Átsietett hamarosan a piros várótermen, a mely telve volt most kérelmezővel, végigment az előcsarnokon, a hol a szolga tartózkodott . . . A ficzkó ijedten szökött fel s elcsodálkozott, hogy nem hallotta szokás szerint a villamoscsengő hangját, melylyel az elnök egy-egy kihallgatás végét jelezte.

Ünnepiesen kisérte ki Fridát a lépcsőházba.

*

Fournier birónál, a kihez engedelmet ment kérni Geneviève meglátogatására, megereszkedtek Frida feszült idegei. Semmi nehézség sem akadékoskodott; de mégis fél óránál nagyobb időt kellett ott eltöltenie. Mikor három látogatási engedelemmel fölszerelve, visszatért az igaz-

ságügyi palotába, megpillantotta ott Daisyt és Pirnitzet, a kik padon ültek.

Örömrepesve rontott feléjük a kiáltással:

— Geneviève meg van mentve!

Daisy, a kinek pörsenéses arcza elsápadt izgatottságában, megragadta Frida kezét és megcsókolta. Daisy nem tudott arról, hogy Fridát gyermeki viszony füzi d'Ubzac elnökhöz; azt hitte, hogy személyes kérelmének köszönheti a sikert.

Pirnitz azonban, ki előtt a tanitvány szivének nem volt titka, tisztában volt vele, hogy Frida diadalmaskodott a kisértésen, hogy akarata és méltóságérzete érintetlen.

Miközben az ir leány kocsit szólitott magukhoz, halk hangon mondotta Pirnitz Fridának:

— Bizonyos voltam benne; lehetetlen, hogy legyőzhették volna magát; de a kisértésre szüksége volt; előbb-utóbb ugy is elkövetkezett volna ... Most már igazán fel van avatva.

Majd két órára járt az idő, mikor a börtönépületbe értek.

A mint megmutatták Fournier vizsgálóbiró engedélylevelét, nagyon udvariasan bántak velük. Bevezették őket a társalgóba, a melynek ajtaján zománczos lapra ez a szó volt ráfestve:

*Fentartott helyiség.*

— Egymagunkra lehetünk Soubize Geneviève-vel? — tudakolta Pirnitz az apáczától, a ki velük jött.

— Ha tetszik ... Geneviève végtelenül csendes és szelid teremtés. Majd őrt állitok a

folyosóra, ha netalán rohama talál lenni. De nem valószinü. A mióta hashártyagyuladása volt, idegei jobban vannak.

A három nő türelmesen várakozott a nyomoruság házának négy fala között. Szórakozottan nézegették a társalgó ajtait, a melyeken hivatalos hirdetések ékeskedtek, meg a kandallót, melyen a köztársaságot jelképező Ceresszobor emelkedett, fején a phrygiai süveggel.

Két óra huszonöt perczkor megcsendült egy csengő . . . Néhány pillanattal utóbb benyitott Geneviève; egy ápolónő kisérte, a ki azonban a következő perczben, egyet sem szólva, távozott.

— Jó napot Romaine . . . jó napot Daisy . . . jó napot Fédi . . .

Nyugodt, komoly arczczal ölelte meg a három nőt.

Daisy sokáig tartotta szivéhez szoritva.

Pirnitznek és Fridának, a kik a gyilkosság estéje óta nem látták Genevièvet, a szánalomtól összeszorult torkuk.

Geneviève-en rabruha volt: a kékes szürke szövet, a kebelén keresztbe rakott öv, a szerény fehér sapka, mely azokhoz a fejkötőkhöz hasonlitott, miket a vidékiek az ujszülöttek fejére szoktak huzni.

Főként ez a sapka volt oka, hogy arcza annyira elváltozottnak tetszett, mert elrejtette a vörös sugárkört, a mely azelőtt lángolva keretezte be bájos arczát. Az iménti betegség következtében halovány volt, megsoványkodott, egészen összement; hajdani ideges mozgékonyságának, hevességének nyoma sem látszott; végtelen nyugalom volt minden mozdulata.

Egészségéről tudakozódtak társnői.

— Óh, köszönöm, jól vagyok; nagyon jól bánnak itt velem. Semmiben sincsen hiányom. Csak olyan hosszura ne nyulnék a bajom! El sem képzelhetik, mennyire kinoz a fejem. Kenőccsel kenték meg hátamat és téával itattak. Én csak azt hajtottam egyre:

»Szépen kérem, szabaditsanak meg előbb fejfájásomtól«.

— Sohase hittem volna, hogy olyan soká kinozhatja az embert a fejfájás.

— No de, kedves Geneviève, most, most nem fáj már semmije? — kérdezte Pirnitz.

— Nem . . . Csak ugy érzem, mintha az agyvelőm megfagyott volna . . . Ugy-e, nem érti? Hát majd megmagyarázom. Ugy tetszik, mintha homlokom mögött valami nehéz, érzéketlen, hideg tömeg volna. Nagyon kellemetlen érzés. Azt hiszem, nem is tudnék még most dolgozni. De majd elmulik.

Leült egy székre, gépiesen, mint valami kezdő model és értelmesen beszélt tovább lemondó, lassu hangon és szaggatottan.

Pirnitz és Frida kétségbeesett tekintetet váltott egymással. Szegény Daisy arcza eltorzult nagy erőlködésében, hogy visszafojtsa könnyeit.

Halk hangon kérdezte ekkor Pirnitz az ir leánytól.

— Megmondjam Frida közbenjárásának eredményét?

— Kisértse meg . . . Ha én beszélek vele a dologról, mindig messze kalandozik.

— Jó hirrel vagyunk ám, Geneviève, — kezdte rá az apostol.

— Ugyan? Mifélével?

— Most már bizonyos, hogy nem kerül a a vádtanács elé. Nemsokára szabad lesz majd.

Geneviève figyelmesen nézte Pirnitzet, de ugy látszott, nem értette meg.

Daisy aggódva leste, mit fog mondani.

— Geneviève, — kezdte ismét Pirnitz — hát nem örül a hirünknek? Fédi közbenjárásának köszönhetjük, hogy a dolog ilyen fordulatot vett.

Szemmelláthatóvolt, hogy a fogoly ereje megfeszitésével igyekezik megérteni vendége szavait. Felváltva hol Daisyre, hol Pirnitzre, hol pedig Fridára nézett. Azután tétova, félénk hangon mondta:

— Csöngetni fognak nemsokára a tanitásra?

Daisy szeméből könny csordult ki.

Pirnitzet és Fridát az a rémület rohanta meg, a mely emberi mivoltunkból is kiforgat, a mikor zilált, öntudatlan szavait halljuk annak, a kit valamikor ép elméjünek ismertünk és a ki közel való szivünkhöz.

Ekkor észrevette Geneviève, hogy Daisy sir.

Felpattant székéről, az ir leány nyakába borult és össze-vissza ölelte.

— Ne sirj, Daisym, drágám . . . Együtt megyünk majd el . . . Hacsak együtt leszünk, mit törődünk vele, akármerre is lakunk? Még a rue des Vergers-ben is jól leszünk . . . Van ott két egymásba nyiló szoba, az egyikben te leszel, a másikban én . . . olyan barátságos szobák!

— Ugy, én drágám, ugy, ugy! — dadogta Daisy.

A fiatal leány letérdelt, ugy simogatta az ir leányt, akár valami hüséges állatot.

— Óh, — folytatta Geneviève, fokonkint szilárduló hangon — nagyon boldogok leszünk.

Elhallgatott és olyan nyugtalanul nézte a három látogatót, akár a megijedt gyermek.

Daisy megfogta karját. Frida és Pirnitz is közelebb lépett hozzá:

— Még egy kicsit, — mondotta Geneviève szaggatottan — még egy kicsit... egy kicsit... fáj itt. (És megnyomogatta halántékát mind a kétfelől.) Oh, Daisy, gyerünk . . . Nagyon fáradt vagyok . . . nagyon fáradt . . .

A kis vörös fej, a melyet letakart a rabok hordta szomoru fejkötő, az ir leány keblére hanyatlott, a ki térdére vette Geneviève sovány testét s ugy ringatta, mintha gyermek ült volna ölében.

Geneviève nem szólt egyet sem, türte szótlanul a ringatást, ugy érezte, mintha kis leány volna megint, a kit édesanyja ringat ölében. És rettenetes látvány volt az Fridának, a hogy elnézte, mint satnyult a szegény viselkedésében, sőt szinte a termetében is gyermeteggé.

Frida ekkor megragadta Pirnitz kezét és fülébe sugta:

— Nagyon kérem, Romaine, gyerünk innen!

Ugyanabban a pillanatban felnyilt a társalgó ajtaja és az apácza jelent meg a küszöbön.

Ugy látszott, nem tetszik neki, hogy Daisy térdén látja Geneviève-et.

— Ugyan, ugyan! — kiáltotta meglehetős durván — mit jelentsen ez, Geneviève? Ha illedelmesen nem viselkedik, többé meg nem engedem, hogy a társalgóba bocsássák.

A fiatal fogoly rögtön felállt, a mint meghallotta a testvér hangját.

Félénken kuporodott össze előtte, akár egy kis iskolásleány.

Daisy duzzogott:

— Mi rosszat mivelt a szegény lelkem?... No nézze az ember a zsandárját!

A fejkötős »zsandár« szótlanul vitte el foglyát, még csak nem is köszöntötte a három nőt.

Alighanem megtudta időközben, hogy Geneviève förtelmes anarchista czinkostársaihoz volt szerencséje.

Mikor a testvér mögött becsapódott az ajtó, néhány pillanatnyi hallgatás után igy szólt Daisy két társához:

— No hát nem mentől hamarabb el kell vinnünk innen?

— De igen... Csakhogy hova teszszük majd, ha szabad lesz? — tudakolta Frida.

— Adják nekem; a mi idő életemből megmarad, az ő gondozására forditom. Senkinek sem lesz alkalmatlan és legalább nem fog szenvedni. Óh, ha a Ségur-avenuen maradt volna!

— Daisy! — szólt rá Pirnitz szemrehányó hangon.

De az ir leány már is mentegetődzött.

— Bocsánat! bocsánat! Olyan nagy a bánatom, azt sem tudom már, mit beszélek... De ne csudálkozzék rajta, Romaine, a mikor

ilyen állapotban kell viszontlátnom az én szegény kicsikémet, ezen a helyen . . . Hiszen nagyon tudom, hogy én vagyok oka, a miért annyi szerencsétlenség szakadt ránk. Most majd magamra vállalom Geneviève-et. Nem kötelességem-e?

Várta, szinte könyörögve várta az apostol helyeslését, mert Pirnitznek még mindig nagy volt reá a hatása és alóla nem tudott kibujni, kivált, ha szemközt állt vele, ellenállhatatlan tekintete alatt.

— Daisy, — folytatta Pirnitz — kötelességeinknek törvénykönyve bennünk van megirva . . . Maga, tudom, mindig jószivü teremtés lesz, mindig jót fog cselekedni. De a jóttevésnek száz a módja és ugy volna legszebb, ugy óhajtanám leginkább, ha azok a barátnőim, a kiket szeretek, olyan módon tennének jót, hogy annak hatása az az egész emberiségre nézve kiterjedjen.

Daisy lehajtotta fejét és nem felelt.

Frida és Pirnitz megérezték, hogy immár ez a társuk is elveszett a felszabaditás ügyére nézve.

Különösképpen szeretett egy emberi lelket s ez a szeretete elszakitotta az emberiségtől.

— Gyerünk, — mondta Pirnitz.

Előre ment Fridával.

Daisy alázatosan, zavartan követte őket, maga is ámult rajta, hogy volt bátorsága megvallani zászlóhagyását.

(Vége a második kötetnek.)

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár